

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK ERKEKLERİNDE GÖRÜLEN PATOLOJİK KISKANÇLIĞA
ARABESK TÜRK SİNEMASININ ETKİSİ - İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merter BETON

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Eylül, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK ERKEKLERİNDE GÖRÜLEN PATOLOJİK KISKANÇLIĞA
ARABESK TÜRK SİNEMASININ ETKİSİ - İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merter BETON
(Y1912.272008)

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜDÜCÜ

Eylül, 2021

ONAYFORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Erkeklerinde Görülen Patolojik Kıskançlığa Arabesk Türk Sinemasının Etkisi – İstanbul Örneği” adlı çalışmanın tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (30/09/2021)

Merter BETON

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince bana desteklerini esirgemeyen önceki tez danışmanım Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ'a, tezi devir aldıktan sonra maksimum derecede bana destek olan Tez Danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Burcu GÜDÜCÜ'ye, tez çalışmam süresince tüm aşamalarda bana yardımcı olan Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin KAZAN, Dr. Öğretim Üyesi Kahraman Güler, Dr. Öğretim Üyesi Engin EKER ve Dr. Öğretim Üyesi Elif Özge ERBAY'a ve tüm bölüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Ayrıca bana her aşamada manevi destek gösteren oğlum Kerem Mert BETON'a ve tüm aile fertlerime ayrıca çok teşekkür ediyorum.

Eylül, 2021

Merter BETON

TÜRK ERKEKLERİNDE GÖRÜLEN PATOLOJİK KISKANÇLIĞA ARABESK TÜRK SİNEMASININ ETKİSİ- İSTANBUL ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışmada arabesk Türk sinemasının Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlık üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu bağlamda çalışma patolojik ve romantik kıskançlık ayrımını yapılarak Türkiye’deki arabesk kültür arabesk film ve müzikler bağlamında incelenmekte ve arabesk filmlerin Türk erkeklerinin duygu durumlarına nasıl yansıdığı ele alınmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin uygulandığı çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu İstanbul ilinde yaşayan 48 katılımcıya uygulanmış ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonunda arabesk filimlerde işlenen namus, kıskançlık ve ahlak gibi konuların erkeklerin kadın ve erkek arasındaki ilişkiye sürekli namus ve ahlak yönlü bakmasını sağlayarak kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediği ve patolojik kıskançlık davranışını tetiklediği bu duurmun ise kadına yönelik şiddet eğilimini arttırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kıskançlık, Patalojik Kıskançlık, Arabesk, Sinema

THE EFFECT OF ARABESK TURKISH CINEMA ON THE PATHOLOGICAL ENVIRONMENT OF TURKISH MEN- İSTANBUL CASE

ABSTRACT

This study examines the effect of arabesque Turkish cinema on pathological jealousy seen in Turkish men. In this context, the work done pathological jealousy and romantic arabesque distinction being examined in the context of culture and music in Turkey and arabesque arabesque movie films are discussed how the situation reflected the feelings of the Turkish men. The data of the study, in which qualitative research methods were applied, were obtained with a semi-structured interview form. The interview form prepared by the researcher was applied to 48 participants living in Istanbul and the data obtained were analyzed by descriptive analysis method.

At the end of the study, it was seen that the subjects such as honor, jealousy and morality in arabesque films had a negative effect on the relationship between men and women by making men constantly look at the relationship between men and women in terms of honor and morality, and this situation triggered the behavior of pathological jealousy, which increased the tendency to violence against women.

Keywords: Jealousy, Pathological Jealousy, Arabesque, Cinema

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
I. GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Sorusu	3
B. Araştırmanın Amacı.....	3
C. Araştırmanın Önemi	4
D. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
E. Tanımlar.....	5
II. KISKANÇLIK OLGUSU.....	7
A. A. İlişkilerde Uyum ve İlişki Doyumu Kavramı	7
B. Kıskançlık Kavramı ve İlişkilerdeki Kıskançlık.....	10
1. Kıskançlık Kavramı	10
2. İlişkilerdeki Kıskançlık.....	11
3. Romantik Kıskançlık	14
a. Romantik İlişkiler ve Bağlanma	15

b. Romantik Kıskançlığın Nedenleri	16
c. Romantik Kıskançlığın Sonuçları.....	19
d. Romantik Kıskançlıkla Başetme Yöntemleri	22
4. Patolojik Kıskançlık.....	24
5. Normal ve Patolojik Kıskançlık	26
6. Patolojik Kıskançlığın Boyutları.....	28
a. Fiziksel Boyut.....	28
b. Psikolojik Boyut	29
7. Patolojik Kıskançlığın Tetikleyicileri, Belirtileri ve Nedenleri	31
8. Patolojik Kıskançlığa Verilen Tepkiler.....	34
C. Patolojik Kıskançlık ve Kadına Şiddet	35
D. Türk Toplumunun Ataerkil Yapısı ve Türk Erkeklerinde Kıskançlık Olgusu	38
III. TÜRKİYE’DE ARABESK OLGUSU	41
A. 1980 sonrası Arabeskin Yükselişi.....	42
B. Göçün Kültürel Bir Sonucu Olarak Arabesk	45
C. Arabesk Kültür ve Hayat	50
1. Türkiye’de Arabesk Filmler	51
2. Arabesk Müzik.....	60
IV. GEREÇ VE YÖNTEM.....	63
A. Araştırmanın Yöntemi	63
B. Araştırmanın Modeli.....	63
C. Çalışma Grubu	63
D. Veri Toplama Aracı ve Analizi.....	65
1. Görüşme Formunu Oluşturma	65
2. Görüşme Formu Hazırlık Yöntemi	66
3. Görüşme Formunun Genel Yapısı	67

4. Görüşme Formu Uygulanacak Grubun Seçilmesi	68
5. Görüşme Formunun Uygulanması ve Analizi	68
E. Sınırlılıklar	69
V. BULGULAR VE YORUM.....	71
A. Katılımcıların Arabesk Kültü Hakkındaki Görüşleri.....	71
B. Katılımcıların Arabesk Kültürün Öne Çıkan Özellikleri Hakkındaki Görüşleri..	73
C. Katılımcıların Arabesk Kültür İçinde Kadın ve Erkeğin Konumu Hakkındaki Görüşleri.....	74
D. Katılımcıların Arabesk Filmlerin Kadın-Erkek İlişkileri Üzerindeki Etkisi Hakkında Görüşleri	76
E. Katılımcıların Arabesk Filmlerin Erkeklerin Patolojik Kıskançlık Davranışları Üzerindeki Etkisi Hakkında Görüşleri	78
VI. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	85
A. Öneriler	89
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	119

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
Çev.	Çeviren
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
Edt.	Editör
FBI	ABD Federal Soruşturma Bürosu
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Vb.	ve benzeri
Vd.	ve diğerleri

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Katılımcıların Demografik Dağılımları	64
Çizelge 2.	Katılımcıların Arabesk Kültür Hakkındaki Görüşleri	71
Çizelge 3.	Katılımcıların Arabesk Kültürün Öne Çıkan Özellikleri Hakkındaki Görüşleri	73
Çizelge 4.	Katılımcıların Fiziksel ve Duygusal Şiddet Eğilimi İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	Romantik Bir İlişkide Yaşanan Sorun Karşısında Çiftlerin Tepkisi.....	23
Şekil 2.	Görüşme Formunun Hazırlanması Süreci.....	66

I. GİRİŞ

İnsan duygularla hareket eden bir canlıdır. Özellikle romantik ilişkilerde tarafların birbirlerini sahiplenmesi ve birbirlerine kur yapması olarak görülebilecek duygulardan olan kıskançlık, bazı durumlarda taraflar için ciddi zararlar oluşturabilmektedir. Nitekim kıskançlık olumsuz bir duygu olarak radikal bir tutuma dönüştüğünde ölümlere dahi neden olmaktadır. Bu bağlamda kıskançlık duygusunun temellerinin ve ortaya çıkma motivasyonlarının ele alınması önem kazanmaktadır (Curun ve Çapkın, 2014).

Bu araştırmada ise kıskançlığın sinema filmleri üzerinden gelişen durumu sorgulanmaktadır. Nitekim Türk sinemasında özellikle 1980’li yıllarla birlikte her yaştan ve her kesimden izleyici tarafından ilgiyle seyredilen arabesk filmler olarak ifade edilen sinema türünde; kadın erkek evliliklerinde sert kıskançlıkların yaşandığı bu kıskançlık ilişkilerinin birtakım aforizmalarla sloganlaştığı gözlemlenmektedir. Bu sloganların başında ise “ya benimsin ya kara toprağın”, “evinin kadını çocuklarının anası olacaksın” gibi söylemler gelmektedir. Bu cümleler bir slogan gibi filmin kahramanları tarafından söylendiğinden bir tür rol modele dönüşmektedir. Rol modele dönüşen bir film kahramanı ise kitleleri daha çok etkilemektedir. Söz konusu kıskançlık olduğunda ise bu etkilenme kötü olmaktadır. Bu bağlamda özellikle erkeklerin bir noktada kadına yönelik şiddete dönüşebilecek kıskançlığının çıkış noktaları filmlerden bulunabilmektedir.

Filmlerdeki kıskançlık daha çok namus değeri üzerinden temellense de kadınların birçok gelenek dışı hareketi kıskançlık nedeni olarak öne çıkmaktadır. Namus değeri üzerinden geline kıskançlıkta kadının eşini aldatması söz konusu olmaktadır. Ancak filmlerde vurgulanan tek kıskançlık teması bu değildir. Bu bağlamda kadının iş hayatında yer alması ve bu ilişkilere bağlı olarak erkek iş arkadaşlarıyla konuşması ya da giyim tarzı gibi nedenler de kıskançlık sebepleri olarak öne çıkmaktadır. Erkeğin kadını yanlış bir şekilde sahiplenmesi kıskançlığın romantik bir şekilde ilişkiye katkı sağlamasının tam tersine boşanmalara ya da fiziksel şiddete neden olmaktadır. Filmlerde bu unsurlara

yapılan vurgular ise izleyicilerin ilgisini çekerek davranış değişikliklerine neden olmaktadır. Çünkü filmlerdeki olaylar özellikle de arabesk türündeki filmler gerçek olaylara yakın olarak senaryolaştığından insanların ilgisini çekmektedir. Ayrıca bu filmlerde kadına şiddet uygulansa da erkek rolündeki kişi filmde hem kahraman hem de etik olarak değerli gösterilmektedir. Bu bağlamda filmleri izleyenler de toplumdan kabul görme ya da baskın kültüre ayak uydurma adına kıskançlığa yönelmektedir. Ancak bu kıskançlığın patolojik olarak birçok sonucu ortaya çıkmaktadır (Canbolat, 2014).

Her ne kadar arabesk film kültürünün Türkiye'deki son 30 yıldaki medya içeriklerinin dönüşümü ile geride kaldığı düşünülecek olsa da günümüz Türk mafyatik dizi ve filmlerinde bazı eril egemen klişelerin tekrar ettiği ifade edilebilir. Günümüzdeki popüler kültür öğelerine bakıldığında; agresif rap müziklerin film ve diziler tarafından kullanıldığı, sahnelerde kadınların edilgen bir konumda yer aldığı, erkek maço karakterinin pekiştirildiği söylenebilir.

Araştırma bu önem bağlamında Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk Türk sinemasının etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Uygulamalı bir araştırma olan bu çalışmanın örneklem örneğini ise İstanbul teşkil etmektedir. Altı ana bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümünü bu bölüm oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise araştırmanın kavramsal çerçevesinden hareketle evlilik ilişkileri bağlamında kıskançlık kavramı tanımlanmaktadır. Özellikle kıskançlık denilince akla gelen patolojik kıskançlık yani kıskançlığın zararlı boyutu ve romantik kıskançlık arasındaki fark vurgulanmaktadır. Bununla birlikte Türk aile yapısından ve Türk erkeklerinde kıskançlık yapısı sosyo-psikolojik açıdan değerlendirilmektedir. Ayrıca bu bölümde Türk dünyasında tarihsel olarak kadının durumu da ele alınmaktadır.

Çalışmanın üçüncünü bölümünü ise diğer konu olan Türkiye'de arabesk olgusu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Arabesk Kavramı Türkiye merkezli incelenmiştir. Bununla birlikte 1980 sonrası arabeskin yükselişine ve Türkiye'de 1990'lı yılların ilk yarısına kadar arabesk filmlere ve arabesk filmlerde işlenen patolojik kıskançlık konusu örneklerine ve arabesk müzik kavramına yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümü ise araştırmanın gereç ve yöntemine ayrılmıştır. Bu bölümde çalışmanın örnekleme ve veri toplama araçları tanıtılmıştır. Ayrıca verilerin nasıl analiz edildiği de araştırmanın yöntemi bölümünde ifade edilmektedir. Beşinci bölümde ise araştırmanın bulgularına yer verilmektedir. Bu bölümde katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşme sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırma soruları ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmaktadır. Çalışmanın altıncı ve son bölümünde ise araştırma sonucunda elde edilen bulgular ulusal ve uluslararası literatür sonuçları ile karşılaştırılmakta ve bununla ilişkili olarak getirilen önerilere yer verilmektedir.

A. Araştırmanın Sorusu

Araştırmada kıskançlığın özellikle patolojik olarak filmler üzerinden nasıl geliştiği sorgulanmaktadır. Yapılan bu incelemenin örnekleminde ise erkekler yer almaktadır. Erkeklerin izlemiş oldukları arabesk filmlerden etkilenmeleri sonucunda gelişen kıskançlık davranışları da bu araştırılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın ana sorusu şöyle şekillenmektedir. “Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk Türk sinemasının etkisi İstanbul örneğinde nasıldır?” bu soruşturma ise İstanbul örneğinde yapılacaktır. Araştırmada izi sürülen diğer alt sorular ise şunlardır:

- Patolojik ve romantik kıskançlık ayrımı nasıl şekillenmektedir?
- Türk toplum yapısında ve Türk erkeklerinde kıskançlık nasıldır?
- Türkiye’deki arabesk kültür; film ve müzikler bağlamında nasıl gelişmiştir?
- Arabesk filmler erkeklerin duygu durumlarına nasıl yansımaktadır?

B. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa 1980’li yıllar ve 1990’lı yılların ilk yarısına kadar her yaştan ve her kesimden izleyici tarafından ilgiyle seyredilen arabesk Türk sinemasının etkisini İstanbul örneğinde incelemektir. Çalışma bu temel amaç bağlamında patolojik ve romantik kıskançlık ayrımını incelemeyi, Türk toplum yapısında ve Türk erkeklerinde

kıskançlık nasıl geliştiğini irdelemeyi, Türkiye’deki arabesk kültürü; film ve müzikler bağlamında incelemeyi ve arabesk filmlerin erkeklerin duygu durumlarına nasıl yansıdığını incelemeyi amaçlamaktadır.

C. Araştırmanın Önemi

Kıskançlık konusu patolojik ve romantik olarak iki farklı bağlamda ele alınmaktadır. Ancak her iki bağlamda da ele alındığında evlilik ilişkilerine olumlu ya da olumsuz olarak yansımaktadır. Nitekim patolojik kıskançlık evliliğin sonlanmasına neden olmaktadır. Patolojik kıskançlığın en kötü sonucu sadece boşanmalar da değildir. Bu bağlamda patolojik kıskançlık öncelikle bireysel psikolojinin bozulmasına daha sonra ise ilişkinin bozulmasına neden olmaktadır. Ancak kadın erkek arasındaki evlilik ilişkisinin bozulması sadece ilgili ilişkinin değil toplumun da bir sorunu olması bakımından öne çıkmaktadır. Bu durumda patolojik kıskançlığa bağlı olarak yaşanan boşanma aynı zamanda sosyolojik sorundur. Nitekim boşanma sonrasında hem toplum hem bireyler hem de çocuklar etkilenmektedir. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde aile ve din, sosyolojik olarak eksen kurumlardır (Zabun, 2009). Dolayısıyla aile kurumunda yaşanan bir bozulma toplumun da değişmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda boşanmaların ve kadına yönelik şiddetin (fiziksel, duygusal ekonomik şiddet vb.) sebeplerinin irdelenmesi önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmada bu önem bağlamında geliştirilmektedir. Kıskançlığın birçok farklı çıkış noktası vardır. Bu çalışmada ise kıskançlığın film kahramanları üzerinden incelenmesi yapılmaktadır. Nitekim arabesk Türk sinemasında yoğunlukla işlenen kıskançlık duygusu erkeklerin davranışlarını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla kültürel etkinlikler olarak filmlerdeki senaryo ve kahramanlar da patolojik kıskançlığın çıkış noktalarından birisini oluşturması bakımından önem kazanmaktadır. Araştırma İstanbul’daki bir grup erkek örneklem üzerinden şekillenmektedir.

D. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmadaki veriler çalışma için geliştirilen mülakat formu aracılığıyla toplanan verilerle sınırlıdır.
- Araştırma İstanbul örneklemindeki 48 kişi ile sınırlıdır.

- Araştırma cinsiyet bağlamında erkek kıskançlığı ile sınırlıdır.

E. Tanımlar

Kıskançlık; sevilen kişiye sahip olma isteğinden ve onun bir başkasını seveceğı korkusundan kaynaklanan duygudur (İmamoğlu ve Çelik, 2009).

Patolojik Kıskançlık; “kıskançlık durumunda verilen tepkilerin dramatik, gerçek dışı bir tehdide yönelik ve/veya şiddet içeriyor olması ve ilgili duygu, düşünce ve davranışlarda normalden aşırı uçlara doğru bir kaymanın gözlenmesi durumu” şeklinde tanımlanabilir. Diğer yandan, birçok araştırmacı kıskançlık söz konusu olduğunda “normal (romantik)” ve “patolojik”i belirleyen temel faktörün bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültürel değerler olduğunu vurgulamaktadır (Pines, 1998).

Romantik Kıskançlık: Değer verilen ilişkinin kaybına veya bozulmasına sebep olabilecek bir riskin varlığında ortaya çıkan tepkidir (Pines, 1998).

II. KISKANÇLIK OLGUSU

Bu araştırmada Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk türk sinemasının etkisi incelenecektir. Bu maksatla araştırmanın kuramsal bölümünde öncelikle ilişki uyumu ve ilişki doyumu olguları irdelenecek bundan sonraki aşamada kıskançlık, romantik kıskançlık, patolojik kıskançlık olguları bir bölüm içerisinde incelenirken arabesk olgusu da bir ana bölümde incelenecektir.

A. A. İlişkilerde Uyum ve İlişki Doyumu Kavramı

Evlilik ilişkisindeki uyum evlilik müessesinden alınan psikolojik doyumdan bağımsız değildir. Nitekim literatür incelendiğinde ilişki uyumu ile ilişki doyumu zaman zaman aynı anlamlara gelecek şekilde kullanılmaktadır. Ancak ilişki doyumu ilişki uyumunun bir sonucu olarak da öne çıkmaktadır. Bu bağlamda evlilikteki uyum ne kadar yüksek olursa evlilikteki doyum da yükselmektedir, çıkarımı yapılabilmektedir. Her iki kavramın tanımlanması ve ayrılması evlilik sürecindeki psikolojik ilkelerin analiz edilmesinde de kolaylıklar sağlayacaktır (Yılmaz, 2001).

Evlilik ilişkisindeki uyum bireylerin karşılıklı olarak fikir birliği içinde olmasını ve yaşana sorunları çözerek aştıklarını göstermektedir. Bu noktada evlilik uyumu çiftlerin uyumlu ilişkileriyle var olan evliliklerindeki memnuniyeti ve mutluluğu olarak da tanımlanabilir. Bir ilişkideki evlilikteki uyum evliğin niteliği olarak ifade edilirken evlilik doyumu öznel olarak belirlenmektedir (Tutarel, 1999). Şu durumda bir evlilikteki ilişki uyumu her iki tarafında yani erkeğin de kadının da katıldığı bir psikolojik durum olabilir. Ancak ilişkideki her uyum ilişkiden doyum alındığını da göstermemektedir. Örneğin bir evlilikte ilişki uyumu, fikir birliği varsa da taraflar bu ilişkiden aynı şekilde doyum alamayabilmektedir. Bu noktada evlilikler sadece ilişkilerdeki uyumsuzluklardan değil ilişki doyumsuzluğundan da bitebilmektedir. Bu durumda taraflar birbirlerine saygılı ve sadık davransa da duygusal bağ gücünü kaybetmiş olmaktadır. İşte ilişkilerdeki doyumsuzluk da buradan çıkmaktadır. Ancak

ilişkilerdeki doyumsuzluğun temel nedenlerinden birini, ilişkilerdeki uyumsuzluk ve çatışmalar olduğu da unutulmamalıdır (Yeşilyaprak, 2003).

Dinamik ve hareketli bir süreci de ifade eden evlilik uyumu her evlilikte farklı süreçler geçirebilmektedir. Nitekim diğer sosyal ilişkilerde olduğu gibi evlilik ilişkilerinde uyumda her zaman aynı şekilde seyretmemektedir. Önemli olan durağan olmayan bu süreçte çiftlerin uyumsuzluğu bambaşka boyutlara çıkarmamasıdır. Örneğin sadakatsizlik ya da geri dönülmesi zor saygısızlıklar gibi. Ancak her evlilik ilişkisi başlarken bu uyum ve psikolojik doyum üzerine kurulmaktadır. Bu sürecin nitelikli bir şekilde devam etmesinde ise bireylerin şahsi tecrübeleri ve kültürel, geleneksel etkilenmeleri söz konusu olmaktadır (Çelik, 2009).

Kışlak ve Çabukça (2002) ise ilişki uyumunu evlilik üzerinden şu şekilde tanımlamaktadır: ilişki uyumu evlilikteki psikolojik ve fizyolojik doyumun bir parçası olarak gelişmektedir. Nitekim cinsel birliktelik, çiftlerin birbirlerine karşı olumlu fikirler beslemesi ve diyaloglarını güçlü tutmaları ilişki uyumunun tesis edilmesini sağlamaktadır. Sabatelli (1988)'ye göre ise evlilik uyumu eşlerin birbirleri ile iletişim kurabildiği, evlilikte yaşanan anlaşmazlıkların her iki tarafı da memnun edecek şekilde çözülmesidir.

Evlilik ilişkisindeki uyum evlilikten alınan doyumunu artırdığı gibi evliliğe dair birçok sürecinde olumlu şekillenmesini sağlamaktadır. Bu olumlu özelliklerin başında bireylerin psikolojilerinin iyi olması ve kendilerini sosyal ve iş hayatında da iyi hissetmelerdir (Kahraman, 2011). Giriş bölümünde de ifade edildiği gibi aile sosyolojik bir kurum olarak Türkiye toplumunda önemli bir yerde durmaktadır. Bu bağlamda bir başka toplumda yaşanan evlilikteki ilişki uyumu problemi toplumsal alana daha az yansırken Türkiye'de bu durumun daha büyük toplumsal etkileri olabilmektedir. Bu sonuçların oluşmasında toplumların kendi başlarına kültürel bir değer olması önem kazanmaktadır. Dolayısıyla çiftlerin ilişkisindeki uyum ve bu uyumdan beslenen doyum sadece kendi ilişkilerini değil; çocukları, eşlerin ailesini ve sonrasında toplumu da etkileyebilmektedir. Bu bağlamda sosyolojik bir olayın kritik değeri toplumdan topluma değişebilmektedir.

Evlilik ilişkisindeki doyumun da hem fiziksel hem de psiko-sosyal çıkış noktaları bulunmaktadır. Bu bağlamda bir evlilikteki doyum hem cinsellikten hem de kişisel diyaloglardan ve anlayışlardan beslenmektedir. Nitekim Sokolsi ve Hendrick (1999) ilişki doyumunu; karı kocanın birbirlerine karşı takınmış oldukları tavırlarda, sevgiyi göstermek biçimlerinde, cinsel doyumda ve iletişim boyutunda gibi farklı değişkenler etrafında aranması gerektiğini vurgulamaktadır. Tezer (1996)'e göre ise evlilik doyumunu, “Bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı” şeklinde açıklamaktadır. Bu algı ise evlilik doyumunu bağlamında temel olarak iki farklı değişkenden etkilenmektedir. Bu değişkenden birincisini ilişkide yaşanan çatışmaların sıklığı gibi ilişkinin niteliğine yönelik neden oluşturmaktadır. İkinci değişken ise kişisel değişkenlerdir. Kişisel değişkenler bireylerin cinsiyeti, eğitim düzeyi, gelir durumu ya da yaşı ile ilgilidir. Nitekim ilişki doyumunu ve değişkenlerden de oldukça etkilenmektedir. Örneğin ailedeki ekonomik sıkıntılar evlilikten alınan doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Tezer, 1994).

Feeney (2002) ise evlilik doyumunu belirleyen etmenleri negatif ve pozitif davranışlar olarak sınıflandırmıştır. Buna göre yıkıcı yönde yapılan eleştiriler, suçlayıcı konuşmalar, baskı gibi davranışlar evlilikten alınan doyumunu negatif yönde etkilemektedir. Evlilik doyumunu pozitif yönde etkileyecek olan davranışlar ise düşüncelerinin birbirlerine uyması, onaylanama ve sevgi-saygı görmedir.

Evlilik doyumunu; ilişkideki kadın ve erkeğin evlilik ilişkisinden özellikle psikolojik anlamda haz alması ve kendilerini mutlu hissetmesi hali olarak ifade edilebilir. Ancak bu doyum süreç içinde sadece kadın ve erkeğe bağlı olarak gelişmemektedir. Nitekim evlilikte bir de çocuk değişkeni öne çıkmaktadır. Bu bağlamda evlilik doyumunu ile ebeveyn olmak arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada çocuk sahibi olan ve olmayan çiftler evlilik doyumunu açısından karşılaştırmış ve çocuk sahibi olanların daha düşük evlilik doyumunu yaşadıkları bulunmuştur. Özellikle küçük bebek sahibi olan ebeveynlerin, bebeği olmayan ebeveynlere göre daha düşük evlilik doyum düzeylerinin olduğu görülmüştür (Twenge, Campel ve Foster, 2003). Ancak evlilik doyumunu çocuk sahibi olmak üzerinden değerlendiren birçok çalışma farklı sonuçlara ulaşabilmektedir. Bu durumda tek başına çocuk sahibi olmanın kendisiyle birlikte diğer değişkenlere

de bakılması gerekmektedir. Nitekim Uludağı ve Akbaş'ın (2019) çalışmasında çocuk sahibi olmanın zamanlamasının evlilik doyumu etkilediği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda çocuk sahibi olmanın ekonomik durumla da birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Nitekim çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılamayan ebeveynlerin evlilik doyumları da bu durumda etkilenmektedir. Evlilik doyumunu etkileyen bir başka husus ise evlenme biçimidir. Evlen biçimi görücü usulü ya da tanışarak ve flört ederek evlenme olarak ikiye ayrılmaktadır. Evlilik doyumu bakımından ise flört evlenmelerin öne çıktığı gözlemlenmektedir (Yaşar, 2009).

Gelinen noktada evliliklerdeki ilişki doyumu birçok farklı nedenden etkilenecek şekilde şekillenmektedir. İlişkilerdeki uyumda bu durumun bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Nitekim her türlü ilişkide olduğu gibi evlilik ilişkisinde de eşlerin birbirlerine olan saygısı, iletişim biçimi ve fiziksel rolleri ilişki doyumunu etkilemektedir. Aile kurumunun ayakta kalması için hem ilişki uyumuna hem de ilişki doyumuna dikkat edilmesi gerektiği öne çıkmaktadır.

B. Kıskançlık Kavramı ve İlişkilerdeki Kıskançlık

1. Kıskançlık Kavramı

Kıskançlık, öfke, kızgınlık, yetersizlik, çaresizlik veya tiksinti gibi bir veya birden fazla duygudan oluşabilir. Genellikle güvensizlik, korku ve göreceli bir mal veya güvenlik eksikliğinden duyulan endişe düşüncelerini veya duygularını ifade etmektedir. Kıskançlık, insan ilişkilerinde tipik bir deneyimdir ve beş aylık kadar küçük bebeklerde gözlenmiştir (Draghi-Lorenz, 2000; Hart, 2002; Hart vd., 2004). Bazı araştırmacılar kıskançlığın tüm kültürlerde görüldüğünü ve evrensel bir özellik olduğunu iddia etmektedirler (White ve Mullen, 1989; Buss, 2000). Hart ve Legerstee (2013) kıskançlığın bağlama bağlı olarak üzüntü (kayıp), öfke (vatana ihanet) veya korku veya endişe (yalnızlık) gibi duyguları uyandırabilen bir durum olduğunu belirtmektedir.

Kıskançlık kelimesi ile haset kelimesi arasında da belirli araştırmalarda benzer anlamda kullanımlar görülmektedir. TDK (2019)'a göre kıskançlık kelimesi haset kelimesiyle eş anlamlı kullanılabilmektedir.

Kıskançlık, şüpheli veya tepkisel olabilir ve genellikle bir dizi özellikle güçlü duygu olarak pekiştirilir ve evrensel bir insan deneyimi olarak yapılandırılır (Rydell ve Bringle, 2007). Kıskançlık, partnerin bir faaliyete ve/veya başka bir kişiye katılımının kıskanç kişinin ilişki tanımına aykırı olduğu bir durumdan kaynaklanan, değerli bir ilişkiye yönelik algılanan bir tehdide karşı bir savunma tepkisi olarak tanımlanır. Kıskançlık, romantik bir partnerden ayrılma veya onu kaybetme tehdidiyle tetiklenir ve bu tehdit, partnerin başka bir kişiyle olan romantik ilgisine atfedilir (Sharpsteen ve Kirkpatrick, 1997). Kıskançlığın bu tanımları iki temel temayı paylaşır. İlk olarak, tüm tanımlar kıskanç bir birey, bir ortak ve bir üçüncü taraf veya rakip algısından oluşan bir üçlüyü ima eder. İkincisi, tüm tanımlar kıskançlığı iki kişi veya bir çift arasındaki ilişkiye yönelik algılanan bir tehdide tepki olarak tanımlar.

Tüm bunların dışında sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla gelişen kıskançlık duygusu modern bir fenomendir. Sosyal desteği olmayan kişilerin takip ettikleri popüler kişilere yönelttikleri kıskançlık duygusuna işaret etmektedir (Utz ve Beukeboom, 2011).

2. İlişkilerdeki Kıskançlık

İlişkilerdeki kıskançlık eşlerin birbirlerine duymuş olduğu sevgi ve saygının yitirilme kaygısından doğmaktadır. Bu bağlamda kıskançlık zaman zaman olgusal bir dış değişkenden kaynaklandığı gibi hayali olarak ortaya konan değişkenlerden de kaynaklanabilmektedir. Gerek erkekler gerekse de kadınlar eşlerini diğer kişilerden sakınarak sadece birbirlerine ait olmak isterler. Kıskançlık somut bir olay ya da durumdan (örneğin eşlerden herhangi birinin bir başkasıyla yaklaşması gibi) çıktığı gibi eşlerin potansiyel gördükleri durumlardan da ortaya çıkabilmektedir (Pines ve Friedman, 1998).

İlişkilerdeki kıskançlık olgusuna bir sistem yaklaşımlarının işlevsel bir yorumu bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre kıskançlık duygusu ilişkinin bir işlevi olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda kıskançlık ilişkinin işleminde de önemlidir. Yani işlevseldir. Ancak aynı kıskançlık aynı zamanda bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Dokur ve Profeta, 2006). İlişkideki kıskançlığın dengesinin olması ilişkiye sorun değil değer katması ise romantik bir bağlamda olmasıyla sağlanmaktadır.

İlişkilerdeki kıskançlığın hem bilişse hem de duygusal tepkilerden oluştuğunu ifade eden White ve Mullen (1989)'e göre kıskançlığın ilişkilerdeki yansıması üç aşamada gerçekleşmektedir.

- Rakip bir ilişkinin var olup olmadığını tahmin etme, ikincisi; rakip bir ilişkinin var olup olmadığını belirleme,
- Rakip bir ilişkinin var olup olmadığını belirleme
- Rakiplerin oluşturduğu tehdidin boyutu

Burada belirtilen rakip kavramı aslında kadın ya da erkeğin birbirlerini sahiplendiğini de göstermektedir. Dolayısıyla elindeki varlık için bir başkasını tehdit olarak görebilmektedir. Bu doğrultuda ilişkilerdeki kıskançlığın sadece evlilikler bağlamında değil iş hayatında ya da sosyal hayatta da ele alınması gerekmektedir. Nitekim iş hayatında birçok iş gören birbirlerini kıskanabilmektedir. Ancak buradaki kıskançlık birinin yaptığı işleri ya da becerisini kıskanmaktadır. Yani kişilerin birbirlerini sevmesinden kaynaklanmamaktadır. Bu bağlamda iş hayatında da insanlar gerek idareciler tarafından gerekse bizzat kendileri tarafından kıyas yaparlar. İşte bu kıyaslamalar birinin işini daha iyi yaptığını göstermektedir. Kıskançlıkta bu bağlamda haset olarak ya da çekememezlik olarak ortaya çıkmaktadır (Tuna, 2018). İş hayatındaki kıskançlık iş görenlerin verimini de olumsuz bir şekilde etkilediğinden işletme ve kurumların iyi yönetmesi gereken bir durum olarak da öne çıkmaktadır. Nitekim bu duygu haset boyutunda olduğunda hem iş akışı zarar görebilmekte hem de iş görenler birbirlerine duygusal ya da fiziksel zarar verebilmektedir.

Kıskançlığın bir diğer boyutunu ise aile hayatı oluşturmaktadır. Nitekim ailedeki bireyler arasında ve özellikle de çocuklar arasında da yer yer kıskançlık görülebilmektedir. Özellikle çocuklar arasındaki kıskançlık küçük yaşlarda sıklıkla görülebilmektedir. Bu durum çocukların psikolojik gelişimlerini de etkilediğinden önemli bir durum olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda çocuklar arasındaki kıskançlık iki nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır. Birinci sebebi çocukların birbirleri arasındaki başarı ve beceri durumundan kaynaklanan kıskanmadır. Diğer sebebi ise ebeveynlerin çocuklarına davranışın sonucunda oluşan kıskançlık oluşturmaktadır. Nitekim ebeveynler çocuklarına farklı

davranmasa da zaman zaman çocuklar tarafından farklı yorumlanabilmektedir. Özellikle de yeni doğan bebekler hem ihtiyaç duyduklarından dolayı hem de sevimli olduklarından dolayı daha fazla ilgi görmektedir. Bu durum diğer çocuğun küçük olanı kıskanmasına neden olabilmektedir (Bakanay, 2007).

Kıskançlığın değerlendirilmesi sadece evlilik ya da sosyal hayat ilişkilerinde değil daha geniş perspektiften de yapılabilir. Örneğin İbn Haldun'a göre kıskançlık devletler arasında bir savaşa dahi neden olabilmektedir. Tarihın ilk sosyoloğu olarak ifade edilen İbn Haldun; kıskançlığı iyi ve medeni bir toplumun duygusu olarak değerlendirmemektedir. Bu doğrultuda kıskançlık duygusu devletler arası savaşa insanlar arasında ise zulme neden olmaktadır. İbn Haldun kıskançlık duygusunu dini bağlamda da ele alır ve Allah'ın da bu duyguyu reddettiğini vurgular (İbn Haldun, 2004).

Türk düşünce dünyasında kıskançlığı değerlendiren bir başka düşünür ise İbn Sina'dır. İbn Sina'ya göre bu dünya mükemmel bir şekilde dizayn edilmediğinden insanlar arasında da farklılıklar vardır. Bu farklılıklar onların eşit olmadığını göstermektedir. Nitekim diğer türlü insanlar konum ve mertebeleri itibariyle eşit veya birbirine yakın yaratılmış olsalardı aralarındaki rekabet, kıskançlık, isyan ve haksızlık nedeniyle yok olup giderlerdi. Bu durumda insanlar arasındaki farklılıkları Allah'ın bir lütfu olarak değerlendiren İbn Sina düşüncesinde insanlar bu farklılıklar neticesinde hem kişisel hem de toplumsal olarak gelişir. Çünkü bu farklılıklar insanlar arasındaki yardımın da tetikleyicisi olmaktadır. Ama bu farklılıkları kötü bir şekilde kıskançlık olarak duyumsayan insanın kendisidir. Dolayısıyla farklılık Allah'ın iradesiyle olmuşsa da kıskançlık duygusu insanın kötülüğündendir (İbn Sînâ, 1992).

Gazali düşüncesinde ise insanın en önemli merkezi kalbidir. İnsan kalbini temiz tutmalıdır ki Allah'ı hissedebilsin. Bir hazine olan kalbin her türlü kötü duygudan arındırılması gerekmektedir. Bu kötü hasletlerden birini de kıskançlık oluşturmaktadır. Dolayısıyla kıskançlık insanın kalbinden atması gereken bir duygudur. Çünkü diğer türlü insan ne diğer insanları ve yaratılmışları ne de yaratana sevmeyebilir (Gazâli, 2012).

3. Romantik Kıskançlık

Kıskançlık çok boyutlu bir duygu durumudur. Fakat kıskançlığın altında öfke duygusu güçlü bir motivasyon yaratmaktadır. Kıskançlık deneyiminde genellikle asıl duygu öfkedir (Adams, 2012).

Romantik kıskançlık kavramı en basit anlamıyla yapıcı ve evlilik ilişkilerinin olumlu anlamda beslenmesini sağlayan bir duygu durumu olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda romantik kıskançlıkta da eşlerden herhangi birinin eşini ve ilişkisini kaybetme korkusu etkindir. Ancak bu duyguda etkin motivasyon ilişkinin kurtulması adına romantizmin tercih edilmesidir.

Örneğin eşini kıskanan bir adam ya da kadın ona bir hediye alarak ya da onun için özel bir şeyler yaparak onun ona olan duygularına yeniden hitap etmeye çalışır. Bununla birlikte romantik kıskançlıkta da eşler birbirlerine kıskandığını söyleyebilir. Bu kıskançlık eşlerin edimlerini de değiştirebilir. Hatta kısıtlayabilir. Ancak burada en önemli eşleri arasındaki ilişkinin dengesidir. Nitekim bu kısıtlama ya da beklentiler romantik beklentiler olduğundan eşlerin birbirlerine olan sevgi ve saygısının da yükselmesini sağlar (Beştav, 2007).

İlişkinin tehlikeye girmesi durumunda daha da belirginleşen kıskançlık duygusu ilişkinin bitmesini değil güçlenmesini sağlar. İşte bu kıskançlık romantik kıskançlıktır. Bu kıskançlıkta temel çıkış noktasını sevgi oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu türden kıskançlıklarda toplumsal ya da geleneksel baskılardan daha çok eşlerin birbirlerine duyduğu sevgi etkin olmaktadır. Nitekim kıskançlık, töre ya da baskın geleneksel normlardan beslendiğinde sevgiden daha çok normların uygulanmasına dönüşmektedir. Bu bağlamda da romantik değil patolojik bir kıskançlık ortaya çıkabilmektedir.

Kıskançlığın temelinde ilişkinin ya da eşin kaybedilmesi korkusu ve tedirginliği yer almaktadır. Nitekim Buunk vd (1996)'ne göre romantik kıskançlık bir ilişkiyi korumayı ve sürdürmeyi amaçlayan, temelinde korku olan bir tepki olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte romantik kıskançlık; bireyin romantik ilişkisine yönelik olarak algıladığı tehdide karşı verdiği tepki olarak da tanımlanmıştır (Bringle ve Boebinger, 1990).

Kıskançlık duygusunun içinde kötü olarak ifade edilebilecek olan öfke ya da hınç gibi duygularda olabilmektedir. Ancak bu durum kıskançlığın patolojik

hallerinde daha belirgin olmaktadır. Bu noktada romantik kıskançlığının temel motivasyonu eşi korkutmadan, tedirgin etmeden ilişkiyi beslemektir. Romantik olması ise sevgi kaynaklı olmasını ifade etmektedir. Nitekim sevginin merkeze alındığı bir karı-koca ilişkisinde kıskançlık karşılıklı olarak zarar vermeye dönmez. Sadece ilişkinin zedeleneceğinden korkan bir duyguyla yeniden ilişkiye yatırım yapmaya yöneltir (Solmuş, 2008).

Kıskanç bir kişi güçlü bir duygu ile sürüklenme duygusu yaşayabilir. Blevis (2010)'a göre bu duyguya sürüklenmiş kişi yoğunlaşıp dünyayla bağını koparabilir ve bu duygudan kolay kolay vazgeçemez. Bu duygu durum o kişinin hem istediği hem korktuğu hem heyecan duyduğu kompleks bir yapıya erişir.

Blevis, M. (2010). Kıskançlık: Sevginin en çok düştüğü tuzak. (I. Aydın ve Ç. Bakırcıoğlu Arslan, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.

a. Romantik İlişkiler ve Bağlanma

Evlilik ilişkilerinin temelinde bağlanma yer almaktadır. Bu bağlanma aynı zamanda sadakati de ifade etmektedir. Nitekim evlilik ilişkisinin temeli sadakat duygusundan beslenmektedir. Kıskançlık duygusu da sadakatin zedelenmesinden kaynaklanmaktadır. Romantik ilişkilerdeki bağlanma duygusu da sadakat duygusundan beslenmektedir. Ancak sadakati sağlayan şey romantik ilişkilerde daha çok karşılıklı duyulan sevginin güçlü olmasıdır (Welch ve Houser, 2010).

Romantik bağlanmada eşler birbirlerinden sevgi ve saygı bağlamında da doyum sağlamaktadır. Nitekim bu bağlanma sadece cinsel bir iç güdü motivasyonu üzerinden de tesis edilmemektedir. Diğer yandan ise bağlanma insanın sosyal ihtiyaçlarından birisidir. Bu doğrultuda her insan bir toplum içinde var olduğundan bağlanma da sosyal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç arkadaş ya da diğer gruplara (iş hayatı gibi) olan bağlanmalarla da giderilmektedir. Ancak romantik bağlanma eşlerin sevgi duygusu bağlamında çıkarsız bağlanmalarını ifade etmektedir.

Romantik bağlanmaların tesis edildiği ilişkilerde ise patolojik bir kıskançlık gibi bir durumun ortaya çıkması mümkün değildir. Çünkü bu ilişki hem sevgi hem de saygı en temel esastır. Ayrıca ilişkideki bağlanmayı sağlayan şey kesinlikle toplumsal normlar ya da geleneklerde de değildir. Evliliklerdeki bağlanmalar farklı şekillerde olabilmektedir. Örneğin eşler ailelerinin tanışması

yoluyla evlenmiş olabilmektedir. Ya da farklı iş ve okul ortamında da tanışarak evlenmiş olabilmektedir. Her iki şekilde kurulan ilişki biçimi de doğrudan bir şekilde romantik ilişkiyi ifade etmediği gibi patolojik kıskançlığı da ifade etmemektedir. Bu durumda önemli olan bağlanmanın sevgi ve saygı esasına dayalı olmasıdır. Diğer türlü iki ilişki kurma biçiminde patolojik kıskançlık görülebilmektedir (Terzi, 2014).

Romantik bağlanmada da kıskanmalar olabilir. Ancak bu kıskançlık romantik bir kıskanmadır. Bu doğrultuda da ilişki için de eşler içinde yıkıcı değil yapıcı roledir. Çünkü bağlanma edimi güçlüdür. Romantik bağlanmanın güçlü olmasında ise kişilerin ilişkinin başında kendi rızalarının olması son derece önemlidir. Bu rıza sevginin de saygının da tesis edilmesi için ön şarttır. Nitekim diğer türlü eşlerden birinin rızasının olmadığı bir evlenmede saygı tesis edilemediği gibi bağlanmada romantik değil zoraki olur (Sümer ve Arıcak, 2018).

Bağlanma bu şekilde tesis edildiğinde ise her iki eş de evlilikten doyum sağlayabilir. Dolayısıyla da hem patolojik kıskançlığın hem de boşanmaların yaşanma olasılıkları düşmektedir. Bağlanma edimi nasıl bir süreç gerektiriyorsa romantik bağlanma için eşlerin birlikte zaman geçirmesi birbirlerini anlaması, empati kurması son derece önemlidir. Birbirlerini iyi anlayan eşlerin romantik bağlanma duyguları da güçlenecektir.

b. Romantik Kıskançlığın Nedenleri

Romantik kıskançlık ilişkilerde daha çok olumsuz terimlerle ele alınan bir kavram olmasının yanında kimi zaman da pozitif anlamıyla çiftler arasındaki ilişkiyi canlı tutan bir mekanizma olarak da değerlendirilmektedir (Buss, 2000). Bu yönüyle romantik kıskançlık duygusal, düşünsel ve davranışsal boyuttan patolojik boyutta doğru evrilen iç görü, süreklilik ve yoğunluk açısından farklılık gösteren bir durumdur (Kingham ve Gordon, 2004). Romantik kıskançlık her bireyde farklı yoğunlukta ortaya çıktığı gibi romantik kıskançlığa neden olan faktörler de her birey açısından farklılık göstermektedir. Buna göre romantik kıskançlığa yatkın bireyler için herhangi bir yabancının partnerine bakışı kıskançlığı neden olurken bu durum romantik kıskançlığa yatkın olmayan kişilerde kıskançlık tepkisine aktif etmemektedir. Fakat genellikle partnerin gizli ilişkisinin olduğunun öğrenilmesi romantik kıskançlığa yol açan en önemli faktör

olarak değerlendirilmektedir (Pines, 1992). Romantik kıskançlık unsurları ve yoğunluğu her bireyde farklılık gösterdiği gibi romantik kıskançlığa neden olan olayın düzeyi de bireyler açısından farklılık göstermektedir (McGuirk ve Pettijohn, 2008).

Pines (1992) romantik kıskançlık bireyin içerisinde bulunduğu toplum ve o toplumun kültürel yapısından, bireyin aile yapısından ve ilişki tecrübelerinden etkilendiğini belirtmektedir. Bu durum bireyi romantik kıskançlığa yatkın hale getirmektedir. Ancak herhangi bir kişinin romantik kıskançlığa yakınlığı o kişide mutlaka romantik kıskançlık hepsinin ortaya çıkacağı anlamına gelmemektedir. Romantik kıskançlığı tetikleyecek bir durum yaşanmadığı sürece bireyde romantik kıskançlık görünme ihtimali düşüktür. Sheets ve arkadaşları (1997) Romantik kıskançlığa neden olan faktörleri dört kategoride ele almışlardır. Bunlar;

- Bir kişinin partnerinin başka bir kişiye ilgi göstermesi,
- Başka bir kişinin partnerine ilgi göstermesi,
- Partnerin daha önce ilişki yaşadığı kişiyle iletişim kurması,
- Partnerin belirsiz ve tutarsız davranışlar sergilemesi,

Başka bir araştırmada ise romantik kıskançlığa neden olan faktörler üç kategoride ele alınmıştır. Bunlar (Pines ve Aronson, 1983):

- Bireyin partneri ile birlikte dahil olduğu bir ortamda partnerinin karşı cinsten başka birine ilgili davranması,
- Partnerinin başka bir kişiyle cinsel ilişki yaşamış olması,
- Partnerinin karşı cinsten bir kişiyle flört etmesi,

DeSouza ve arkadaşları (2006) tarafından çalışmada romantik kıskançlığı tetikleyen durumlar 3 başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar:

- Partnerin başka biriyle tutkulu cinsel ilişki yaşaması,
- Başka bir kişiyle derin duygusal bağ kurulması,
- Başka bir kişiye aşık olunması,

DeSouza ve arkadaşları (2006) ayrıca partnerin başka biriyle dans etmesi, flört etmesi ya da başka biriyle ilgili cinsel fantezi yaşaması gibi davranışların romantik kıskançlığa neden olacak davranışlar kategorisinde yer aldığını belirtmektedirler. Yukarıda ifade edilenlerden hareketle romantik romantik kıskançlığa neden olan faktörlerin partneri kaybetmeye dönük hissedilen korku ve endişe duygusu olduğu söylenebilir (Tortamış, 2014).

Guerrero ve Andersen (1998) ise çalışmalarında kıskançlığın ortaya çıkması üzerinde etkili olan faktörleri altı kategoride ele almışlardır. Bunlar kişilik, ilişki özellikleri, cinsiyet, kültür, durumsal faktörler, stratejik hareketler ve yapılan yüklemeler olarak sıralanmaktadır. Buna göre bireyde özgüven eksikliği ve yetersizlik hissi kronik şüpheciliğe yol açarken ilişki kalitesi kıskançlık üzerinde etkili olmaktadır. Mutsuz çiftler romantik kıskançlığı tetikleyecek durumlara daha rahat girmektedirler. Ayrıca erkekler genellikle cinsel sadakatsizlik kadınlar ise duygusal sadakatsizlik sergilemektedirler. Çiftlerin ilişkilerine ve birbirlerine yükledikleri anlamlar da kıskançlık duygusunu tetiklemektedir. Çiftlerin ilişkiyi test etme, cezalandırma, öç alma, değerlendirme ve kontrol kazanma gibi stratejileri devreye sokmaları romantik kıskançlığın yaşanmasını tetiklemektedir.

Diğer bir araştırmada ise Blévis ve Heal (2009) bireyin benlik algısı ve kimliğinin romantik kıskançlığı etkileyen unsurlarla ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Araştırmacılar kıskançlığın kökenini bireyin kendisini arzulanır, bağımsız ve güçlü hissetmesini sağlayacak sevgiden mahrum kaldığı çocukluk ve gençlik dönemlerine dayandığını belirtmektedirler. Dolayısıyla kıskançlık bireyin kendisini küçük düşmüş ve çaresiz hissettiği bir dönemde yaşadıklarına verdiği gecikmiş bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle kıskançlığa yatkın kişiler partnerinin başka bir kişiyle göz göze gelmesine dahi kıskançlık tepkisi göstermektedir. Görüldüğü gibi kıskançlığın ortaya çıkması için bireyde belirli bir seviyede kıskançlık eğiliminin olması gerekmektedir. Bu yönüyle kıskançlık eğilimi yüksek olan bir kişinin partnerinin sosyal etkileşimi hakkında bilgiye sahip olması kıskançlığı tetiklemektedir (Muisse vd., 2009).

Dijkstra ve Buunk (2002) romantik kıskançlığa neden olan etmenleri rakip özellikleri açısından ele almışlardır. Buna göre erkekler rakipleri sosyal statü, fiziksel baskınlık ve sosyal baskınlık açısından yüksek olduğu durumlarda kıskançlık gösterirken; kadınlar ise rakipleri fiziksel çekicilik açısından baskın

olduğunda kıskançlık göstermektedir. Romantik çiftler ise rakip partnerin daha fazla romantik davranışlar içerisinde olduğunu hissettiği durumlarda daha çok kıskançlık eğilimi göstermektedir.

Scheinkman ve Werneck (2010) tarafından yapılan çalışmada çiftler arasındaki iletişim kalitesinin romantik kıskançlığın ortaya çıkması ve sürdürülmesi üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda çiftlerden birisinin kıskançlığı sürekli bir problem olarak öne sürmesi durumunda bunun çiftlerin karşılıklı iletişim örüntüsünden kaynaklandığını belirtmektedirler. Kıskançlığa yol açan endişeleri yönetebilmek için kıskanç partnerin saldırgan, meraklı ve küstah olabileceği zaman içerisinde çiftlerin kutuplaşacağı kıskanç partnerin gözetleme, güvensizlik ve kin duyma gibi duygular yaşayacağı belirtilmektedir.

c. Romantik Kıskançlığın Sonuçları

Ortaya çıkma şekline, yaşanma durumuna ve baş etme yöntemine bağlı olarak farklılık gösteren romantik kıskançlık romantik ilişki ve partnerler üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Buradan hareketle araştırmacılar romantik kıskançlığa neden olan etkenlere ilave olarak romantik kıskançlığın sonuçlarını tespit etmeye yönelik araştırmalar yapmışlardır (Tortamış, 2014). Bireyin hangi seviyede kıskançlık yaşadığı, bunu nasıl kontrol ettiği ve buna nasıl tepki verdiği farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda bireyin kişilik yapısı, yaşadığı toplumun kültürel değerleri ve ilişki düzeyi gibi özellikler romantik kıskançlığın ortaya çıkması ve kıskançlığı ifade etme biçimi üzerinde etkili olmaktadır (Pines, 1998).

Romantik kıskançlık genellikle partnerlerin birbirlerine karşı hissettikleri yoğun hissin olumlu bir sonucu olarak ele alınmaktadır. Bu yönüyle araştırmacılar romantik kıskançlığın romantik ilişkilerde ödüllendirici tarafı olduğunu ve çiftler arası iletişimi artırıcı etkiye sahip bir faktör olduğunu vurgulayarak romantik kıskançlığın olumlu yönüne odaklanmışlardır (Power ve Dalglish, 1997; Guerrero ve Andersen, 1998; Buss, 2000). Bu yönüyle romantik kıskançlık çiftler arasındaki ilişkiyi tehdit edecek bir unsur oluşturmadığı durumlarda çiftlerin ilişkiyi kaybetmemek amacıyla harekete geçmesine katkı sağlamaktadır (Harris ve Darby, 2010). Romantik kıskançlığın sonuçları da

bireyin kıskançlığı hangi düzeyde yaşadığı, bunu nasıl ifade ettiği, kıskançlığın ne şekilde ortaya çıktığı ve kıskançlık yaşandıktan sonra bireyin bununla baş etmek için ne gibi yöntemler kullandığına göre olumlu veya olumsuz şekilde ortaya çıkmaktadır. Kimi durumlarda bireyin yaşadığı romantik kıskançlık veya ilişkisine yönelik hissettiği tehlike karşısında duyduğu kıskançlık onun ilişkisine daha fazla sahip çıkmasına ve ilişkisini korumak için daha çok emek göstermesine neden olmaktadır (Harris ve Darby, 2010).

Romantik kıskançlık sürekli romantik ilişkileri olumlu anlamda etkilememektedir. Literatürde romantik kıskançlığın yukarıda ifade edilen olumlu yönlerinin yanında romantik ilişkilere zarar veren olumsuz yönlerinin olduğuna yönelik araştırmalar da bulunmaktadır. Bazı durumlarda yaşanan romantik kıskançlık ilişkiyi olumsuz anlamda etkilemekte ve ilişkide sorunlar yaşanmasına yol açarak evliliklerde boşanmaya neden olmaktadır (Amato ve Rogers, 1997). Pines ve Aronson (1983) da romantik kıskançlığın romantik ilişkileri sürekli olumlu yönde etkilemediğini ortaya koymuşlardır. Araştırmada çiftlerin romantik ilişki boyunca en az bir defa romantik kıskançlık davranışı sergiledikleri ve bu durumun ruhsal açıdan kendilerini olumsuz etkilediğini belirttikleri görülmüştür. Bunun yanında romantik kıskançlığın sağlıklı bir düzeyde gerçekleştiği ilişkilerde romantik ilişkiyi olumsuz etkilediği görülmüştür (Amato ve Rogers, 1997).

Bireyin yaşadığı romantik kıskançlık algısıyla birlikte ortaya çıkan risklerin doğru orantıda olması durumunda romantik kıskançlığın romantik ilişki açısından sağlıklı bir durum olduğu anlaşılabilir. Fakat romantik kıskançlık ile risk arasında orantının olmaması romantik kıskançlık sonucunda elverişsiz bir tepki ortaya konulacağı anlamına gelmektedir. Bu durumda birey kıskançlık yaşamasına neden olacak asılsız şüphe duymakta ve şüphesini destekleyecek herhangi bir bulgu olmasa da kıskançlık hissetmektedir. Bu durum romantik kıskançlık yaşayan bireye ve partnere ciddi zarar verme ihtimalini ortaya çıkardığı için patolojik bir durum haline gelmekte ve romantik ilişkiyi olumsuz etki etmektedir (De Almeida ve Schlösser, 2014). Böyle bir durumda romantik kıskançlık bilişsel anlamda romantik ilişkiyi hasara uğratmakta ve çiftlerin özgüvenini büyük ölçüde zedelemektedir (Mathes vd., 1985).

Bireyin kıskançlık algısı gibi kıskançlığa yüklediği anlam da farklılık içermektedir. Bu noktada kıskançlık romantik ilişkide bazı çiftler için terk edilme korkusu, bazı çiftler açısından da yaşadığı yoğun hislerin göstergesi olarak görülmektedir. Bazı çiftler ise romantik kıskançlığı güvensizlik göstergesi olarak değerlendirmektedir. Romantik kıskançlığa yönelik çiftlerin gösterdikleri bu farklı tepkilerden hareketle romantik kıskançlığın romantik ilişki ve çiftler üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür (Demirtaş, 2004). Romantik kıskançlığın ihtimaller düzeyinde yaşandığı durumlarda romantik kıskançlık romantik ilişkide ilişki doyumsuzluğuna neden olmaktadır (Barelds ve Barelds-Dijkstra, 2007).

Romantik ilişkide taraflar kimi zaman bilinçli olarak partnerini kışkırtma çabası içerisine girmektedir. Sheets Arkadaşları (1997) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların %75'inin kimi zaman partnerini kışkırtmaya çalıştığı görülmüştür. Spitzberg ve arkadaşları (2005) ise romantik ilişkilerde çiftlerin karşı tarafı kışkırtabilmek için arkadaşları partnerden ayrı tutma, partner ile arkadaşların dışarıda bir arada oldukları planlar yapma gibi “ilişkiye mesafe koyma” içerikli yöntemleri kullandıklarını ayrıca, gerçekte olmayan bir numara ile kendini arama ve başkası tarafından gönderilmiş havası oluşturmak için kendine çiçek gönderme davranışları ile “görüntüde flörtleşme” içerikli yöntemleri kullandıklarını ve kimi zaman da geçmiş ilişkilerle ilgili konuşma gibi yöntemleri kapsayan “ilişkisel alternatifler” içerikli yöntemleri kullandıklarını tespit etmişlerdir. Bu tür yöntemler ilişkide kontrol yatma, güç mesafesini değiştirme, intikam alma ve özgüven arttırma gibi amaçları taşımaktadır (Fleischmann vd., 2005). Ayrıca bu yöntemler çiftlerin birbirlerine arzulanır olmayı devam etmeyi istedikleri yönünde mesaj iletme amacını da taşımaktadır (Buunk ve Dijkstra, 2006).

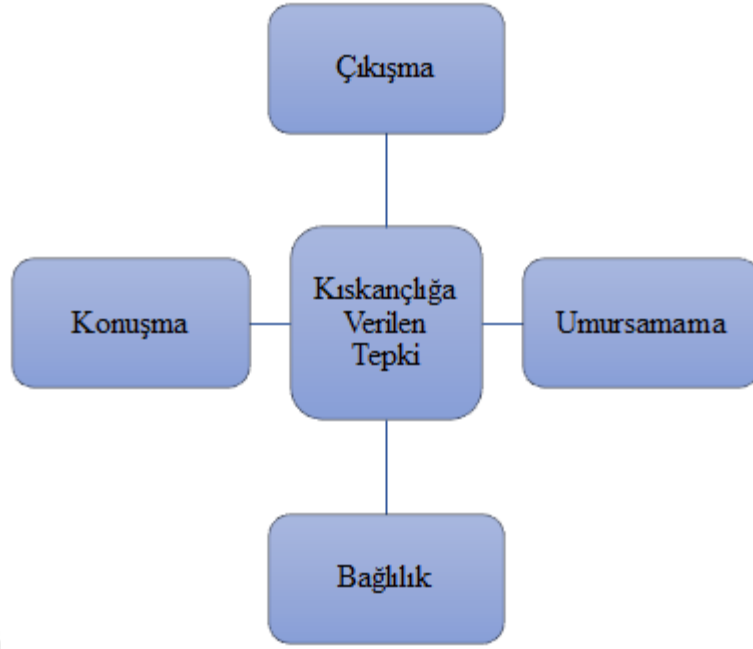
Romantik kıskançlık duygusal, bilişsel ve davranışsal yönleri olan üç boyutlu yapıda bir davranıştır (Pfeiffer ve Wong, 1989). Dolayısıyla romantik kıskançlık davranışının sonuçları da bu boyutlarla ilişkili olarak duygusal, bilişsel ve davranışsal açıdan ortaya çıkmaktadır. Sayar (2006) tarafından yapılan araştırmada romantik kıskançlık içsel ve dışsal bileşenleri bulunan karmaşık bir tepki olarak betimlenmektedir. İçsel öğeler ise dışarıdan görünmeyen ve çiftlerin genellikle duygusal, fiziksel ve düşünsel belirtileri olduğunu bu belirtilerin acı,

kızgınlık, kıskanma, üzüntü, keder, aşağılanmak, korku ve hiddet duygularını içerdiğini belirtmektedir.

White ve Mullen (1989) ise araştırmasında romantik kıskançlıkla ilişkili sayılabilecek duyguları endişe, kaygı ve üzüntüyü içerisinde barındıran korku; nefret, şiddet ve kızgınlığını barındıran öfke; depresyonu ve çaresizliği ifade eden keder; pişmanlık ve utanma gibi duyguları içeren suçluluk; şehvet ve arzu içeren cinsel uyarım ile haset gibi duygular olarak sıralamaktadır. Pines ve Friedman (1998) romantik kıskançlığı çiftlerin yakın ilişkide yaşadıkları mutsuzluk nedenlerinden birisi olduğunu belirtmektedirler. White ve Mullen (1989) ise çalışmalarında romantik kıskançlık ile birlikte ortaya çıkan duygusal değişimin iş nedeniyle başka bir yere taşınma ve kaza geçirme gibi olaylardan daha fazla kızgınlık uyandırdığı ayrıca romantik kıskançlığın büyük ölçüde özgüven eksikliğine yol açtığı sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanında romantik kıskançlığın boşanma, şiddet ve partnerin öldürülmesi gibi bireyin normal hayatta yapmayacağı davranışları yapmasına yol açabileceği, romantik kıskançlığın çiftlerin cinsel yaşamı üzerinde olumsuz etkilere yol açtığı ve çiftler arasında cinsel işlev bozukluğu ve uyumsuzluğu gibi sorunlara neden olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

d. Romantik Kıskançlıkla Başetme Yöntemleri

Romantik bir ilişkide kıskançlığın ilişkiyi nasıl etkilediği çiftlerin kıskançlıkla baş edebilmek için nasıl bir yöntem tercih ettiklerine bağlıdır. Çiftlerin kıskançlık yaşamaları durumunda bununla baş edebilmek için yapıcı yöntemler kullanmaları kıskançlığın ilişkiyi olumsuz etkilemesine engellemektedir; ancak çiftlerin kıskançlıkla baş edebilmek için yıkıcı yöntemler kullanmaları ise ilişkiye ciddi zarar verebilmektedir (Sümer, 2017). Araştırmacılar romantik bir ilişkide yaşanan sorun karşısında çiftlerin dört farklı davranış ortaya koyduklarını belirtmektedirler (Şekil 1).

Şekil 1. Romantik Bir İlişkide Yaşanan Sorun Karşısında Çiftlerin Tepkisi

Kaynak: (Pines ve Aronson, 1983)

Şekil 1’de gösterilen davranışlar aynı zamanda çiftlerin romantik kıskançlık başetme yöntemleri olarak da değerlendirilmektedir. Bu yöntemler aşağıda ele alınmaktadır (Pines ve Aronson, 1983; Rusbult ve Zembrodt, 1983):

Çıkışma: İlişkiyi sona erdirmeye ya da sona erdirmekle tehdit etme gibi çiftlerin saygıyı ilişkiden daha önde tutmaya dönük tepkileridir. Söz konusu bu tepki yıkıcı baş etme yöntemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Umursamama: Çiftlerin ilişkinin kötüye doğru gittiğini bilmesine karşın yaşanan sorunları önemsememesi ve buna izin vermesidir. Bu yöntemde çiftler ne kendilerine saygı ne de ilişkiyi kurtarmayı önemsememektedir. Bu yöntem de yıkıcı bir baş etme yöntemidir.

Bağlılık: Çiftlerin ilişkide yaşanan olumsuz durumların düzelmesini beklemesidir. Bu yöntemde çiftler romantik ilişkiyi kurtarabilmeyi ve kendi kendine saygıyı ön plana almaktadırlar. Bu yöntem yapıcı bir baş etme yöntemidir.

Konuşma: Çiftlerin ilişkide yaşanan problemleri konuşarak çözmeye çalışmasıdır. Bu yöntemde çiftler yaşadıkları sorunları çözmeyi ve ilişkinin devamını istemektedirler. Böylece çiftler hem ilişkiyi korumayı hem de

kendilerine saygıyı korumayı amaçlamaktadırlar. Bu yöntem yapıcı bir baş etme yöntemidir.

4. Patolojik Kıskançlık

İnsani özelliklerden birisi olan kıskançlık insana soyunu koruma olanağı sunan bir yaşam sürdürme mekanizmasıdır. Fakat kıskançlık kontrol edilemediği durumlarda tehlikeli bir hal almaktadır. Çünkü kıskançlık yalnızca öfke uyandırmamakta bunun yanında dürüstlük algısından hareketle bireyin saldırgan davranışlara yönelmesine yol açmaktadır. Bu durumda kıskançlık normal kıskançlık düzeyinden patolojik kıskançlık seviyesine dönüşebilmektedir (Erben, 2018). Othello sendromu olarak da ifade edilen patolojik kıskançlık bireyde saplantılı düşüncelere yol açan bir hastalıktır (Erkmen, 2021). Patolojik kıskançlık partnerin sadakatsizliğine yönelik kuruntularla birlikte gelişen ağır bir kıskançlık türüdür. Kıskançlığın bu boyutta olması bireyin kendisine ve partnerine zarar verme riskini taşımaktadır (Sarioğlu Aktürk, 2015). Bir kıskançlığın patolojik düzeyde olup olmadığına kısmen sosyal olarak karar verilebilir. Bu bağlamda en yaygın karşılaşılan patolojik kıskançlık sanrısı bireyin partnerinin kendisini aldattığına inanmasıdır (Erben, 2018).

Hastalıklı kıskançlık, Othello sendromu veya sanrılı kıskançlık olarak da bilinen patolojik kıskançlık, kişinin eşinin veya cinsel partnerinin herhangi bir gerçek kanıta sahip olmadan sadakatsiz olduğu düşüncesi ile birlikte sosyal olarak kabul edilemez olduğu düşüncesiyle meşgul olduğu veya bu düşüncelerle ilgili anormal davranışlar gösterdiği psikolojik bir bozukluktur. Hastalıklı kıskançlıkta psikopatolojinin en yaygın alıntı yapılan biçimleri sanrılar ve takıntılardır. Bu nedenle patolojik kıskançlık sanrısız bozukluğun bir alt türü olarak kabul edilir (Kingham ve Gordon, 2004).

Patolojik kıskançlıkta birey aklın sınırlarının ötesinde kabul edilebilir, anlaşılır bir fikir olarak tanımlanan bir fikre aşırı değer vermez. Bu fikre karşı çıkar ve bu bir yanılsama olmasa da karakteristik olarak eşinin sadakatini büyük kişisel dezavantajla araştırmaya ve sürdürmeye başlar (Sami, 2012). Patolojik kıskançlıkta, bir kişi tipik olarak eşinin veya cinsel partnerinin sadakatsiz olduğuna dair, önemsiz, asgari veya hiç kanıta dayalı olmayan, genellikle görünüşte normal veya gündelik olayları veya iddialarını desteklemek için

materyalleri öne sürerek tekrar tekrar suçlamalar yapmaktadır. Diğer sanrısall bozuklukların aksine, bu bozukluktan muzdarip insanlar, takip, siber taciz, sabotaj ve hatta şiddetle güçlü bir ilişkiye sahiptir. Aynı zamanda alkolizm ve cinsel işlev bozukluğu ile ilişkilidir. Patolojik kıskançlığa "Othello Sendromu" denilmesinin nedeni ise Shakespeare'in sadakatsiz olduğuna dair yanlış bir inanç sonucu karısını öldüren Othello oyunundaki karakterden gelmektedir (Crichton, 1996).

Kıskançlık, yakın bir ilişkide münhasırlığın kaybedilmesi tehdidiyle tetiklenen, her yerde bulunan ve son derece acı veren bir duygudur. Normal kıskançlık ebeveyn sevgisi için erken rekabetten ve daha sonra kişinin kendi cinsel cazibelerini partnerine yansıtılmasından kaynaklanmaktadır (Seidenberg, 1952). Ancak kıskançlık, bir takıntıya ya da sabit bir inanca dönüştüğünde kendisini patolojiye (bir hastalık süreci) dönüştürür, bu durumda takıntı ve sanrı arasındaki sınır genellikle bulanıklaşır (Batinic vd., 2013). Hem obsesif hem de sanrısall kıskançlıktaki birey partnerinin cinsel ve duygusal sadakatsizliğini sorgulamaktadır. Bu sorgulamada doğrulayıcı kanıtların yokluğunda ve yinelenen sadakat güvenceleri karşısında dahi ısrar etmektedir (Seeman, 2016).

Patolojik kıskançlık sadece acı çeken kişi ve partner için şiddetli sıkıntıya neden olduğu için değil, aynı zamanda kendine, partnere veya şüpheli rakibe yönelik şiddete yol açabileceği için klinik öneme sahiptir (Kingham ve Gordon, 2004). Patolojik kıskançlık kişilerarası bir yanılsamadır, bu yanılsama, birinin başka bir kişinin duygularını, tutumlarını, motivasyonlarını ve niyetlerini bildiğine dair yanıltıcı inançtır (Charlton ve McClelland, 1999). Ayrıca Patolojik kıskançlık kişilerarasıdır çünkü partnerin bilinçli veya farkında olmadan kıskançlık uyandıran davranışları tarafından kışkırtılabilir, sakinleştirilebilir veya beslenebilir. İnsanlar doğal olarak ama yanlışlıkla başkalarının zihinlerinin içeriğini çözmek için kendi duygularını kullanırlar (Bechara vd., 1999); bu şekilde, bir partnerin mesafeli davranışının yarattığı korku ve güvensizlik, mantıksız bir aldatma kanaatine yol açabilir. Partnerin eylemleri, tetiklenen duygular ışığında yorumlanır. Partnerin sadakatsizliği inancı korku ve öfke yaratır ve sanrısall inanç bilinçsiz döngüsel akıl yürütme ile sürdürülür (Seeman, 2016).

5. Normal ve Patolojik Kıskançlık

Kıskançlık, yakın bir ilişkide münhasırlığın kaybedilmesi tehdidi ile tetiklenen, her yerde bulunan ve yoğun şekilde acı veren bir duygudur (Easton, 2007). Erken psikanalitik yaklaşımlar, normal ve patolojik kıskançlığın sınırlarını olmasa da özelliklerini belirlemiştir (Seeman, 2016). Buna göre normal kıskançlık, bir takıntıya ya da sabit bir inanca dönüştüğünde kendisini patolojiye dönüştürür ve bu durumda takıntı ile sanrı arasındaki sınır genellikle bulanıklaşır (Batinic, 2013). Kıskançlığın bazı bileşenleri olumlu bazı bileşenler ise olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada bu bileşenler normal ve patolojik olarak adlandırılmaktadır. Normal kıskançlık bireyin partneri konusunda gerçek bir tehdidi takip ederek ilişkiyi devam ettirmek ve belli bir ölçüde üzüntü yaşamamak için algıladığı tehdide karşı sergilediği davranışlar olarak açıklanmaktadır (Pfeiffer ve Wong, 1989). Normal kıskançlık tekrarlanma sıklığına göre olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurmakta ve düşük düzeyde olan normal kıskançlık çiftlerin birbirlerini önemsemeleri açısından ilişkiye olumlu katkı sunmaktadır. Hatta kimi zaman partnerinin başka bir rakip tarafından istendiğini anlayan kişinin partnerini daha fazla çekici bulduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyin ilişkiye yönelik gerçek bir tehdit algısında partnerini önemsemesi ve üzüntü hissetmesinden dolayı ilişkiyi devam ettirmek için tasarladığı bazı davranışlar sergilemesi normal kıskançlık olarak görülmektedir. Ancak patolojik kıskançlık ise paranoid şüpheler, hayali tehdit, yüksek seviyede şüphe veya üzüntü duyulan partneri kontrol edebilmek için sergilenen şüpheli ve araştırmacı davranışları kapsamaktadır (Pfeiffer ve Wong, 1989).

Patolojik kıskançlığın normal kıskançlıktan farklı olarak birçok olumsuz sonucu ortaya çıkmaktadır. Patolojik kıskançlığın yüksek seviyede olması ilişkiyi tehlikeye düşürmekte hatta bu süreçte çiftler şiddete dahi başvurabilmektedir (Mowat, 1966). Patolojik kıskançlıkta normal kıskançlıktan farklı olarak anormal duygular yoğun şekilde yaşanmakta ve birey partnerini kapsamlı bir şekilde kontrol ederek sorgulamaktadır (Pfeiffer ve Wong, 1989).

Stockill (2017) kıskançlığın normal bir insani duygu olduğunu ve tüm insani duyguları gibi kıskançlığında da bireye kendisi ve ihtiyaçları hakkında bilgi verdiğini belirtmektedir. Buna göre bir kişinin ilişkide yaşadığı kıskançlık, partnerine güvensizliği ona ihtiyaçları, sınırları ve arzuları hakkında partneri ile

iletişim kurması gereken bir şeyler olduğu anlamına gelmektedir. Ancak patolojik kıskançlığın normal kıskançlık gibi insani bir duygu olmadığını belirtmektedir. Buradan hareketle patolojik normal kıskançlık ile patolojik kıskançlık arasında davranış açısından oluşan farkları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

Normal kıskançlıkta bireyin partnerinin geçmiřinde biriyle cinsel iliřki yařaması dūřuncesini sevmemektedir. Ancak patolojik kıskançlıkta birey partnerinin geçmiř cinsel iliřkilerini gece gūndūz zihninde senaryolařtırarak dūřūnmekte ve kendisini tūketmektedir.

Normal kıskançlıkta birey partnerinin eski sevgilisini sosyal medyada gōrdūğūnde kıskanç bir sancı yařamaktadır. Ancak patolojik kıskançlıkta birey partnerinin eski sevgilisini sosyal medyada gōrdūğūnde onu takip etmekte ve saatlerce arama motorlarında onunla ilgili bilgi aramaktadır.

Normal kıskançlıkta birey partnerinin sosyal geliřimini merak ettiğı için onun geçmiř iliřkileri / cinsel geçmiři hakkında birkaç soru sormaktadır. Ancak patolojik kıskançlıkta birey partnerinin geçmiřini sūrekli sorgulamaktadır. ūnkū bunun onu bitmeyen merakından kurtaracağını dūřūnmektedir.

Normal kıskançlıkta birey partnerinin eski karısıyla (veya eski kocası, eski erkek arkadaşı, eski kız arkadaşı ...) kahve içmek için buluşması fikrini sevmemektedir. Ancak patolojik kıskançlıkta birey partnerinin geçmişinden herhangi biriyle herhangi bir şekilde temas kurmasını yasaklamakta ve partnerinden bir zamanlar çıktıkları herkesi sosyal medya takip listesinden dahi çıkarmasını istemektedir.

Normal kıskançlıkta birey partnerinin kendisi birlikte olmaktan gerçekten mutlu olup olmadığını merak ettiğinde garip, gūvensiz bir an yařamaktadır. Ancak patolojik kıskançlıkta birey “Ya partnerim eski sevgilisini bana tercih ederse? Ya eski sevgilileri benden daha iyi gōrūnūyorsa? Ya partnerim hala eski sevgilisine ařıksa? Gibi dūřūncelerle doludur.

Guerrero ve arkadaşları (2005) normal, gūndelik romantik kıskançlığın fenomenolojisini acı verici ōfke ve korku duyguları, bozulmuř yargı, çeliřkili arzular, mantıksız fanteziler, taciz edici davranıřlar ve řiddet eylemleri olarak tanımlarlar. Patolojik kıskançlık da tūm bu aynı ōzellikleri gōsterir ve ayrıca, çeliřkili kanıtlara karřı gōrūnūřte bir kayıtsızlık ile karakterize edilir. řūphe için

herhangi bir nesnel dayanak olmadığında da varlığını sürdürür. Sanrısız olarak kıskanç kişi, tekrarlanan sözlü suçlamalara, tekrar tekrar güvence taleplerine, partnerin aralıklı tacize uğramasına (iç düşüncelerini ve fantezilerini bilmeyi talep etme) ve partnerin hareket özgürlüğünü kontrol etme girişiminde bulunur. Ayrıca, cepleri aramak, telefon görüşmelerini dinlemek, e-postaları taramak ve e-postaları taramak dahil olmak üzere çeşitli aldatma ve casusluk, sosyal medya, takip etme, “kanıtları” belgeleme ve şiddeti tehdit etme gibi yöntemleri kullanır (Kingham ve Gordon, 2004).

6. Patolojik Kıskançlığın Boyutları

a. Fiziksel Boyut

Patolojik kıskançlık onun fizyolojik boyutunu oluşturan birtakım fiziksel tepkileri beraberinde getirmektedir. Bu tepkiler genellikle; baş ağrısı, yüksek ateş, nefes darlığı, mide kazınması, yüksek enerji, yüz kızarması, mide bulantısı, üşüme, bayılma, iştahsızlık, baş dönmesi, uykusuzluk, hızlı kalp atışı, ayak ve el titremesi, sinir krizi, kabus, kramp ve tükenme gibi belirtiler olarak ortaya çıkmaktadır (Pines, 2003; Oles, 2007; Blevis, 2010). Ortaya çıkan fiziksel tepkiler genellikle vücudun kıskançlığa karşı gösterdiği tepkilerdir. Patolojik kıskançlık durumunda bu tepkilerden yalnızca bir tanesinin ortaya çıkabileceği gibi bunların birkaçının aynı anda görülmesi de mümkündür. Ortaya çıkan fiziksel tepkiler her bireyde farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalarda cinsiyetin fiziksel tepkileri belirleyici bir faktör olduğu ortaya konulmaktadır. Patolojik kıskançlık kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek seviyededir. Erkekler kıskançlık durumunda kadınlara karşı fiziksel ve sözel şiddet uygularken; kadınlar ise genellikle küsmeye ve surat asma gibi pasif yöntemlerle bunu ifade etmektedirler (Yılmaz, 2010).

Guerrero ve arkadaşları (1995) ise yaptıkları çalışmada kıskançlığın fiziksel boyutunda aşağıdaki fiziksel tepkilerin ortaya çıktığını belirtmektedirler:

- Partneri gizli şekilde izleme: Birey bu davranışla partnerini gizlice izlemeye çalışmaktan onu takip etmektedir.
- Onarım stratejisi geliştirme: Birey daha çekici olmaya çalışmak için birtakım ilişki geliştirme çabaları sergilemektedir.

- Değişim stratejisi: Birey partnerinin duygularını değiştirmeyi hedeflemektedir. Bunun için partnerinin duygularını daha yoğun yaşamasını sağlayacak değişimler yapmaktadır.
- Rakip ile iletişime geçme: Birey rakip olarak gördüğü kişiyi partnerinden uzak tutabilmek için uyarma davranışı sergilemekte ve rakiple yüzleşme imkanı yaratmaktadır. Ancak kıskanılan partner bu sürecin dışında tutulmaktadır.
- Saldırgan davranışlar: Birey eşyalarını etrafa fırlatma ve kapıyı çarpma gibi doğrudan partnerine yönelik olmayan fakat ona karşı saldırgan davranışlar sergilemektedir.

Patolojik kıskançlıkta çiftler arasında çatışma ve huzursuzluk ortaya çıkmaktadır. Çünkü partnerin sürekli olarak takip edilmesi ve bundan hesap sorulması çiftleri mutsuz etmektedir (Orhan, 2010). Bazen de çiftler kıskançlık durumunda verilen tepkiyi geçmişte partnerinin benzer duruma verdiği tepki ile kıyaslamaktadır. Bu durumda çiftler romantik ilişki dışında bir yakınlık ile karşılaşıldığında ne tür tepki vereceklerine dair örtük kurallar belirlemektedirler (Tortamış, 2014). Kimi zaman da çiftler partnerinden duyduğu şüphe ile onun maskesini düşürmek amacıyla sıra dışı davranışlara yönelmektedir (Blevis, 2010).

b. Psikolojik Boyut

Patolojik kıskançlık öfke, keder, acı, şüphe, aşağılama, korku ve çelişkili arzular gibi duyguları içerir. Patolojik kıskançlık durumunda bireyin algı ve muhakemesi bozulur. Etkilenen kişi, erken sonuçlara atlamaya, sınırlı kanıtlar üzerinde dürtüsel kararlar vermeye, mantıksız fantezileri eğlendirmeye ve tarafsız olaylara yersiz bir anlam kazandırmaya eğilimlidir. Partnerin uzakta vakit geçirmek, duygusal bir mesafe almak, çekici birine gereğinden fazla ilgi göstermek gibi bazen bilinçsiz, bazen kasıtlı, kıskançlık uyandıran davranışları daha az sıklıkla incelenmiştir (Pytlak vd., 2015).

Enoch ve Trethowan (1979), yetersizlik, aşırı duyarlılık ve güvensizlik duygusunu, patolojik kıskançlığın gelişiminde temel hazırlayıcı faktörler olarak belirtmektedirler. Tarrier ve arkadaşları (1990) ise bilişsel formülasyonlarında, bu özelliklere sahip kişilerin olayları ve bilgileri algılamalarında ve yorumlamasında sistematik çarpıtma ve hatalar yapma eğiliminde olduklarını, böylece hızlandırıcı

bir olayın hatalı varsayımlara yol açtığını ve patolojik kıskançlığa yol açtığını öne sürmüşlerdir. Bu fikirler, özellikle borderline veya paranoyak kişilik organizasyonu bağlamında bağlanma teorisi tarafından tanımlananlara benzemektedir.

Kıskançlığın her aşamasında görülebilen psikolojik durumlar bağırma, ağlama ve kenara çekilme gibi farklı şekillerde duygusal tepki ile ortaya çıkmaktadır (Erol ve Sağır, 2006). Bu genellikle kadınlarda ortaya çıkan bir sonuçtur. Erkekler ise daha çok sözel şiddet uygulayarak bu tepkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu durum kıskançlık duygusu karşısında verilen tepkilerin kişilik yapısıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2010). Bunların dışında kıskançlık durumunda kendini açma, aşağılanma, sahiplenme, acı çekme, kafa karışıklığı, dışlanma, suçlama, aşağılık duygusu hissetme, kaybetme korkusu, düş kırıklığı, kızgınlık, haset, endişe, tutku, duygusal tükenme, heyecan, alınganlık, çaresizlik, üzüntü, suçluluk ve depresyon gibi psikolojik belirtiler ortaya çıkmaktadır (Pines, 2003; Oles, 2007).

Sungur (2009) çalışmasında bazı kişilerin kıskançlığa yol açan rakip şahıstan üstün olduğunu ispat edebilmek amacıyla farklı girişimlerde bulunduklarını bununla ilişkili olarak çaresizlik sonucunda yaşamına son vermeye teşebbüs ettiklerini ortaya koymaktadır. Kıskançlık bireyin günlük yaşamında daha asabi davranışlar sergilemesine neden olmaktadır ayrıca birey partnerinin her anını takip etme düşüncesi ile onun üzerinde hakimiyet kurmayı istemektedir (Blevins, 2010). Patolojik kıskançlığın psikolojik boyutunda birey kıskançlık hissini şu sözcüklerle sorgulamaktadır: Bana bunu nasıl yapar, bunu yaptığına göre beni seviyor olamaz, nasıl bana yalan söyler, ben nerede yanlış yaptım, aslında ben bir şeylerin olduğunu fark etmiştim, artık bu ilişkinin sonu geldi, nasıl ben bir şeylerin olduğunu fark edemedim, beni bırakırsan kendimi öldürürüm, keşke ölseydim, artık bu acıya dayanamıyorum (Yılmaz, 2010).

Birey patolojik kıskançlıkta geçmek bilmeyen şüphe içerisindedir. Çünkü sürekli aldatılma kaygısı yaşamaktadır. Bu nedenle evden çıkarken tüm eşyalarını kontrol etmekte eşinin davranışlarını kontrol edebilmek amacıyla çeşitli stratejiler yürütmektedir. Eşini kontrol edemediği durumlarda ise buna yönelik bilişsel tepkiler geliştirmektedir (Aktosun, 2009). Kıskanan eş partnerini suçlamaktadır. suçlamanın ileri boyutlara taşınması olayı kavgaya dönüştürmektedir (Tarhan,

2009). Ayrıca kıskanan eş onun iletişim kurduğu herkesi kendisi açısından tehlike unsuru olarak gördüğü için partnerinin sosyal ve bireysel yaşantısını kısıtlamaktadır (Sungur, 2009).

7. Patolojik Kıskançlığın Tetikleyicileri, Belirtileri ve Nedenleri

Patolojik kıskançlığın tetikleyicileri konusunda yapılan araştırmalarda patolojik kıskançlıkla birlikte gelişen birçok psikolojik neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Buna göre patolojik kıskançlığın ortaya çıkması için, kişinin anıları bilinçaltında değiştirilir ve eşinin eylemleri de, kişinin eşinden ihanete kesinlikle ikna olduğu ölçüde yanlış yorumlanır. Bazı beyin bozukluklarının dahi sonunda ihanet sanılarına yol açabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Cobb (1979) tarafından çalışmada patolojik kıskançlığın her tür serebral hakaret veya yaralanmada mevcut olabileceği kaydedilmiştir. Araştırmada ayrıca patolojik kıskançlığın, cinsel işlevin azalmasına yanıt olarak potansiyel olarak ortaya çıkabileceği de öne sürülmüştür. Patolojik kıskançlık romantik ilişkilerde güvensizlik, düşük benlik saygısı, kültürel farklılıklar, yetersizlik duygusu, iletişim yetersizliği ve eğitim seviyesi ile ilişkili şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanında evli çiftlerde evli olmayan çiftlere kıyasla kıskançlık temeline dayanan sonuçlar daha uzlaşmacı ve yapıcı şekilde sonuçlanmaktadır. İlişkilerde zaman ilerledikçe bu tür sorunlarla daha az yaşanmaktadır. Dolayısıyla ilişkinin süresinin uzaması kıskançlığa verilen tepki ile kıskançlık karşısında yapılan tartışmaları azaltmaktadır (Dokuzlu, 2020).

Patolojik kıskançlığın kişilik özellikleri de yakından ilişkili olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Buna göre kendine çok güvensiz, hatta korkan kişilerin kaygılanma veya partnerlerinin onlara olan bağlılığını sorgulama olasılıkları daha yüksektir. Kimi zamanda kıskanç eş kendisine uyuşturucu verildiğinden veya cinsel gücünü azaltabilecek bir tür madde verildiğinden şüphelenebileceğine bile inanmaktadır (Kingham ve Gordon, 2004). Araştırmalarda bipolar bozukluk ve şizofreni tanısı almış kişilerin patolojik kıskançlığa daha eğilimli oldukları ortaya konulmaktadır. Bu kişilerde terk edilme ve aşağılanma gibi çocukluk çağı travmaları, özgüven problemi, hatalı ebeveyn tutum ve davranışları ile yoğun kaybetme korkusu etkili olmaktadır. Patolojik kıskançlık obsesif kompulsif bozukluk ve paronayak kişilikle birlikte ortaya çıkmaktadır. Patolojik kıskanç

bireyler ilişki yaşadıkları partnerlerinin dışındaki herhangi bir kişiyle bu şekilde bir durumla karşı karşıya kalmazlar (Dokuzlu, 2020).

Patolojik kıskançlığın yaygınlığı ise henüz net olarak bilinmemektedir. Patolojik kıskançlığın nadir bir durum olarak kabul edilmektedir (Enoch & Trethowan, 1979) ancak yine de birçok danışman, hastalıklı kıskançlık vakalarıyla karşılaşmaktadır. Bazı klinisyenler, daha fazla dikkat isteyen kıskanç kişinin içinde bulunan diğer baskın psikopatolojiler nedeniyle bu durumu tedavi etmekte zorlanmaktadır (Kingham ve Gordon, 2004).

Patolojik kıskançlık konusunda erkekler ve kadınlar çarpıcı biçimde farklılık göstermektedir. Patolojik kıskançlıktan muzdarip erkeklerin şiddet kullanma olasılığı kadınlara göre daha fazladır ve aynı zamanda keskin olmayan bir nesneden ziyade elleriyle zarar verme veya öldürme olasılıkları daha yüksektir. Kadınlar ise şiddet kullanırken keskin olmayan bir nesne veya bıçak kullanma eğilimindedir (Easton ve Shackelford, 2009). Erkekler, korktukları kıskançlık tehdidi söz konusu olduğunda rakiplerinin statüsüne ve kaynaklarına odaklanır. Kadınlar ise rakiplerinin gençliği üzerindeki potansiyel bir tehdidi ve fiziksel çekiciliğini daha çok kıskanmaya eğilimlidir (Easton vd., 2007). California'da incelenen 20 patolojik kıskançlık vakasından oluşan bir örnekleme, Silva ve arkadaşları (1998) psikoz başlangıcındaki ortalama yaşın 28 olduğunu ve sanrısız kıskançlığın ortalama 10 yıl sonra başladığını bulmuşlardır. Araştırmada en yaşlı hasta 77 yaşındadır. 20 kişiden oluşan örneklemin 19'u erkek %80'i ise evli ve eşleriyle birlikte yaşamaktadır. Araştırmada örneklemin etnisitesinin nüfusun etnisitesini yansıttığı ve böylece etnisite ile sanrısız kıskançlık arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Patolojik kıskançlık öfke, keder, acı, şüphe, aşağılama, korku ve çelişkili arzular gibi duyguları içerir. Partnerin bazen bilinçsiz, bazen kasıtlı, kıskançlık uyandıran davranışları (örneğin, uzakta vakit geçirmek, duygusal bir mesafe almak, çekici birine gereğinden fazla ilgi göstermek gibi davranışları kıskanç eşin algı ve muhakemesini bozar. Etkilenen kişi, erken sonuçlara atlamaya, sınırlı kanıtlar üzerinde dürtüsel kararlar vermeye, mantıksız fantezileri eğlendirmeye ve tarafsız olaylara yersiz bir anlam kazandırmaya eğilimlidir (Pytlak, 2015).

Patolojik kıskançlığın bazı belirtileri ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Sami, 2012):

- Başka kişilere bakma veya onlara ilgi gösterme suçlamaları,
- Partnerin davranışının sorgulanması,
- Telefon görüşmelerinin ve diğer tüm iletişim biçimlerinin sorgulanması,
- Partnerin mülklerini gözden geçirmek,
- Partnerin nerede olduğu hakkında sürekli sorgulama,
- Partnerin izolasyonu,
- Partnerin kişisel çıkarları için misilleme yapmak,
- Partnerin sosyal çevresi ile iletişime geçme koşulları arama,
- İstismarın bir sonucu olarak cinsel aktivite geriliği yaşama,
- Güvence eksikliğinden acı çekme,
- Güven eksikliği hissetme,
- Eşe, rakip olarak kabul edilen kişiye veya her ikisine birden sözlü ve / veya fiziksel şiddet uygulama,
- Partneri suçlama ve kıskanç davranış için bir bahane oluşturma,
- Köşeye sıkışmadıkça kıskanç davranışı inkar etme,

Ayrıca Patolojik kıskançlıkta birey aklın sınırlarının ötesinde izlediği kabul edilebilir, anlaşılır bir fikir olarak tanımlanan bir fikre aşırı değer vermektedir ve bu bir yanılsama olmasa da karakteristik olarak eşinin sadakatini büyük kişisel dezavantajla araştırmaya ve sürdürmeye çalışarak yaşadığı sıkıntıya son derece önem vermektedir. Patolojik olarak kıskanç bireylerin sıklıkla kullandıkları yalan söyleme teknikler ise aşağıdakiler gibidir (Evans, 2021):

- Uykunda başka bir adamın adını söylediğini ilan etmek,
- Bir süpermarkette biriyle konuşurken görüldüğünü söylemek,
- Eski bir iş arkadaşından gelen bilgilerde, geçmişinizde kaç kişi ile cinsel birliktelik yaşadığını bildiğini söylemek,

Ebeveynin patolojik kıskançlıktan muzdarip olduğu bir evde yaşayan çocuklar, ebeveynin yaptığı eylemlerin doğrudan bir sonucu olarak duygusal ve / veya fiziksel istismara uğrayabilirler. Çocuklar ayrıca yanlışlıkla tartışmalara kulak misafiri olabilir veya ebeveynleri arasında fiziksel şiddete tanık olabilirler. Hatta saldırılar sırasında yanlışlıkla yaralanabilirler. Patolojik kıskanç ebeveyn, diğer ebeveyni gözetlemek için bir çocuğu veya birden fazla çocuğu işe alabilir. Patolojik kıskançlık, çeşitli psikiyatrik durumları kapsar ve tedavi edilmelidir. Tedavide en iyi yaklaşım ise kişide görülen semptomlara bağlıdır. Bu nedenle, prognoz ve sonuçlar kişiden kişiye değişmekle birlikte tedavi duruma ve gözlemlenen kişilerarası ilişkilerin karmaşıklığına bağlıdır. Ayrıca, kıskanç davranışların yarattığı çevrenin olumsuz yönlerini daha da kötüleştirebilecek diğer sorunların da tedaviye başlanabilmesi için ele alınması gerekmektedir. Örneğin, patolojik bir şekilde kıskanç bireyin davranışında alkolizm bir rol oynuyorsa, bağımlılığının tedavisi, kıskanç kişinin doğasını değiştirmeye çalışırken tedavinin olumlu yönde ilerlemesini etkileyebilir. Psikoterapi, patolojik şekilde kıskanç kişileri tedavi etmede etkili bir yöntem olabilirken, hastalıklarının doğası daha ciddi olduğunda yetersiz kalmaktadır (Shephard, 1961). Şu anda mevcut olanların hepsinden daha üstün bir tedavi şekli olduğunu söylemek mümkün değildir (DeSteno vd., 2006) Ancak bilişsel davranışçı terapinin en etkili kanıtlanmış tedavi yöntemidir (Kellett ve Totterdell, 2013).

8. Patolojik Kıskançlığa Verilen Tepkiler

Kıskançlığın normal kıskançlık veya patolojik kıskançlık olarak sınıflandırılması çiftlerin kıskançlığa verdikleri tepkinin yoğunluğu ve kıskançlıkla baş etme davranışları ile ilişkili olduğu için kıskançlığa verdikleri tepkiler önemlidir (Guerrero, 1998). Guerrero ve arkadaşları (1995) patolojik kıskançlık davranışının ifade edilmesi ile ilişkili olarak altı farklı iletişimsel tepki davranışı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Bu tepkiler aşağıdaki gibidir:

Olumsuz duygulanımların ifadesi: Öfke, üzüntü ve engellenmişlikle ilgili kıskançlık davranışı ile bağlantılı olan duyguların sözel olmayan şekilde ifade edilmesinden oluşmaktadır.

Bütünleştirici iletişim: Endişe gibi duyguların belirtildiği problem çözmeye yönelik girişimlerdir.

Dağıtıcı iletişim: Bütünleştirici iletişimin aksine partnere bağırma ve kaba olma gibi eylemleri içeren girişimlerdir.

İnkâr ve kaçınma: Konuşmayı kapatma ve kıskançlığı kabullenmeme gibi eylemleri içermektedir.

Mesafe koyma: Partnere soğuk davranma, kötü bakma ve onu görmezden gelerek olay yerini sinirlenmiş bir şekilde terk etme gibi doğrudan olmayan saldırganca eylemlerdir.

Şiddetli iletişim ve tehdit: Tehdit etme ve fiziksel şiddet uygulama gibi davranışları içermektedir.

Fleischmann ve arkadaşlarına (2005) göre ise kıskançlık durumunda verilen tepkiler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Saldırganlık: Vurma, nesneleri savurma, duvara yumruk atma, fırlatma, gözetleme, tehdit etme, hakaret etme ve kapı çarpma gibi girişimleri içermektedir

Geri çekilme: Küçümseyici yorumlarda bulunma, sözel iletişimi kesme, sevgi göstermeme, kaba davranma, etkilenmiş gibi davranma, iğneleme ve başka kişilerle ilgilenme gibi davranışları içermektedir

İlişkisel telafi girişi: Daha fazla ilgi gösterme, daha çok zaman geçirme ve mükemmel olmaya gayret etme gibi girişimleri içermektedir.

Yukarıda ifade edilen tepkiler bireyden bireye farklılık gösteren bağlanma stillerinin etkisi ile farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni ise bağlanma stili temeline yatan zihinsel modellerin, hislerin ifadesi ve tecrübe edilmesine yönelik düzenleyici bir işlev görüyor olmasıdır. Bu durum kaçınma ve diğerlerine yaklaşma gibi davranışları etkilemektedir. Ayrılma ve kaybetme tehlikesine yönelik ortaya konulan tepkiler bağlanmayla doğrudan ilişkilendirilen tepkilerdir. Ayrılma ve kaybetme riski çeşitli faktörlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır fakat temelde başka bir kişi için terk edilme ihtimali bulunmaktadır (Sharpsteen ve Kirkpatrick, 1997).

C. Patolojik Kıskançlık ve Kadına Şiddet

Şiddet Dünya genelinde gittikçe artan ve insan hayatının her alanında görülmesi muhtemel olan önemli bir toplum sağlığı problemidir (Güler vd.,

2005). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre şiddet; iktidarın veya fiziksel güç sahibinin bilinçli bir tehdit ya da gerçeklik olarak bir başkasına uygulamasıyla buna maruz kalan kişide ölüm, yaralanma ya da psikolojik sorunlara yol açması veya açma ihtimalinin bulunması durumu şeklinde açıklanmaktadır (Arın, 1996). En yaygın görülen şiddet türü ise bir erkeğin çocuklara veya kadına yönelik uygulamış olduğu şiddettir (Güneri, 1996). Bu durum DSÖ tarafından yayınlanan raporlarda da ortaya konulmaktadır (Krug, 2002).

Kadına yönelik şiddet olayları ekonomik gelişmişlik düzeyi, coğrafi sınır ve öğretim seviyesine bakılmaksızın bütün dünyada ve bütün kültürlerde yaygın şekilde görülen bir durumdur (Yurdakul, 1996). Nitekim ekonomik ve sosyal anlamda gelişmiş toplumlarda yapılan araştırmalarda kadınların üçte biri ile üçte ikisinin eşleri tarafından şiddete maruz kaldıkları görülmüştür (Heisse vd., 1993; Arın, 1996; Nurses, 2001). Araştırmalarda gelişmekte olan ülkeler açısından bu oranın %20- 50 seviyelerinde olduğu ortaya konulmaktadır (Shea vd., 1997; Nurses, 2001). Türkiye'de yapılan araştırmalarda öğrencilerin %68, 3'ünün annelerinin sözel ve fiziksel şiddetine maruz kaldıkları (Güneş vd., 2000) ailelerin %34'ün fiziksel şiddetine %54'nün ise sözel şiddetine maruz kaldıkları görülmüştür (T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995).

Şiddet bireyde fiziksel, sosyal ve duygusal açıdan önemli sorunlara yol açmaktadır. Özellikle şiddete maruz kalan kadınlar bilinç kaybı, alkol kullanımı, kabus görme, depresyon, uykusuzluk, güvensizlik, sosyal izolasyon ve intihar girişimi gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınlarda benlik saygısını daha düşük seviyede olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Çiceklioğlu ve Saçaklıoğlu, 1994; Demir, 2000; Muslu ve Erdem, 2002). Kadınların maruz kaldıkları şiddetin nedenlerinden birisi de patolojik boyuta varan aşırı kıskançlıktır (Şirin, 1998; Güler vd., 2005). Patoloji kıskançlığın yıkıcı yönü genellikle kadına yönelik şiddet olaylarında görülmektedir. Kıskançlık erkeklerin geçmişte veya şu anda yakın ilişki içerisinde oldukları kadınlara dönük fiziksel şiddet, şüphecilik, kadın hareketlerini kısıtlama ve takip etmek davranışlarla rapor edilmektedir (Daly vd., 1982; Buss ve Shackelford, 1997; Roberts, 2005). Şiddet erkeklerde patoloji kıskançlıkla birlikte sıklıkla ortaya çıkan durumlardan biridir (Easton ve Shackelford, 2009). Şiddet patolojik kıskançlık tanısı olmaksızın normal görülen

kıskançlık sonucunda da görülmektedir. Şiddet, kıskançlıkla lekelenmiş herhangi bir ilişkide, normal veya patolojik kıskançlıkla ortaya çıkabilmektedir. Patolojik olarak kıskanç birey partnerinin kendisinden bir şeyler gizlediğini ve herhangi bir kanıt olmasa da kendisine ihanet ettiğini düşünmektedir. Bu durum patolojik kıskanç birey açısından yıllarca sürebilmektedir. Patolojik kıskanç bireyin bunu düşünmek için herhangi bir kanıt veya nedene ihtiyacı yoktur. Çünkü buna koşulsuz ve şartsız şekilde inanmıştır. Bu durum hakkında kendisi ile konuşmak isteyen partnerini dinlemek istemediği gibi onun söylediklerine inanmamaktadır. Genellikle erkeklerde daha sık görülen patolojik kıskançlık çoğu kez kadına yönelik şiddetle sonuçlanmaktadır (Dokuzlu, 2020).

Şiddet olaylarının önemli bir bölümünde erkeğin saldırgan davranışlarının hedefi rakip olarak gördüğü kişi değil partnerin kendisi olmaktadır (Dutton vd., 1996). Bu durum araştırma bulguları ve resmi raporlarda da ortaya konulmaktadır. Mullen ve Martin'in (1994) tarafından yapılan yakın tarihli bir kıskançlık araştırmasında kadınların% 15'inin bir zamanlar "kıskanç bir partnerin elinden fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya konulmuştur. Kültürel olarak kıskançlık, "eşlere yönelik şiddeti meşrulaştırmak" için dahi kullanılabilir. Bir cinayet vakasındaki kurbanlar, büyük olasılıkla hem kadın hem de erkek failler arasında mevcut veya eski partnerlerdir. Bir partner sürekli olarak sadakatsizliği reddettiğinde, bu öfke ve aşırı şiddete neden olabilir. Öte yandan, acı çeken eş pes edip sahte bir itirafta bulunabilir, bu da büyük olasılıkla kıskanç kişide öfkeye yol açacaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan bir araştırmada Silva ve arkadaşları (1998) patolojik kıskanç bulgusu görülen 19'u erkeğin 13'ünün aldatma algıladıkları için eşlerini öldürmekle tehdit ettiklerini tespit etmiştir. Ayrıca 13 erkekten dokuzunun eşlerine saldırdıklarını üçünün silah kullanıldığını ve 12'sinin bu saldırıda eşlerine zarar verdiklerini tespit etmiştir. Paranoyak sanıklar ve eşin yaralandığına dair halüsinasyonlar en çok şiddetle ilişkilendirildi. Saldırıların alkol tüketimiyle ilişkili olduğu da ortaya konulmuştur.

ABD Fedaral Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından yayınlanan istatistiklerde de ABD'de yaşanan cinayetlerin üçte birinin nedenleri ihanet, sadakatsizlik ve şüpheli olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca intihar, mala zarar verme, saldırı, eşine düşmanca saldırma gibi olayların birçoğunun kıskançlıkla bağlantılı olduğu görülmüştür (Pines, 2003). Yılmaz'a (2010) göre fiziksel tepki tüm davranış

şekillerinde görülen bir tepki olmasına rağmen patolojik kıskançlık durumunda daha sık görülmektedir. Patolojik kıskançlığın hastalık boyutu düşünüldüğünde patolojik kıskanç birey hem bu duruma yol açan üçüncü kişiyi hem de eşini cezalandırmayı tercih etmektedir. Bu düşünceden hareketle patoloji kıskanç kişi zihninde kıskançlık senaryoları üreterek ilk fırsatta bunları uygulamaya çalışmaktadır. Patolojik boyutta kıskanç kişiler sürekli aldatılma endişesiyle yaşamaktadırlar. Bu kişiler yaşadıkları ilişkiyi kendi geçmiş yaşantılarıyla kıyaslamakta ve ilişkilerinde farklılık hissettikleri anda kıskançlık hissetmektedirler (Tarhan, 2009). Bunun sonucunda sürekli olarak kendilerini kışkırtan kişilerden nasıl intikam alacaklarını ve partnerlerini bir şekilde nasıl suçüstü yakalayacaklarını planlamaktadırlar (Sayar, 2006).

D. Türk Toplumun Ataerkil Yapısı ve Türk Erkeklerinde Kıskançlık Olgusu

Birbirlerinden farklı bireylerin bir arada yaşamlarını devam ettirmesi ile ortaya çıkan toplumsal yapı insanların belli amaçlar doğrultusunda kurdukları müşterek yaşamda erkekler ve kadınlara farklı sorumluluklar yüklenmiş durumdadır. Toplumda erkeğin veya kadının daha baskın olduğu olmasıyla ataerkil veya ana erkil yapılar ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle toplumlar ortaya çıkmaya başladıkları andan itibaren her toplum kendisine ait gelenek ve görenekler doğrultusunda biçimlenmiştir. Bu doğrultuda bazı toplumlar kadınların daha baskın yapıda oldukları anaerkil yapıda bazı toplumlar ise erkeklerin daha baskın oldukları ataerkil yapıda ortaya çıkmıştır (Cenkçi, 2019). Ana erkil toplumlar soyda anneyi temel olarak kabul etmekte ve aile ve çocukları anne klanına bağlamaktadır. Buna karşın erkeklerin genellikle kadınlardan daha üstün tutuldukları, kalıtımın, konut yerinin, otoritenin ve soyun babaya bağlı olduğu toplumsal örgütlenmelere ise ataerkil temele dayanan toplumsal yapı denilmektedir (Demiray,1998).

Anaerkil toplumsal yapının hakim olduğu toplumlarda erkek akrabalık ilişkisi ve erkek soyu annenin erkek kardeşlerine göre belirlenmektedir (Reed, 2003). Anaerkil toplumsal yapının egemen olduğu ailelerde ailedeki tüm kararları kadın vermektedir. Anne ya da annenin soyundan gelen en yaşlı kadın aileye hakim olmaktadır. Bu aile biçiminde ev anneye ait olup miras anneden kızına geçmekte eşlerin ayrılması durumunda ise evden erkek ayrılmaktadır. Genellikle

ilk toplumsal yapılarda görülen anaerkil yapı geçimini tarım, toplayıcılık ve avcılıkla sağlayan ailelerde görülmektedir. Bu ailelerde erkek avcılıkla uğraşmakta kadın ise toplayıcılıkla meşgul olmaktadır. Kadın ailenin geçimini sağlayan, gıdaları bulan ve doğal olarak üretim sürecindeki ilk kişi olduğu için gücü ve yönetimi elinde bulundurmaktadır. Bu nedenle kadının üretim sürecinde üstlendiği rol ve soyu devam ettirme konusundaki rolü nedeniyle bu ailelere anaerkil aile denilmektedir (Karababa, 2019). Fakat bu durum belirli bir süreden sonra kadınların erkeklerin hakimiyetine girmesine dönüşmektedir. Özellikle tarımsal yapının yaygınlaşmasıyla beraber toprağın işlenmesi sonucunda ihtiyaç fazlası ürünlerin ortaya çıkması iş bölüşümüne dayanam yeni bir toplumsal yapıyı ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu toplumsal yapıda erkekler genellikle savunma rolünü üstlenmiş kadınlar ise yeniden üretimin tüm alanlarında sorumlu olmuştur. Bu alanlar; çocuk yetiştirme, toprağı işleme, yiyecek ve içecekleri değerlendirme gibi görevlerdir (Abadan Unat, 1998). Bu durum zaman içerisinde ataerkil toplumsal yapının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ataerkil toplumsal yapı erkeklerin otoritesine dayanan toplumsal yapıyı ifade etmektedir. Bu toplumsal yapıda erkekler ön planda oldukları için kadınlar genellikle ikinci plana atılmaktadır. Kadınlar özel alan olarak belirtilen çocuk büyütme, erkeğin talep ve beklentilerini yerine getirme ve ev düzenini sağlama gibi alanlardan sorumlu tutulmaktadır. Erkekler ise iş, sanat ve siyaset gibi sosyal alan olarak ifade edilen alanlardan sorumlu tutulmaktadır. Bu alan tamamen erkeklerin hakimiyeti alanına bırakılmış kadınlara ise özel alan dahilinde hareket hakkı verilmiştir (Cenkçi, 2019). Ataerkil toplumsal yapıda ailenin mutlak otoritesi babadır. Babanın tüm pratikleri ailenin diğer fertleri tarafından uygulanmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2016).

Ataerkil toplumsal yapının hakim olduğu ailelerde aile fertleri babanın izinden gitmektedir. Bu ailelerde baba ailedeki tüm mal varlığına hakimdir. Mal varlığının bölünmesi gibi bir durum mümkün değildir. Benzer durum kadın ve çocuklar açısından da geçerlidir. Baba ekonomik sorumluluklarını yerine getirirken dilediğinde birden çok kadınla evlenebilir. Buradaki temel husus babanın evlat sahibi olması ve üretime katkı sunacak çocukları dünyaya getirmesidir (Gökçe, 1991). Türklerin toplumsal yapısına ve bu yapının nasıl oluştuğuna yönelik farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu

değerlendirmelerden bir kısmı Türkleri ataerkil yapıda bir kısmı ise ana erkil yapıda ele almaktadır. Aslına bakıldığında bu iki değerlendirmede doğrudur. Çünkü Türklerde soy genellikle babadan oğula geçmektedir fakat annenin akrabalık bağları babanın akrabalık bağlarıyla eşdeğer görülmektedir. Türklerde bir erkeğin birden çok kadınla evlenme hakkı vardır ancak bu nadir rastlanılan bir durumdur. Evlilik sürecinde kadınların kocalarını seçme hakkı vardır; fakat bir kişiye talip olma ve onu isteme hakkı genellikle erkeklere aittir (Avrasya, 2014). Dolayısıyla Türk toplumsal yapısında Türk egemen erkekliğinden söz etmek mümkündür. Bu erkeklik; atına, silahına ve avradına düşkün delikanlı, namusuna söz söyletmez maço erkek özelliklerine sahiptir (Demren, 2003).

Türkiye gibi erkek egemen toplumlardan erkek çocuklarına daha fazla değer verilmesinin altında farklı sosyal, psikolojik ve ekonomik etkenler yatmaktadır. Özellikle empati yeteneğinden mahrum bir kocayla mutlu olma umudunu yitirmiş kadınlar eşlerinden bulamadıkları mutluluğu çocuklarına aktarmaktadırlar. Onlara göre bir gün erkek çocukları büyüyecek onların uygun gördüğü bir kız ile evlenecek ve böylece daha önce hiç yaşamadıkları mutluluğu yaşayacaktır. Bu nedenle anne bu umut ile erkek çocuğuna hayatında özel bir yer vermektedir. Bu koşulların ortaya çıktığı bir ortamda yetişen erkek çocuk kendi erkeklik duygusunu kanıtlamak için kadın üzerinde egemenlik kurmayı istemektedir. Diğer bir ifadeyle onun erkeklik duygusu yalnızca kadının ona itaat etmesi ve uysal davranmasıyla pekişmekte ve devam etmektedir. Ancak kadın teslimiyetine dayanan erkeklik duygusu kırılgan yapıdadır ve özgüvenden mahrumdur. Bu kırılganlık erkeklerin kıskanç ve şiddet yanlısı olmalarını tetiklemektedir (Öztürk, 2012). Türk toplumunda otoriterlik, kavgacı olmak, çapkınlık, baskıcı olmak, şiddet ve kıskançlık gibi kavramlar egemen erkek söylemi açısından makbul ve meşru görülen kavramlar olarak değerlendirilmektedir (Tol ve Taşkan, 2018).

III. TÜRKİYE'DE ARABESK OLGUSU

Resim, edebiyat, dans, mimarlık ve müzik gibi farklı sanat dallarında sıklıkla kullanılan bir kavram olan arabeski Fransızcada arabesque” kavramından Türkçeye geçmiştir. TDK güncel sözlüğünde Arap tarzında yapılan benzeme ve süsleme anlamında kullanılan kavram aynı zamanda Arap müziğini yansıtan genellikle karamsarlığın konu edildiği müzik türü olarak açıklanmaktadır (TDK, 2021). Başka bir tanımlamaya göre arabesk İslam sanatına has birbiri içerisine geçmiş yaprak ve çiçeklerden oluşan girişik benzeme veya birbiri içerisine geçerek karışık şekiller oluşturan geometrik benzeme sanatı olarak adlandırılmaktadır (Güngör, 1993). Fransız araştırmacı Garaudy (2012) arabeski ritimli hareketlerle filizlere bağlı şekilde ikiye ayrılan yaprak süslemeleri ile oluşturulmuş özel şekiller ve sadece İslam sanatına has bitki benzemesi olarak tanımlamak. Ona göre doğanın geometrik rasyonel anlamı ile müziksel betimlenişi arabeskte bir düzen içerisinde yer almaktadır. Arabesk ev eşyası, resimli halılar, çeşitli süsler ve filmler gibi şeylerle bir yaşam biçimini ifade etmektedir (Belge, 2008).

19. yüzyılda arabesk kavramı şiir sanatına aktarılmış ve şiir sanatının en yüksek seviyede anlatımıyla birleştirilerek romantizmin en düzeyli sanat yapıtının arabesk ile ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Böylece birçok müzik arabeske uyarlanmıştır. Bu dönemde sanatsal bir yapıyla verilmek istenenlerin sanatsal gerçeklerle örtülebildiği sürece mükemmelliğe ulaşıldığı savunulmuştur. Tıpkı bitkilerin dallanarak budaklanması gibi müzik yapıtının da sarmaşıklaşması ve kaos içerikli cümlelerin bir bütün ile birleşerek düzenlenebileceği vurgulanmıştır (Güngör, 1993). Böylece arabesk güncel ifadesiyle toplumda yaygınlık kazanan farklı müzik türlerinde hem kullanılan enstrüman hem de ezgi açısından farklı seslerle oluşturulan müzik türünü ifade etmektedir. Karamsar müzik olarak görülen bu müzik türünde doğaya has geleneksel değerlerin batı yaşam tarzı ile karşılaşmasından ortaya çıkan uyumsuzluk vurgulanmaktadır (Taşdan, 2015).

Ostay (2010) ise arabeskin sadece bir müzik dalı olmadığını belirtmektedir. Ona göre arabesk hem hristiyan hem de doğulu kültürde hayata bakış acısını ifade eden bir motif olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı arabesk motifin duygusal ve düşünsel arka planına yönelik fikir yürütmeye yardımcı olmaktadır. Çünkü hem hristiyan kültüründeki katedrallerde hem de İslam kültüründe camilerde yer alan bu motiflerde insanın yaratıcı karşısındaki acizliği ve küçüklüğü dile getirilmektedir. Daha sonra benzer motif hem müzikte hem de edebiyatta kullanılarak iktidar ve yaşam karşısında ezilen, aciz durumda olan ve bu durumdan kurtulabilmek için bir yol arayan kişilerin duygu dünyasını yansıttığı düşünülmektedir (Kaya, 2012).

Arabesk teriminin uluslararası alanda ilk kullanım biçimi Türkiye’de günlük hayattaki kullanımından farklıdır. Türkiye’de arabesk tartışmaları genellikle sosyolojik ve müzikolojik düzeyde olmak üzere iki ana kapsamda gerçekleşmektedir (Stokes, 1998). Arabesk Türkiye’de öncelikle bir müzik tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise zaman içerisinde bir yaşam tarzına ve bir kültüre doğru evrilmiştir. Nitekim arabeskin gecekondü bölgesinde hayatını sürdüren kişilerin yaşam tarzını ifade etmesi onu sadece müzikten ibaret olmayan bunun yanında insanların hayatı algılama biçimi olduğunu ortaya koyan önemli bir unsurdur (Taşdan, 2015). Türkiye’de arabeske yönelik yapılan tartışmalar arabeskin daha popüler hale gelmesi ile birlikte olumsuz yönde devam etmiştir. Bu eleştiriler başlangıçta arabesk müziğe yönelik eleştiriler olurken zaman içerisinde müzikle sınırlı kalmayarak bu müziği yapan ve bu müziği dinleyen kişileri hedef almaya başlamıştır. Bir kültürel unsur olan arabesk yalnızca müziğe has bir alan olmaktan çıkarak müziğin içeriksel ve biçimsel özelliklerinden hareketle dinleyici kültürü, düşünme tarzı ve yaşam biçimi olarak görülmeye başlanmıştır (Kaya, 2012).

A. 1980 sonrası Arabeskin Yükselişi

1980’li yıllar bütün dünyada sosyal ve ekonomik anlamda değişimin yaşanmaya başladığı bir dönem olarak görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) önderliğinde batı dünyasında ortaya konulan siyasal ve ekonomik politikalar dünya genelinde büyük bir değişim ve dönüşümün yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Yeni bir düzen kurmayı amaçlayan bu

politikalar gelişmekte olan ülkeleri de siyasal, kültürel ve ekonomik olarak etkilemeye başlamıştır. Bu durum siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda karmaşık bir süreç yaşayan Türkiye’yi de etkilemiştir. Bu dönemde 24 Ocak kararları olarak adlandırılan kararlarla birlikte batıya göz kırpan Türkiye 12 Eylül askeri darbesi ve dönemin siyasal iktidarın siyasi, kültürel ve ekonomik politikalarıyla kendisini batının yanında konumlandırmıştır (Elal, 2013). Türkiye’de 1980’li yıllarla birlikte yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler ülkenin kültürel iklimini de etkilemiştir. 1980 yıllardaki kültürel iklim önceki yıllardan farklıdır. Bu yılların kültür iklimi söz, görüntü ve imge patlaması yaşanan bir olarak görülmektedir (Gürbilek, 2001).

1980’li yıllar Türkiye açısından 12 Eylül askeri darbesi ve daha sonra zal’ın liberal politikalarıyla büyük bir değişim ve dönüşüm sürecini başlatmıştır. Bu dönemde bireysel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması ve siyasi yasaklamalar sonucunda tüm toplumsal ve siyasal risk ve sorumluluktan uzak iletişimi ve tüketimi yeni bir dil olarak gören toplumsal yapıyı oluşturmuştur. zal’ın iktidara gelmesiyle birlikte ekonomide yaşanan canlanma holdinglerin sayısını arttırmış bankaların ve medyanın özel teşebbüsün eline geçmesine fırsat sağlamış ve bu durum Türkiye’de yeni bir zengin sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Elal, 2013). Bu dönemde Türkiye ilk defa Kemalist kültür dışında yeni bir aşağı kültür patlaması yaşamıştır. Ayrıca toplumun zlem ve umudu ilk defa bu derece yoğun bir şekilde kültür endüstrisine nüfuz etmiştir. 1980’li yıllar özgürlüklerin en fazla kısıtlandığı ancak insanların kendilerini ilk defa bu derece serbes hissettikleri bir yıl olmuştur. Bu zgrlk insanların kurumların dışında kalma serbestliği, tüketim özgürlüğü ve kendilerini dünyaya entegre etme hazzıdır. 1980’li yıllar kültürün ilk defa bu derece önem kazandığı ve dolayısıyla günlük yaşamın kltrleştiği diğer taraftan da kültürün otoritesini ve özelliklerini ilk defa bu kadar keskin bir şekilde kaybettiği dönem olmuştur. Baskının yoğun şekilde yaşandığı 1980’li yıllarda anlatma, i dökme ve ifşa etme isteği ne çıkmış kitle iletişim araçları da insanlara bunu yapabilmenin imkanlarını sunmuştur (Gürbilek, 2001).

1980’li yıllarda Türkiye’de birçok şey değişmiştir. Reklamcılık ve medya da bu değişimden nasibini almıştır. Medyada sürekli toplumda bolluk görüntüsü yaratılmış, gazeteler magazinleşmiş ve liberalleşme politikaları halkı yurttaş

kimliğinden uzaklaştırarak tüketici kimliğine yaklaştırmıştır (Elal, 2013). 1980’li yıllar taşraya özgürlük ve kemalizmin kendisine biçtiği kimlik baskısından kurtulma umudu vaad etmiştir. Bu yıllarda taşrayı kamunun olanaklarıyla buluşturma çalışmaları başlamıştır. Dolayısıyla taşraya modern kültürün ve büyük şehrin olanaklarını kullanma, kendi simgesel dilini piyasaya sürme ve kültürel açlığını giderme fırsatı sunulmuştur (Gürbilek, 2001).

1980’li yıllarda gurbetçilerin kendilerine yeni kimlikler ve değerler arayışı içerisine girmeye başladığı bir dönem olmuştur. 24 Ocak kararlarıyla birlikte gurbetçiler para, refah ve yeni bir hayata ulaşma arayışlarına girmiştir. Bu arayış gurbetçilerin mahallelere taşınmasına neden olmuştur. Kentleşmenin artması ile birlikte gecekondü mahalleleri metropollerin arasında kalmış ve bu durum gayrimenkule dayanan rant refahının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir taraftan rant ekonomisi devam ederken diğer taraftan köyden kente göçler sürmüş ve göç edenler yeni gecekondü mahallelerinde rant refahının uzağında kırsal değerlere yakın yoksul ve ezik bir ortamda hayatına devam etmiştir (Kozanoğlu, 1994). Özal’ın siyasal, kültürel ve ekonomik politikaları anadolu kökenli yeni bir zengin sınıf kültürünü egemen kılmıştır. Dolayısıyla artık 1960 ve 1970’li yıllardaki popüler imgelerden uzak Anadoludan gelmiş taşralı fakat zengin ve gösterişli görüntü ve sesler yaygınlaşmıştır. O yılların medya, siyaset ve sanat dünyası da bu ses ve görüntülere kapısını sonuna kadar açmıştır. Bu durum toplumu arabesk toplum biçimine dönüştürürken sanat ve siyasetin de arabeskleşmesine yol açmıştır (Akay, 1991).

1980’li yıllar Türkiye’de arabesk kültürün büyük bir değişim içerisine girmesine neden olmuştur. Bu dönemde müzik endüstrisinin gelişmesi arabesk alanını çeşitlendirmiştir. Arabesk daha önce yalnızca toplumun alt kesim için yapılan bir müzik iken artık üst kesime de hitap eden ve herkesin dinleyebildiği bir müzik tarzına dönüşmüştür. Arabeskin toplumun farklı kesimleri arasında yaygınlaşmasıyla arabesk kültürü artık kentsel bir popüler kültür haline gelmiştir. hükümetin liberal politikalarıyla birlikte taşra kökenli yeni zengin sınıfın oluşmasıyla arabesk ticaret ve finans ile beraber zenginleşen yeni taşralı elitleri simgeleyen bir anlama kavuşmuştur. Bütün bu süreç yeni bir burjuva sınıfını doğurmuştur. Arabesk zenginler olarak da görülen bu sınıf yaşam biçimi, tüketim alışkanlığı ve siyasetteki yükselişi ile 1980’li yıllara damgasını vurmuştur (Elal,

2013). Daha önceleri doğu ve batıyı birleştirmeye çabalayan Türkiye yavaş yavaş bundan uzaklaşarak kırsal ve kentsel alan çatışmasına ve buradan da ne köylü ne de kentli olan yeni bir toplumsal grubun ürettiği yeni bir kültüre bırakmıştır. Arabesk ise oluşan bu yeni kültürün ifadesidir (Kahraman, 2011).

B. Göçün Kültürel Bir Sonucu Olarak Arabesk

Türkiye’de arabesk kültürün oluşmasına zemin hazırlayan toplumsal faktörlerden birisi modernleşmeyle birlikte kentsel alandaki iş gücü ihtiyacının artmasının sonucunda yaşanan göç dalgası ve bu göç dalgasıyla birlikte kentsel alanda ortaya çıkan gecekondu mahalleleridir. Yaşanan göç dalgası 1950’li yıllarda ortaya çıkmış ve 1970 li yıllara kadar sürmüştür (Ethemoglu, 2019). Türkiye’de 1950’li yıllarla birlikte tarımda makineleşmeye geçilmiş ve bu durum kırsal alandaki işsizliği artırmıştır. Kırsal alanda işsizliğin artmasının sonucunda insanlar kentsel alanlara göç etmeye başlamıştır (Kaymal, 2017). Kentsel alanlara göç eden kişilere başlangıçta geçici gözüyle bakılmış ancak aradan geçen süre içerisinde durum tam tersine evrilince göç eden kişilerin kalıcı olacakları kanıtlanmıştır (Kıray, 1960). 1960’lı yıllarda iyice yoğunlaşan göç hareketleri ile birlikte kentsel alanlarda konut yetersizliği ve işsizlik gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kentsel alanda iş bulmayı başaran kişilerin önemli bir çoğunluğu düşük ücretlerle, uzun iş saatleri ve olumsuz çalışma koşullarında çalışmaya razı olmuştur. Bu kişiler sağlık açısından elverişsiz, iskansız ve altyapı hizmetlerinin yetersiz olduğu mekanlarda yaşamaya başlamıştır. Gecekondu olarak nitelendirilen bu yapıların inşa edilmesi ile kentsel alanda ortaya çıkan konut sorunu çözülmeye çalışılmıştır (Kaymal, 2017).

Gecekondular, kırsaldan kente göç edenlerin yoğun bir şekilde çözüm aramada en başarılı oldukları alandır. Göçmenler barınma ihtiyaçlarını gecekondu inşa ederek karşılamış ve gecekonduları yatırım aracı olarak kullanmışlardır. Göçmenler birikimlerini şehre, kaynaklarını kırsal kesime gecekondu mahallelerine yatırmıştır. Böylece göçmen nüfus, barınmanın yanı sıra sosyal güvenlik ihtiyaçlarını da karşılamıştır (Kartal, 1992). Kıray’a (1998) göre gecekondu, yalnızca göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları bir yer olmamış aynı zamanda modern topluma geçiş sürecinde tampon mekanizma görevi üstlenmiştir. Tampon mekanizma, ileri örgütsel ve kentsel aşamada

görünmeyen fakat yeni kentlilerin geçiş sürecindeki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkan bir mekanizmadır. Kırsal alandan kentsel alana ilk defa göç edenler kente geldiklerinde iş merkezlerine daha bölgelerde kiraladıkları kötü koşullar altındaki odalarda kalmış daha sonra ise yaptıkları veya satın aldıkları gecekondulara taşınmıştır. Gecekondulaşma sürecinde yaşanan tampon mekanizma ile sosyal yapının farklı yönleri birbirine bağlanmış ve fonksiyonel bütünün bir parçası olmayan taraflar orta hızlı bir değişme süreci ile kaybolmaya başlamış ve toplumsal çözülmenin gerçekleşmesi göreceli olarak önlenmiştir. Kırsal alandan kentsel alana göç edip gecekondulaşma bölgelerinde yoksul bir yaşam süren insanların yeni toplumsal yapı ile bütünleşmesi ve getirdikleri değerler ile öğrendikleri değerlerin birbiriyle kaynaşması tampon mekanizma sayesinde gerçekleşmiştir.

Mübeccel B. Kıray'ın (1964) sosyoloji literatürüne kazandırdığı "tampon mekanizması" kavramı, herhangi bir toplumsallığın modernleşme süreci açısından oldukça işlevseldir. Modernleşen bir toplumun gündelik hayatın pratiklerine odaklanmasını sağlayan bu kavram, gelenek ile modernite arasındaki geçici ara formları tanımlamak için kullanılmaktadır. Dünyadaki modernleşme uygulamalarına bakıldığında bu ara formların hemen hemen tüm toplumlarda ortaya çıktığı açıkça ifade edilebilir. Örneğin Türkiye'nin modernleşme sürecinde geleneksel formların gündelik hayatı şekillendirmek için giderek daha işlevsiz hale gelmesi ve ara formlar olarak adlandırılan bu tampon mekanizmaların modern hayata uyum sürecinde olduğunu söylemek mümkündür. Böylece "gecekondulaşma"nın bir tampon mekanizması olarak mekânsal işleyişi, kısmen onun ifade biçimi haline gelen arabesk müzik ve Arabesk film de bir tampon mekanizması olarak işlev görmüştür. Çünkü kırsaldan kente göç eden ve kendilerini geleneksel ya da modern merkezli müzik formlarında ifade edemeyen alt kültür grupları, yaşadıkları trajik ya da depresif bir durumun ifadesini arabesk müzikte bulmuşlardır (Can, 2019). Arabesk müzik ve arabesk film bir bakıma kentleşme sürecinde kentle organik bir birlik kuramayan kitlelerin sorunlarına, kaygılarına, umutsuzluklarına, ayaklanmalarına ve protestolarına karşı meşru bir başkaldırının zemini işlevini görmektedir. Bu zemin göçmenlerin kente uyum çabasına destek olduğu gibi acı, aşk, isyan ve yoksullukla örülmüş yaşamın baskısını ve kentlilere karşı büyüyen nefreti ve öfkeyi hafifletmeye, bu yaşantıyı

alışılması gereken bir olgu olarak içselleştirmeye yardımcı olmaktadır (Aytaç, 2005).

Kırdan kente göçün sonuçları gecekonduyla sınırlı kalmamıştır. Kentleşmenin göçle hızlanması toplumsal erozyona yol açmıştır. Bu erozyon hem kırsal alanlar hem de şehirler için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Göçün kırsal alanlara etkisi; Geçim kaynakları daralan bu yerleşim yerlerinde yaşayanların büyük hayalleri olan şehirlere göçü, köylerin genç, becerikli ve maceracı unsurlarının kaybı olduğunu kanıtlamıştır. Göçün kentsel alanlara etkisinde ise şehirlere gelenlerin çoğu her zamanki maddi ve manevi desteklerini kaybetmiş, parlak iş hayalleriyle geldikleri büyük şehirlerde çoğu zaman bu hayallerini gerçekleştiremeyip işsiz kalmış ya da gizlice işsiz kalmışlardır. Böylece topluma faydası olmayan hatta zararlı olan yollara başvurma kabiliyetine sahip bir kesim ortaya çıkmıştır (Keleş, 2002). Ekonomik sorunlara bir de kırsal kültürü benimsemiş kişilerin kentsel kültüre uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlar da eklenince ortaya melez ve yeni bir yaşam tarzı çıkmıştır. Arabesk kültür olarak ifade edilen bu yeni yaşam tarzı gecekondu bölgesinde yaşayan kişilerin zevkine, dinlediği müziğe, diğer insanlarla kurduğu ilişkilere, izlediği filme yazmış ve gittikçe geniş bir kitle tarafından benimsenmiştir (Kaymal, 2017). Özbek'e (2012) göre arabesk Türkiye'de aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşen kitlesel göç hareketinin kültürel biçimlenmesinin kamuoyunda oluşturduğu tepkidir. Başka bir ifadeyle arabesk kültür Türkiye'nin 1950 yıllardan itibaren başlayan modernleşme sürecine 1960'lı yıllardan sonra verdiği yanıttır.

1950'li yıllardan 1960'lı yıllara kadar yaygın şekilde gerçekleşen iç göç hareketleri 1960'lı yıllarda yerini dış göçe bırakmıştır. Kırsal alandan kopamamış kişiler daha iyi koşullarda yaşamak için Avrupa'nın farklı kentlerinde az nitelik gerektiren düşük statülü işleri kabul etmeye başlamış ve bu ülkelere göç etmişlerdir. Nitekim 30 Ekim 1961'de Türkiye ile Batı Almanya arasında imzalanan anlaşmayla yoğun şekilde Almanya'ya göçler başlamıştır. Bu göçler o dönem Türk sinemasına da konu olmuştur. Başta Batı Almanya olmak üzere Belçika, Fransa, İsveç ve Avusturya gibi ülkelere de göçler başlamıştır. Kırsal alanda yaşanan ekonomik elverişsizlik ve büyük kentlerdeki iş sahasının dolması kırsal alanda yaşayan kişileri dış göçe itmiştir. Ancak bu iki gelenek arasında

kalan kişiler göç ettikleri ülkeye de tam anlamıyla entegre olamamıştır (Esen, 2000). Bu arada kalmışlık arabek kültürün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü tıpkı iç göçte olduğu gibi dış göçün de kültürel olarak dönüştürücü etkisi bulunmaktadır. Dış göç haeketliliği ile birlikte eski yerleşim yeri ile bağıını belli ölçüde devam ettiren bireyler göç ettikleri yerdeki yeni deneyimleri sayesinde buraları etkilemiş ve bu durum farklı yaşam tarzlarının oluşmasını sağlamıştır (Kaygalak, 2009). Yurtdışına göç edenlerin Türkiye'ye geliş gidişleri de kaldıkları yere ait bazı kültürel ve toplumsal değerlerin buralara taşınmasına yol açmıştır. Dolayısıyla dış göçlerle birlikte yaşanan sosyal etkileşim nedeniyle kapalı toplum yapısı kırılmış, yaşanan kültür alışverişinden dolayı bölgeler arası farklılıklar törpülenmiştir.

Kongar (2004) ise Türkiye'de arabesk kültürü, kırsal alanda da kentsel alanda da görülmeyen ve kentleşme ile beraber ortaya çıkan yeni bir kent kültürü olarak ifade etmektedir. Ona göre kırsal alandan kentsel alana yaşanan göçle beraber ailelerin yaşam tarzında yaşanan değişiklik sonucunda kırsal alanda kurulan birinci tür akrabalık ve dostluk ilişkileri yerini kentsel alanda yazılı kurallarla belirlenmiş ikincil tür ilişkilere bırakmıştır. Bu durumun neden olduğu sorunlara çözüm arayan kişiler kendilerine has değerler sisteminden oluşan yeni bir kültür geliştirmiştir. Bunun yanında kentsel alandan umudunu yitiren kişiler benmerkezci ve bencil bir tutum benimsemiştir. Kırsal kültürden kopan ancak kentli kültüre adapte olamamış benmerkezci ve bencil bu yaşam tarzına arabesk denilmektedir.

Özbek'e (1999) başta popüler olan şarkıları ifade etmek amacıyla kullanılan arabesk kavramının daha sonra kent çevresinde ortaya çıkan tüm göçmen kültürü ifade edecek anlam kazandığını belirtmektedir. Dolayısıyla arabesk kültür Türk modernleşmesinin simgesel ve mekansal göç ile inşa edilmiş yaşayan popüler kültürüdür. Bu kültür kırsal alandan göç eden kişilerin 1950'li yıllardan itibaren yaygınlaşan modernleşme çabalarıyla biçimlenmiş yaşantılarını dile getirmekte ve bu kitleler tarafından popüler hale getirilmektedir. Arabesk kültür bir dönem cumhuriyetin esas temeli olarak görülen ve saygı duyulan ancak göç ederek kent merkezi sınırlarında yedek işgücü olarak yaşamaya başlayan kişilerin ortaya çıkardığı kültürdür.

Kongar (2007) ise diğ er araştırmacıların tüm g   men k  lt  r n  ifade eden bir kavram olarak ele aldıkları arabesk k  lt  r  sadece gecekonduda yaşayan kişiler ve onların k  lt  r  temelinde tartışmaktadır. Fakat bu k  lt  r gecekonduda yaşayan herkezi değil belirli bir bölümü ve onların davranış tarzlarını olumsuzlaştırıcı bir şekilde adlandırmaktadır. Bunu yaparken öncelikle kırsal alandan kentsel alana yaşanan g     ve gecekondulaşmayla birlikte ailenin geçirdiği değişim ve dönüşümü açıklamaktadır. Buna g  re kırsal alandan kentsel alana yaşanan g    kırsal alanda tarım işçisi veya  ift i olarak g  r len erkeğin kentsel alanda hizmetli veya sanayi işçisi olarak g  r lmesine neden olduğunu, bu durumun aile ilişkilerini değiştirdiğini belirtmektedir. Gecekonduda yaşamaya başlayan ailenin kendisini artık k  ydeki komşuları ile birlikte değil kentin zenginleri ile karşılaştırmaya başladığını ve kentsel alanın yaşamsal olanaklarından faydalanmak istediğini belirtmektedir. Bütün bunlar gecekonduda ailesinin hızla kentsel alana ait değerleri benimsemeye başlamasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Bunun sonucunda gecekonduda ailesi geride bıraktığı k  y  ile beraber geleneksel değerlerini büyük oranda terk etmiş fakat geldiği çevrenin endüstriye dayanan yeni sistemini de tam anlamıyla  z mseyememiştir. Dolayısıyla gecekonduda aileleri her iki değerler sisteminin dışında kalmış ve kendilerine has yeni bir değerler sistemi olan arabesk k  lt  r  geliştirmiştir (Kongar, 2007). Arabesk k  lt  r Türkiye'nin simgesel ve mekansal g    sonucunda inşa ettiği ve popüler k  lt  r n tarihi bir biçimlenmesidir. Bu k  lt  r feodal değerler sistemine dayanan tarım k  lt  r n n kırsal alandaki egemen geleneklerini kabul etmeyen ancak sanayi toplumuna ait değerler sistemini benimsemeyen geçici ve melez bir k  lt  r  yansıtmaktadır. Bu k  lt  r n en yüce değeri paradır. Arabesk k  lt  rde esas olan ne olursa olsun iktidara yakın durmak ve imkan olması halinde iktidarı paylaşmaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde para ve iktidar birbirlerini doğuran ve birbirlerini tercih eden unsurlardır ( zbek, 1998).

Dolayısıyla g   le birlikte büyük şehirler, k  y hayatından soyutlanmış yerler olmaktan çıkıp kendine özgü bir k  lt  re sahip olmuş, geniş kitlelere k  y ve şehir arasında devamlılığı sağlayan bir yaşam biçimi sunmaya başlamıştır. Kırsal alanlardan kentsel alanlara g   , yalnızca fiziksel altyapı sorunlarına yol a mamış, aynı zamanda kırsal nüfusun kente entegrasyonunda zorlu bir süreç yaratmıştır. Kısacası k  lt  rel kimlik, dini kimlik, etnik kimlik ve siyasi kimlik arayışı Türk

toplumunu buhrana sürüklemiş (Apan, 2006) ve arabesk kültürün oluşmasını sağlamıştır.

C. Arabesk Kültür ve Hayat

Arabesk denildiğinde akla ilk olarak müzik gelmektedir. Ancak arabesk kavramının arabesk roman, arabesk demokrasi ve arabesk ekonomi gibi farklı durumları tanımlamada kullanılan yan anlamları bulunmakta ve bu anlamlar müzik olayını aşan farklı durumları tanımlamada kullanılmaktadır. Arabesk başlangıçta Arap müziğinin taklidi olarak düşünüldüğü için olumsuz bir kavram olarak kullanılmıştır. Gittikçe “Bozulmuş”, “Zevksiz” ve “Yoz” anlamlarında kullanılmıştır. Daha sonra ise “Kadercı” nitelemesini ek olarak siyasal bir olumsuz yan anlamda daha kazanmıştır. Bunun temel nedeni ise büyük kentlerde yapılan seçim sonuçlarını belirleyen gecekonduya yaşayan kişilerin çoğunlukta olması ve bunların seçimlerde farklı partilere oy vermeye başlamalarıdır (Ozbek, 1991).

Görüldüğü gibi arabesk kavramı yalnızca müzikten ibaret bir olgu değildir. Arabesk aynı zamanda resimli halılar, çeşitli süsler, ev eşyası ve filmler gibi unsurlardan oluşan bir hayat biçimi ve bir dünya görüşüdür (Belge, 2008). 1960’lı yıllarla birlikte endüstrileşmenin artması, ulaşım imkanlarının gelişmesi kırsal alandan kentsel alana göçleri arttırmış ve bu durum sadece büyük kent merkezlerini değil Anadolu’daki şehirlerin merkezlerinin de genişlemesini sağlamıştır. Yaşanan yoğun kentleşme kırsal alandan gelenlerin kendilerine yeni şehirler kurmasına ve dolayısıyla gecekondulaşmaya yol açmıştır. Bu ise hem kentsel alanda hem de kırsal alanda bazı değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Arabesk kültür de net olarak sınırları belli olmamakla birlikte bu değişim ve dönüşümün karşılık bulduğu bir alan olarak görülmektedir (Gökalp, 2010). Başka bir tanımlamaya göre arabesk kültür kendi dönemine has koşullara uygun şekilde arafta kalmış bir müzik türü ve onunla beslenen bir kültür olarak tanımlanmaktadır. Arabesk kültür herhangi bir kültüre ait olamamanın dolayısıyla ne köyde ne de kentli olamamanın verdiği arada kalmışlıkla bireye seslenen ve ona onun anlayacağı dilde aidiyet duygusu kazandıran bir kültürdür. Arabesk kültür bireylerin moderniteye ya da kente direnme çabasının ötesinde onların var olma biçimini yansıtmaktadır (Kutlar, 1980).

Bu bağlamda arabesk kültüre ait özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Kaya, 2012):

- Arabesk kültürün tek amacı iktidar ve zenginlik iken en temel özelliği bireysel çıkarları, ilişkileri ve değerleri merkeze almaktır.
- Arabesk kültürde hukuk, kamu yaşantısı, dayanışma, başkalarına ait hak ve özgürlükler gibi kavramlar ve değerler sadece bireysel çıkarlara doğrudan hizmet ediyorsa vardır aksi halde yoktur.
- Hemşerilik ve akrabalık ilişkileri dahi kişisel çıkar olarak kullanılabilirse bir anlam ifade etmektedir.

Bu özelliklerden hareketle Gürbilek (2001) arabesk kültürü büyükşehirli sızmaya çalışan taşralı kitlenin kendisini kabul ettirme, sesini duyurma, kendisine görüntü piyasasında yer edinme ve dahil olduğu yabancı kültür içerisinde yönünü bulma çabasının bir ürünü olduğunu belirtmektedir.

1. Türkiye’de Arabesk Filmler

Toplumsal yaşamın ve toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunların kitlelere yansıtıldığı en temel iletişim araçlarından birisi olan sinema, propaganda, araştırma ve eğitim gibi unsurları ile bütün sanat dallarını bünyesinde barındıran önemli bir alandır (Özön, 1985). Literatürde yedinci sanat dalı olarak da ifade edilen sinema toplumsal yaşamdaki değişimleri derin şekilde yansıtmaktadır. Dolayısıyla sinema, içerisinde bulunan toplumsal düzenin aynası gibidir. Türkiye’de arabesk kültürünün etkili olması ile birlikte Türk sinemasın açısından “arabesk filmler dönemi ” olarak ifade edilen yeni bir dönem başlamıştır (Kırık, 2014). Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Türk halkı genellikle Mısır filmlerine ilgi göstermiştir. Öyle ki ayrıca Mısır filmleri izlemek için sinemaya gidilmiş ve bu durum toplumun Mısır filmlerinden etkilenmesine neden olmuştur. Mısır filmleri dramatik öğelerin ve müziğin ön planda olduğu bir sektördür. Bu filmlerde genellikle dramatik öyküler keder ve acı yüklü şarkılarla birleştirilerek izleyicilere sunulmaktadır. “*Şark Yıldızı*”, “*Leyla İle Mecnun*”, “*Avare*” ve “*Aşkın Gözyaşları*”’nı dönemin en popüler filmleri olarak sıralamak mümkündür (Güngör, 1993).

Türk halkının Mısır filmlerine ve filmlerde yer alan şarkılara ilgi göstermesi Türk sinemacıları ve bestecilerini yeni arayışlara sevk etmiştir. Bunun yanında Türkiye’de arabesk müzik örneklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte özellikle büyük kentlerin çevresindeki gecekondualarda yaşayan halk arabesk müziğe ilgi göstermiş ve arabesk müzik bu bölgelerde yaşayanların müziği halini almıştır. Bu konuda Orhan Gencebay tarafından “*Bir Teselli Ver*” adlı albüm dönemin en popüler arabesk albümlerinden biridir. Bunun yanında yine Orhan Gencebay tarafından bestelenen “*Hatasız Kul Olmaz*”, “*Batsın Bu Dünya*”, “*Feryada Gücüm Yok*” ve “*Yarabbim*” gibi şarkılar da arabesk kültürün yaygın olduğu toplumsal kesim tarafından ilgiyle takip edilmiş ve bu parçalar Türk sineması içerisinde kendisine yer bulmuştur. Arabesk müziğe olan ilgi zamanla sinemada arabesk furyasını başlatmıştır (Kırık, 2014). Orhan Gencebay ile birlikte Türkiye’de geniş bir kesime ulaşan arabesk müzik televizyon yayıncılığının değişmesine neden olmuştur. Ancak arabesk müzik toplumu olumsuz etkilediği gerekçesiyle televizyonlarda fazla yer bulamamıştır. kendisine televizyonlarda yer bulamayan arabesk müzik televizyona oranla daha özgür bir ortam olan sinemada kendisine yer bulmuştur. Ancak 1978 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’nun (TRT) yönetim kadrosunda yapılan değişiklikle birlikte ilk defa arabesk müzik TRT’de kendisine yer bulmuş ve bu durum arabesk müzikle yönelik büyük bir tabunun yıkılmasına neden olmuştur (Serim, 2007).

Arabesk ortaya çıkması Türk toplumsal yapısında sosyolojik değişimlere neden olmuş ve böylece kültürel değerler yeniden şekillenmeye başlamıştır. Sanayileşme, işçi sınıfının etkisinin artması, kırdan kente göç ve olumsuz yaşam koşulları sendikalaşma, grev hakkı ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine dönük faaliyetler kültür ve sanat alanında kendisine yer bulmuştur (Kasım ve Atayeter, 2012). Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile filmlerde işlenen sorunların benzer olması toplumun filmlerde rol alan kişilerle kendilerini özdeşleştirmesine ve arabesk filmlere olan ilginin artmasına neden olmuştur (Kırık, 2014). 1970’li yılların sonlarında Ferdi Tayfur ve Orhan Gencebay filmleri ile birlikte başlayan arabesk film furyası 1980’li yıllarda yeni bir boyuta ulaşmıştır (Esen, 2000). 1980 yılına kadar çekilen filmler 1980’li yıllardan sonra çekilecek filmlere örnek olmuştur. 1970’li yılların sonlarında gösterime giren

arabesk filmlerinde genellikle arabesk müziğin önde gelen kişileri başrol olmuştur (Kırık, 2014).

1980 yılından sonra Türk sinemasında arabesk film patlaması yaşanmıştır. 12 Eylül 1980 tarihinde yaşanan askeri darbenin bunda büyük etkisi olmuştur. Darbe ile birlikte ilan edilen sıkıyönetim döneminde toplumsal düzeni eleştiren filmler yasaklanmıştır. Böylece sinemacılar arabesk içerikli filmlere yönelmişlerdir (Esen, 2002). 1983'te Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi'nin iktidara gelmesi arabesk müzik ve film sektörü üzerinde etkili olmuştur. Çünkü bu yıllara kadar TRT'de yasaklı olan arabesk müzik yeniden TRT ekranlarında ve TRT radyolarında çalınmaya bağlanmıştır. Arabesk müzik yapan sanatçıların TRT'de izleyicilerle ve dinleyicilerle buluşması arabeskin toplumda geniş bir kesim tarafından tanınmasına ve arabeske yönelik önyargıların kırılmasına neden olmuştur (Küçük Kaplan, 2012). Arabesk filmlerde gecekondulaşma ve minibüsçülük filmin merkezinde yer almış ve filmin ana karakteri genellikle bir gecekondu mahallesinde yaşayan kişi olmuştur. Ayrıca zengin bir kız ile fakir bir erkek arasındaki ilişki birçok arabesk filmde incelenmiştir. Başrollerini Hülya Avşar ve İbrahim Tatlıses'in yaptığı ve 1985 yılında gösterime giren "*Mavi Mavi*" adlı film de yine bu tema üzerine kurulu bir filmidir (Öztürk, 2004).

1981 yılında gösterime giren 72 filmin %45'i yani 33 tanesi arabesk film kategorisindedir. Bu dönemde gösterime giren filmlerde Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, İbrahim Tatlıses, Müslüm Gürses ve Gökhan Güney damga vurmuştur. Bu filmlerin teması acıdır. Ancak bu acı yeşilçam filmlerinden farklıdır. Bu acının ortaya çıkması genellikle kara sevdâ, hüzn, hor görülme, çile, kan davası, yoksulluk, dışlanma, umutsuzluk, kadercilik, karamsarlık ve yakınma gibi olgulardan kaynaklanmaktadır. Ortaya çıkan acı genellikle kısa süreli bir acıdır ve daha sonra mutlulukla sonuçlanmaktadır (Evren, 1997). Filmlerde şarkılar da genellikle arabesk müzikten seçilmektedir. Bu filmlerde başrol oyuncusunun çıkardığı plak veya kasette yer alan şarkılar yer almaktadır. Arabesk filmlerde yaralan sahneler ile şarkıların genel özelliklerini aşağıdaki mümkündür (Erşanlı: 2012):

- Sahnelerde genellikle şarkı sözü ön plana çıkarılmasıdır,

- Gösteriştten uzak görsel öğelere yer verilmektedir,
- Şarkı sözü ile görsel unsurlar eşzamanlı şekilde sunulmaktadır,
- Soyut unsurlar hayale dayalı bir içerikle aktarılmaktadır,

Filmlerde zengin kız ile fakir erkek arasında işlenen aşk çoğu zaman platonik veya imkansız bir aşktır. Fakir erkek rolünü ise arabesk müzik sanatçıları oynamaktadır. Zengin kız rolünü ise genellikle Perihan Savaş, Necla Nazır, Serpil Çakmaklı ve Oya Aydoğan gibi oyuncular oynamaktadır. Zengin kızın babası çoğu zaman bir köy ağasıdır. Baba hakyici ve taş kalpli bir kişidir. Kızını kendi seçtiği zengin bir erkekle evlendirmek istemektedir. Erkek karakter ise zengin olma umuduyla köyden kente göç etmektedir. İçerisinde sürekli kızın babasından intikam alma duygusu yatmaktadır. Gecekonducularda yaşayan kişiler ise kendileri de köyden kente göç etmeleri nedeniyle filmin ana karakteri ile kendilerini özdeşleştirmekte ve kendilerine filmin ana karakterinin yerine koymaktadırlar. Köyden kente göç eden dürüst ve karekterli erkek kentin gazinolarında kendisine iş bulmaktadır. Gazinolarda gösterdiği başarıyla şöhret ve paraya ulaşan genç köye geri dönüp sevdiği kıza kavuşmayı istemekte ancak köye döndüğünde sevdiğine kavuşamamaktadır (Evren, 1997). Arabesk filmlerde zengin kız fakir ile erkek arasında yaşanan platonik aşkın dışında namus cinayeti, kötü yola düşen kadınlar, mahkum olma ve sonu gelmeyen aşk gibi spesifik konular da yer almaktadır (Önk, 2011). Bu durum aşağıdaki film örneklerinde daha net görülmektedir.

- Dertler Benim Olsun

Yapımcı: Hürrem Erman

Yönetmen : Safa Önal

Senarist: Safa Önal

Tür: Dram

Yapım Yılı : 1974

Özellikler : 35 mm, Renkli

Süre: 97 dk

Ülke: Türkiye

Dil: Türkçe

Vizyon Tarihi : Kasım 1974

Oyuncular: Orhan Gencebay (Sebahattin), Perihan Savaş (Ayşe), Selçuk Özer (Atilla), Kadir Savun (Hüseyin).

Filmin Konusu: Film, sevdiği kadını elinden alan bir adamdan intikam alan bir adamı anlatmaktadır. Birbirlerini seven Sebahattin ve Ayşe aynı mahallede yaşamaktadır. Ancak Ayşe, varlıklı bir ailenin kızı olmasına rağmen Sebahattin henüz çalışmamaktadır. Sebahattin Ayşe ile evlendirmek için bir iş yeri açar ve çalışmaya başlar. İşler iyi giderken Ayşe'yi babasından ister. Ancak Ayşe'nin babası, kızını zengin bir ailenin oğlu olan Attila ile evlendirmeye niyetlidir. Ayşe, babasının görüşüne katılmaz. Sebahattin ile anlaşarak evden kaçmaya karar verir. Ancak Attila, Ayşe'yi engellemek için zorla alır. Yakında, Ayşe Attila ile evlenir. Sebahattin, sevdiği kadını elinden alan Attila'dan intikam alır ve onu öldürür. Film, patolojik kıskançlık davranışı açısından önemli bir örnektir. Nitekim kıskançlık olumsuz bir duygu olarak radikal bir tutuma dönüştüğünde ölümlere dahi neden olmaktadır. *Dertler benim olsun* filminde de Sebahattin partnerine kavuşmasını engelleyen Attila'yı öldürerek ondan intikam almıştır.

- Ask Ölümünden Soğuktur

Yapımcı: Eliane Stutterheim, Faruk Aksoy, Canan Gerede

Yönetmen : Canan Gerede

Senarist: Canan Gerede

Tür: Dram

Yapım Yılı : 1994

Özellikler : 35 mm, Renkli

Süre: 90 dk

Ülke: Fransa, İsviçre, Türkiye

Dil: Türkçe

Vizyon Tarihi : 8 Aralık 1995

Oyuncular: Kadir İnanır (Ali), Bennu Gerede (Belgin), Ayşegül Ünsal (Fatma), Umut Turagay (Osman), Engin İnal (Yaşar).

Filmin Konusu: Film, köşklere çalışan ve daha sonra şarkı söylemeye başlayan annesiyle birlikte yaşayan bir kadının dramını anlatmaktadır. Kumarhane işletmecisi Ali ile tanışan ve evlenen genç bir kadın, daha sonra kocasının işinin kötüye gitmesi nedeniyle istismara uğramıştır. Bunu öğrenen kocası tarafından siddete maruz kalarak terk edilmektedir. Bu ayrılığın ardından, müzik kariyeri ilerlemiş genç kadın, kıskançlık nedeniyle sonunda eski eşi tarafından öldürülmektedir. Filmde Belgin sesi ve güzelliği ile yoksulluktan kurtulmak için şarkı söylemektedir. Ancak bunu kıskanan kocası karısından intikam almak için onu öldürmektedir. Film kadının toplumda erkekten daha alt statüde ve onun koruması altında olması gerektiği anlayışını yansıtmaktadır. *Aşk ölümden soğuktur* filminde patolojik kıskanlığın fiziksel boyutunda yer alan saldırganca davranışının ortaya çıktığı görülmektedir.

- Utanıyorum

Yapımcı: Selim Soydan

Yönetmen: Melih Gülgen

Senarist: Erdoğan Tünaş

Tür: Dram

Yapım Yılı: 1984

Özellikler : 35 mm, Renkli

Ülke: Türkiye

Dil: Türkçe

Oyuncular: Ferdi Tayfur (Ferdî), Nilgün Akçaoğlu (Sevim), Fatih Özses(Manyak Naci), Tuncer Sevi(Yusuf), Burak Gülgen (Cengiz).

Filmin Konusu: Film, bir soyguncu çetes tarafından yok edilen bir ailenin hikayesini anlatmaktadır. Ünlü bir şarkıcı olan Ferdi, eşi Sevil ve oğlu Cengiz ile mutlu bir yaşam sürmektedir. Bir gün bir çete bu mutluluk tablosunu birdenbire yok etmiştir. Geçmişte Ferdi ile hesabı olan Naci ve adamları, bir gün Ferdi ve ailesini evlerinde rehin alırlar. Çete, Ferdî'nin tüm malını alır ve evden kaçır.

Ancak Ferdi polise başvurmaktan çekinir. Çünkü çete önlem almış ve Ferdi'nin karısının uygunsuz fotoğraflarını çekmiştir. Bu nedenle aile olay hiç yaşanmamış gibi davranmayı tercih etmiştir. Ancak aradan çekilmeye çalışsalar bile Naci ve çetesi yine kara bir bulut gibi ailenin üzerine çökecektir. Bir gün eve gelen Ferdi karısının telefonda konuştuğunu görür ve saklanarak konuşmayı dinler. Sevil telefondaki kişiyle buluşacağını söyler. Bunu duyan Ferdi, çılgına döner ve karısının kendisini aldattığını düşünerek kendisini Selvi'ye farketirmeden evden dışarı çıkar ve daha sonra karısını takip eder. Ferdi, Selvi'yi bir otele girerken görür. Otelin lobisinde Selvi'yi bir başka erkekle gören Ferdi, daha da öfkelenir ve hızla yukarı çıkar. Karısının kendisini aldattığını düşünen Ferdi, kapıdan her şeyi öğrenir ve bütün bunlara sebep olanlardan intikam alır. Patolojik kıskançlıkta, bir kişi tipik olarak eşinin sadakatsiz olduğuna dair, asgari veya hiç kanıta dayalı olmayan, genellikle görünüşte normal veya gündelik olayları veya iddialarını desteklemek için materyalleri öne sürerek suçlamalar yapmaktadır. Diğer sanrısız bozuklukların aksine, bu bozukluktan muzdarip insanlar, takip ve şiddetle güçlü bir ilişkiye sahiptir. *Utaniyorum* filminde de kıskançlığın fiziksel boyutunda yer alan partneri gizli şekilde izleme davranışının ortaya çıktığı görülmektedir.

- Sen de mi Leyla

Yapımcı: Tanju Gürsu

Yönetmen : Osman Fahir Seden

Senarist: Erdoğan Tünaş

Tür: Melodram

Yapım Yılı : 1982

Özellikler : 35 mm, Renkli

Süre: 88 dk

Ülke: Türkiye

Dil: Türkçe

Vizyon Tarihi : Şubat 1983

Oyuncular: Ferdi Tayfur (Ferdi), Güngör Bayrak (Leyla), Yalçın Gülhan (Dündar), Ahmet Mekin (Mahmut), Alev Sayın (Özlem).

Filmin Konusu: Film, bir adamın kuzeniyle çok sevdiği kadına kavuşmak için verdiği mücadeleyi anlatmaktadır. Ferdi, amcası Musa'nın babasından kalan mirasa el koyması nedeniyle yoksulluk içerisinde büyümüştür. Ancak Musa, yeğeni Ferdi ile arasındaki husumeti bitirebilmek için kızını Ferdi ile evlendirmeye karar vermiştir. Fakat Ferdi o sıralar kasabaya yeni gelmiş olan Leyla ile birliktelik yaşamaktadır. Leyla'yı kasabada gören Dündar ise ona zorla sahip olmaya çalışmıştır. Bunu gören Ferdi Dündar'ı durdurmak için onu yaralamıştır. Ancak Ferdi tutuklanmış ve cezaevine girmiştir. Ferdi, hapisten çıktıktan sonra eski yaşamına dönmeyi istemiştir. Çünkü Leyla'yı unutamamıştır. Kader Leyla'yı bir kere daha Ferdi ile karşılaştırmıştır. Ancak Leyla eski Leyla değildir. Feride ise Leyla'nın kendisini terk etmesi nedeniyle Dündar'dan intikam almaya çalışmaktadır. Cezaevinden çıkan Ferdi, birgün sokakta Leyla'yı görür ve onunla görüşmek ister; ancak Leyla bunu kabul etmez. Ona yıllardır onu beklediğini onunla görüşmek istediğini söyler. Leyla ise artık Ferdi'nin kendisi için öldüğünü söyler. Leyla Ferdi'ye her şeyin bittiğini artık kendisiyle görüşmek istemediğini ve başkasıyla evlendiğini söyler. Ferdi'ye bir daha asla beraber olamayacağını ve kendisini unutmasını söyler. Bunları duyan çok Ferdi üzülür ve öfkelenir. Daha sonra kendisine bunları yaşatan Dündar'dan intikam almak için evini basar ve onu öldürmek ister. Ancak Dündar'ın bir çocuğu olduğunu öğrenince bu niyetinden vazgeçer. Filmde de görüldüğü gibi kıskançlık yalnızca öfke uyandırmamakta bunun yanında bireyin saldırgan davranışlara yönelmesine yol açmaktadır. Bu durumda kıskançlık normal kıskançlık düzeyinden patolojik kıskançlık seviyesine dönüşebilmektedir.

- Ayrılık Kolay Değil

Yapımcı: Seyfettin Özkasap, Tanju Gürsu

Yönetmen: Temel Gürsu

Senarist: Tanju Gürsu

Tür: Dram

Yapım Yılı: 1980

Özellikler: 35 mm, Renkli

Süre: 77 dk

Ülke: Türkiye

Dil: Türkçe

Oyuncular: İbrahim Tatlıses (İbrahim), Perihan Savaş (Pınar), Hayati Hamzaoglu (Necmi Ağa). Hüseyin Peyda (Müslüm Kahya). Eray Özbal (Kenan)

Filmin Konusu: Film, bir ağanın kızıyla ona aşık olan fakir bir gencin öyküsünü konu almaktadır. İbrahim, çiftlikte kahya olarak çalışan Müslüm'ün oğludur. Çiftliğin sahibi olan Necmi Ağa'nın kızı Pınar ve İbrahim çiftlikte yanyana büyümüştür. Zaman içerisinde Pınar ve İbrahim arasındaki sevgi aşka dönüşmüştür. Fakat Ağa'nın zengin kızı Pınar ile kahyanın fakir oğlu İbrahim arasındaki aşkın aşılmaz engelleri bulunmaktadır. İbrahim fakirliği nedeniyle bu ilişkinin bir gün biteceğini bilmektedir. Necmi Ağa ise bir gün çiftliğe bir ziraat mühendisi almaya karar vermiştir. Üstelik kızını da bu mühendisle evlendirmeyi düşünmektedir. İbrahim ile Pınar arasındaki ilişkiyi öğrenen Necmi Ağa bu kararından dönmemektedir. Bunun üzerine çiftlikten ayrılmaya karar veren İbrahim İstanbul'a gider ve kısa süre içerisinde şarkıcı olarak büyük bir üne kavuşur. Pınar bir gün çiftliğin bahçesinde gazeteden İbrahim'in şöhret olduğunu öğrenir. Etrafındakiler artık İbrahim'in şöhret olduğunu ve etrafında birçok kadının olduğunu gözünün başkasını görmeyeceğini söyler. Bunları duyan Pınar, etrafındakilerinin doldurmasına gelir gazeteyi geri atar ve ağlayarak oradan uzaklaşır. Fakat İbrahim'in aklı hala Pınar'dadır. Bir gece kulübü açılışında İbrahim'in etrafındaki kızlarla çekilen fotoğrafını gazetede gören Pınar iyice kıskançlık krizine girer ve sırf kıskançlık nedeniyle annesine, babasıyla konuşmasını ziraat mühendisi Kenan'la evlenmeyi istediğini söyler. Her ne kadar Kenan'la evlenmeyi kabul etse de Pınar hala İbrahim'i düşünmektedir. İbrahim'e olan öfkesinden dolayı düğün gecesi evden kaçan Pınar arabayla sürat yapar ve canına kast eder. Patolojik kıskançlıkta kadınlar rakiplerinin gençliği üzerindeki potansiyel bir tehdidi ve fiziksel çekiciliğini daha çok kıskanmaya eğilimlidirler. Patolojik kıskançlıkla bağlantılı davranışlardan birisinin de intihar olduğu düşünüldüğünde *Ayrılık kolay değil* filminde Pınar'ın davranışını patolojik kıskançlık davranışı kapsamında değerlendirmek mümkündür. Her ne kadar

arabesk kültürün sinemaya yoğun olarak yansıdığı yıllar 1980’lü yıllar olsa da günümüzde arabesk film kültürünün bitmediğini, rap müzikli, mafya dizi ve filmleriyle biraz değişim geçirerek devam ettiğini söylemek mümkündür.

2. Arabesk Müzik

Arabesk Türkiye’de öncelikle bir müzik tarzı olarak yaygınlaşmaya başlamıştır. 1960’lı yılların sonlarında Türk sektörü Orhan Gencebayla beraber halk müziği ve klasik müzik motiflerinin Mısır ve Batı unsurlarıyla içiçe harmanlandığı bir tarz ile tanışmıştır. Gecekondu kesiminde yaşayan göçmenlerin özlem ve isteklerini ele alan bu müzik dalına arabesk denilmektedir (Özbek, 1999). Her ne kadar Türk müziğinin Mısır müziği de kurduğu yakın ilişkiden dolayı üslup açısından Arap müziğinden etkilenecek ortaya çıkan bir müzik dalı olduğu söylene de arabesk müziğin etkilendiği kültürel öğelerin yalnızca Arap toplumuna ait olduğunu söylemek mümkün değildir (Küçük Kaplan, 2013).

Türk toplumunda 1970’li yıllardaki kültürel manzaraya bakıldığında üretilen kültürel sembol, doku ve imleyenlerin zamanın toplumsal yapısına yönelik ilginç göndermeler yaptığı görülmektedir. Sosyolojik tahayyülümüz içinde yer alan temel kırılma noktalarını da yansıtan kültürel dokular, toplumsal anlamda üretilen başat kodları anlama fırsatı doğururlar. Toplumun temel fay hatlarına yönelik ayrışmalar ve farklılıklar Türkiye’nin kültürel tarihine yönelik ilginç donelerdir (Işık, 2017).

Tam anlamıyla Türk halk müziği ve Arap müziği denilemeyen bir tür olan arabesk kendi içerisinde farklı dallara ayrılmaktadır. Ancak arabesk müziğin kendi içerisinde farklı dallara ayrılması bir alt kültür oluşturduğu gerekçesiyle genellikle kabul edilmemektedir. Arabeskin bir alt ve üst kültür çatışmasına yol açması bazı dinleyicilerin toplumun belirli bir kesimi ötekileştirmesine yol açmıştır. Bu nedenle temelde toplumsal normları, inançları ve değerleri ile etkileşim içerisinde olan bu müzik dalı olan arabesk başlangıçta “öteki’lerin müziği” olarak görülmüş ancak zaman içerisinde toplumun geniş bir kesimi tarafından dinlene popüler bir müzik haline gelmiştir (Mısır, 2020).

Arabesk müzikte işlenen temalara bakıldığında ise genellikle insanoğlunun karmaşık duygu dünyasını yansıttığı görülmektedir. Bu bağlamda düşük sosyal ve ekonomik seviyede bulunan kişilerin yaşadıkları zorlukların sonucunda kırdan

kente göç etmesi ancak göç edilen yerde tutunamaması, sevdiği kişiye kavuşamaması, aşk acısı hissetmesi, ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ve sosyal durumdan etkilenmesi gibi negatif ve olumsuz duygular ele alınmaktadır. Arabesk müzik fakir işçilerin emeklerinin sömürüldüğü ve zorlu çalışma koşullarında çalışmaya zorlandığı bozulan şehir yapısını tanımlamakta ve dinleyenlerin kederlenmesini ve bu çarpık düzene lanet okumasını amaçlamaktadır (Stokes, 1998).

Arabesk müziğine yönelik formun toplumsallığından bahsedilirken günün toplumsal koşullarına dikkat etmek gerekmektedir. Bu formun temalarına bakıldığında aktarılan sanatın ne anlattığı ve kime deva olduğu soruları sorulmalıdır. 1970’li yıllarda kentli aranjman müziğinin inşa ettiği anlam ile kentlerde tutunmaya çalışan dezavantajlı grupların anlamlarını inşaa eden müzik formu arasında farklılıklar vardır. Arabesk müzikal formunda popüler olmuş (Yeşim, Füsün Önal, Yeliz, Şenay gibi sanatçıların albümlerinde yer alan) şarkıların sözleri incelendiğinde, anlatılan “modern” birey tiplemesinin sunduğu belirli özellikleri hatırlamak gerekir (Işık, 2017).

IV. GEREÇ VE YÖNTEM

A. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma hem veri toplama hem de veri analizi itibari ile nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Nitel araştırma yöntemleri nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırma probleminin ve olguların kendi doğal ortamlarında çok yönlü, ayrıntılı ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarıldığı, araştırmacının süreç içerisinde aktif şekilde bulunduğu derinlemesine analiz edilen araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda araştırmada Türk sinemasının Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlık üzerindeki etkisi Türkiye’deki arabesk kültür, arabesk film ve müzikler bağlamında incelenmekte ve Türk erkeklerinin arabesk filmlerin duygu durumlarına nasıl yansıdığı hakkındaki görüşleri analiz edilmektedir.

B. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden biri olan “durum çalışması” modeli kapsamında yürütülmektedir. Durum çalışması niçin ve nasıl sorularının ön plana çıktığı, araştırmacının olaylar üzerinde çok az bir müdahale şansının olduğunda ve gerçek yaşamla ilgili fenomenlere odaklanıldığı bir nitel araştırma modelidir (Yin, 2003). Durum çalışmalarında nasıl ve neden sorularının yanıtları aranmaktadır. Bu araştırmalarda temel amaç belirli bir duruma yönelik sonuçları ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda bu çalışmada Türk erkeklerinin arabesk filmlerin duygu durumlarına nasıl yansıdığı hakkındaki görüşlerinin gerçek yaşam çerçevesinde ele alınacak olması çalışmayı durum çalışmasına yönlendirmektedir.

C. Çalışma Grubu

Katılımcılar İstanbul ilinde yaşamakta olan 48 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların demografik dağılımları çizelge 1’de gösterilmektedir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Dağılımları

Kategori	Değişken	n
Daha önce hiç arabesk film seyrettiniz mi	Evet	48
Doğduğunuz Bölge	Hayır	0
	Marmara	10
	Ege	10
	Akdeniz	4
	Karadeniz	5
	Doğu Anadolu	4
	İç Anadolu	6
	Güneydoğu Anadolu	5
Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz sosyal çevre	Yurt Dışı	3
	Büyük Şehir(Metropol)	25
	Küçük şehir	13
	İlçe	5
	Köy	2
	Yurtdışı	2
Medeni haliniz	Evli	35
	Hiç evlenmemiş	2
	Birlikte yaşıyor	1
	Eşinden ayrılmış	2
	Eşi vefat etmiş	1
	Flört halinde	6
Eğitim Durumunuz	İlkokul	7
	Ortaokul	6
	Lise	11
	Ön Lisans	9
	Lisans	9
	Yüksek Lisans	3
	Doktora	3
Eşiniz/sevgiliniz düzenli bir işte çalışıyor mu	Evet	31
	Hayır	17
Kendinizi kıskanç biri olarak tanımlıyor musunuz	Evet	29
	Hayır	2
	Az kıskancım	17

Katılımcıların demografik dağılımlarına bakıldığında tamamını daha önce arabesk film seyrettiği büyük çoğunluğunun Marmara (10) ve Ege Bölgesi'nde

(10) doğduğu görülmektedir. Bunun yanında katılımcıların 35'inin evli olduğu 6'sının flört halinde olduğu, 2'sinin hiç evlenmemiş olduğu, 2'sinin eşinden ayrılmış olduğu 1'inin partneri ile birlikte yaşadığı 1'inin ise eşinin vefat ettiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların 11'inin lise mezunu olduğu, 9'unun ön lisans, 9'unun lisans, 7'sinin ilkokul, 6'sının ortaokul, 3'nün yüksek lisans, 3'nün ise doktora düzeyinde eğitim gördüğü görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların 31'inin eşi düzenli bir işte çalışırken 17'si düzenli bir işte çalışmamakta, 29 katılımcı kendisini kıskanç biri olarak tanımlarken 17'si az kıskanç, 2'si ise kıskanç olmadığını belirtmektedir.

D. Veri Toplama Aracı ve Analizi

Bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği daha önceden belirli bir hedefe yönelik hazırlanan soru sorma tekniği ile karşıdaki kişiye soru sorma yöntemi ile yanıtlar alınan etkileşime dayalı bir tekniktir (Bal, 2016).

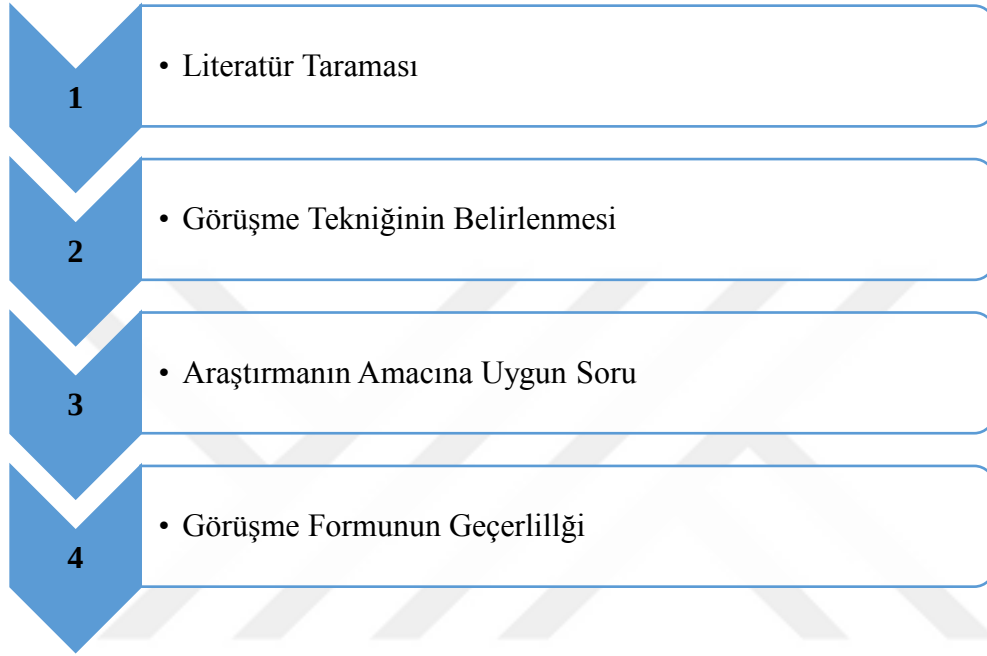
1. Görüşme Formunu Oluşturma

Araştırmada farklı meslek gruplarından katılımcıların arabesk filmlerin duygu durumlarına nasıl yansıdığı hakkındaki görüşlerini ortaya koyabilmek amacıyla görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırma konusu ile ilgili daha önce uygulanmış herhangi bir görüşme formu bulunamadığı için görüşme formu araştırmacı tarafından ilgili literatürden faydalanılarak oluşturulmuştur. Görüşme formu uygulanırken araştırmaya dahil edilecek kişilerin görüşme formunda yer alan sorulara rahat bir şekilde yanıt verebilecekleri ev, kafe ve ofis gibigibi mekanlar tercih edilmiştir. Gönüllü katılımın sağlandığı görüşme formuna farklı beğenilere sahip, farklı meslek grupları ve ilgi alanları bulunan kişilerin tercih edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum araştırmanın genellenebilirliği açısından önemlidir. Nitel araştırmalarda genellenebilirlik araştırma sonuçlarının ve bulgularının üzerinde doğrudan araştırma yapılmamış kişi ve kurumlara genişletilmesi olarak tanımlanmaktadır (Maxwell, 2018). Görüşme formu hazırlanırken katılımcıların içerisinde bulundukları meslek yaşantıları göz önünde bulundurulmuş ve görüşme formunun hazırlanmasının her aşamasında etik ve

akademik değerlere bağlı kalınarak insancıl bir görüşme formunun hazırlanmasna zen gösterilmiş.

2. Görüşme Formu Hazırlık Yöntemi

Görüşme formunun hazırlanması sürecinde aşağıda ifade edilen süreç göz önünde bulundurulmuştur.

şekil 2. Görüşme Formunun Hazırlanması Süreci

Görüşme formunun hazırlanması sürecindeki ilk aşamada literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken kıskançlık, patolojik kıskançlık ve arabesk kültür gibi kavramlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcıların kıskançlık, patolojik kıskançlık ve arabesk kültür gibi kavramlara yönelik bakış açıları görüşme formuna konu oluşturmuştur. hazırlanan görüşme formunun katılımcılara uygulanması tekniği belirlenmiştir. Bu bağlamda Araştırmada yüzyüze görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği belirli bir hedefe yönelik daha önceden hazırlanmış soruların karşıdaki kişiye soru sorma yöntemi ile sunulduğu ve yanıtların alındığı etkileşime dayanan bir yöntemdir. Bu teknik yapılandırılmış görüşme tekniğine kıyasla daha esnek bir tekniktir. Bu teknikte görüşmeci görüşmenin akışına göre yan ve alt sorular sorarak katılımcıların yanıtlarını amasına ve ayrıntılandırmasına katkı sağlamaktadır (Bal, 2016). Bu aşadama ayrıca literatür taraması ile oluşturulmuş kavramsal ereve ile desteklenen sorular oluşturulmuştur.

Görüşme formunun hazırlanmasındaki üçüncü aşamada ikinci aşamada oluşturulan soruların araştırmanın amacına yönelik sorular olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulan soruların katılımcıların arabesk filmler ile patolojik kıskançlık davranışlarını arasındaki ilişkiyi ne kadar yansıttığına dikkat edilmiştir.

Görüşme formunun hazırlanması sürecindeki dördüncü ve son aşamada ise oluşturulan görüşme formunun bilimsel olarak geçerliliği ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulguların inandırıcı olabilmesi için araştırmanın geçerlik ve güvenlik şartlarını taşıması gerekmektedir. Araştırmada inandırıcılığı arttırabilmek için katılımcıların dürüstlüğünü destekleyen taktikler kullanılmıştır. Bu doğrultuda görüşme gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Dolayısıyla görüşmeye katılmak istemeyen her katılımcıya görüşmeyi reddetme olanağı tanınmıştır. Böylece veri toplama sürecine sadece samimi olarak katkıda bulunmak isteyen ve kendi özgür iradesi ile görüşmeye katılmak isteyen kişilerle görüşme yapılmıştır. Daha sonra hazırlanan görüşme formunun, çalışmanın amacına ulaşmasını gerçekleştirmede yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi; yani soruların düzeninin, gerekliliğinin, ifadelerin anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla, katkı sunabileceği düşünülen uzmanlardan görüşler alınmıştır.

3. Görüşme Formunun Genel Yapısı

Görüşme sorularının geliştirme ve katılımcılara uygulanma aşamasında soruların açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Bu bağlamda açık uçlu olan soruların bir anlam sırasına göre sıralanmasına da dikkat edilmiştir. Hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik verilerini tespit etme yönelik sorular yer almaktadır. Burada yer alan sorular genel olarak katılımcıların daha önce arabesk film seyredip seyretmedikleri, yaşları, doğdukları bölge, medeni hali, nikah durumu, eğitim durumu, mesleği, gelir düzeyi, eşinin eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği ve kıskançlık durumu gibi soruları içermektedir. Her katılımcı bu bölümü yanıtlamıştır.

Görüşme formunun ikinci bölümünde ise katılımcıların arabesk kültüre yönelik bakış açıları ve arabesk filmlerin kıskançlık davranışları üzerindeki

etkisini tespit etme yönelik sorular yer almaktadır. Bu bölümde katılımcıların arabesk kültürü nasıl tanımladıkları, arabesk kültürün öne çıkan özellikleri, arabesk filmlerde kadın ve erkek ilişkisi, arabesk kültürün patolojik kıskançlık davranışı üzerindeki etkisi, arabesk filmlerde yer alan repliklerin kıskançlık davranışı üzerindeki etkisi, arabesk filmlerin şiddet eğilimi üzerindeki etkisi gibi sorular yer almaktadır.

4. Görüşme Formu Uygulanacak Grubun Seçilmesi

Nitel araştırmalarda evren kullanılmamaktadır. Dolayısıyla nitel araştırmalarda evren ve örneklem arasındaki ilişki kurulamamaktadır. Ancak İstanbul ilinde çeşitli ilçelerde yaşayan kişiler bu araştırmanın hedef kitlesini oluşturmaktadır. Araştırmanın temsili örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde dolayısıyla görüşme formunun uygulanacağı grubun seçilmesinde amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklem derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2015).

5. Görüşme Formunun Uygulanması ve Analizi

Görüşmeler pandemi kurallarına riayet edilerek yüz yüze görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu uygulanmadan önce katılımcılara görüşme formunun yapılma nedeni açıklanmış ve katılımcıların sözlü onayı alındıktan sonra görüşme formunda yer alan sorular sorulmuştur. Görüşme formu katılımcıların tercih ettikleri bir mekanda uygulanmıştır. Mekanda katılımcı ile görüşmecinin karşı karşıya oturabileceği bir masa ve iki adet sandalyenin bulunmasına masada katılımcı ve görüşmecinin yalnız olmasına ve tarafların birbirini rahat şekilde duymasını engelleyecek düzeyde yüksek bir gürültünün olmamasına dikkat edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun katılımcılara uygulanması sürecinde randevu alınmıştır. Her bir görüşme ortalama 30 dakika sürmüştür. Alınan ses kayıtları doküman haline getirilmiş ve betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde katılımcıların görüşleri ayrı ayrı değerlendirilmiş gerekli kodlamalar yapılmış ve ardından temalar oluşturulmuştur. Bunun yanında katılımcıların sıkça tekrar ettikleri görüşler ve çarpıcı ifadeler ise doğrudan alıntılarla örneklenmiştir. Ayrıca

katılımcıların gizliliğini sağlayabilmek için veri analizi sürecinde öğretmenler için katılımcı sayısı kadar K1,K2 kodları kullanılmıştır.

E. Sınırlılıklar

Araştırma İstanbul ilinde yaşayan 48 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu dışında başka bir veri çeşitliliğine başvurulmamıştır. Araştırmada yer alan katılımcıların sorulara doğru ve içtenlikle cevap verdikleri ve görüşme formunda yer alan soruların araştırmanın temel amacını ölçecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

V.BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşme sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırma soruları ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmaktadır.

A. Katılımcıların Arabesk Kültü Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara arabesk kültürü nasıl tanımladıkları hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan hareketle oluşturulan kodlar çizelge 2’de gösterilmektedir.

Çizelge 2. Katılımcıların Arabesk Kültür Hakkındaki Görüşleri

Kodlar	n	%
Köyden kente göç edenlerin kültürü	29	60%
Büyük şehirde tutunmaya çalışanların kültürü	8	17%
Ezilmiş ve acı çeken insanların kültürü	7	15%
Orta ve alt gelir grubunda bulunan insanların kültürü	4	8%

Çizelge 2’ye bakıldığında katılımcıların arabesk kültür hakkındaki görüşlerinin 4 kodla sunulduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılar arabesk kültürü büyük çoğunlukta (n=29) köyden kente göç edenlerin kültürü olarak tanımlamışlardır. Katılımcılar arabesk kültürü kendilerine ait bir kültür olarak gördüklerini ve kendileri gibi Anadolu’dan büyükşehirlere -genellikle de İstanbul’a- gelmiş insanların oluşturduğu kültür olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleriyle de ortaya çıkmaktadır:

- “Bizim gibi Anadolu’dan gelmiş, dar gelirli insanları yansıtan bir kültürdür.” (K9)
- “Köyden kente çalışmaya ve yaşamaya gelen insanların kültürüdür.” (K12)
- “Anadolu’dan İstanbul’a gelmiş insanların yaşam mücadelesi olarak tanımlıyorum.” (K22)

Katılımcılardan bazıları (n=8) arabesk kültürü büyük şehirde tutunmaya çalışanların kültürü olarak tanımlamışlardır. Buna göre katılımcılar çeşitli sebeplerle köyden kente gelmiş kişilerin daha önce alışık olmadığı bir şehirde çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldığını ve bu nedenle kentte tutunmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Katılımcılar büyük şehirlerde tutunmaya çalışan kişilerin genellikle dolmuş şoförlüğü, taksicilik, seyyar satıcılık ve işçilik yaptığını ve arabesk kültürün de bu mesleklerle uğraşan kişilerin yaşamını yansıttığını vurgulamaktadırlar. Katılımcıların aşağıdaki görüşleri bunu örnek olarak gösterilebilir:

- “Bizim gibi okuyamamış, büyük şehirlerde tutunmaya çalışan, tabi ki daha çok taksi, dolmuş şoförlüğü, işçilik, seyyar satıcılık yapmış kişilerin yaşamını yansıtan kültürdür.” (K3)
- “Metropollerin yaşam ve kültür şartlarına alışmakta zorlanan, zorluklarla yaşayan insanların kültürüdür.” (K40)
- “Küçük yerlerden, büyük yerlere yerleşmiş, büyük yerlerin ekonomisinin ve kültürünün içinde bocalayan insanların kültürüdür.” (K48)

Diğer taraftan bazı katılımcılar (n=7) ise arabesk kültürü edilmiş ve acı çeken insanların kültürü olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcılar köyden kente göç etmenin çeşitli zorlukları beraberinde getirdiğini ve bu zorluklarla mücadele etmek isteyen kişilerin ise ağır koşullar altında ezildiğini ve acı çektiğini arabesk kültürün de bu zorlukları yaşamış Anadolu insanının kültürü olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcıların aşağıdaki görüşleri bunu örnek olarak gösterilebilir:

- “Daha çok hayatta ezilmiş ve acı çekmiş insanlardan oluşur.” (K1)
- “Hep acı çeken ve mutsuz insanları yansıtan bir kültürdür.” (K4)
- “Acıların kültürüdür. Ezilen insanların sesidir.” (K5)

Ayrıca bazı katılımcılar (n=4) ise arabesk kültür orta ve alt gelir grubunda bulunan insanların kültürü olarak tanımlamışlardır. Buna göre katılımcılar köyden kente göç etmiş orta ve alt gelir grubunda bulunan kişilerin bir araya gelmesiyle

oluşturdukları kültürün arabesk kültür olduğunu belirtmektedirler. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “*Alt gelir ve eğitim düzeyindeki kişilerin kültürüdür.*” (K13)
- “*...orta ve alt sosyal grupların kültürüdür.*” (K14)
- “*Alt kültürden gelen insanlardır.*” (K15)

B. Katılımcıların Arabesk Kültürün Öne Çıkan Özellikleri Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara arabesk kültürün öne çıkan özellikleri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan hareketle oluşturulan kodlar çizelge 3’te gösterilmektedir.

Çizelge 3. Katılımcıların Arabesk Kültürün Öne Çıkan Özellikleri Hakkındaki Görüşleri

Kodlar	n	%
Göç ve kültürel çatışma	21	44%
Yoksulluk, acı, mücadele	19	40%
Geleneksellik	5	10%
Üzüntü, ayrılık ve kavuşamama	3	6%

Çizelge 3’ te yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların arabesk kültürün öne çıkan özellikleri hakkındaki görüşlerinin 4 kodla sunulduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu arabesk kültürün öne çıkan en önemli özelliklerinin göç ve kültürel çatışma (n=21) ile yoksulluk, acı ve mücadele (n=19) olduğunu belirtmektedirler. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “*Yeni ve zor hayat, mücadele, sevgi, insanlık, haksızlık, hor görülme.*” (K3)
- “*Köylülerin şehirde çalışmaya ve yaşamaya çalışmaları, zor hayat.*” (K12)
- “*Köyden kente gelip adapte olamama, kültür çatışması.*” (K16)
- “*Köyden kente göç, kültürel ve ekonomik zorluklar.*” (K36)

Diğer taraftan bazı katılımcılar ise arabesk kültürün öne çıkan en önemli özelliklerinin geleneksellik (n=5) ve üzüntü, ayrılık ve kavuşamama (n=3) olduğunu vurgulamaktadırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Üzüntü, ayrılık, keder, umutsuz aşk.” (K6)
- “kavuşamayan sevgililer, zor hayat şartları” (K7)
- “...gelenek, göreneklerine bağlı, değişime uğramamış insanlar.” (K11)

C. Katılımcıların Arabesk Kültür İçinde Kadın ve Erkeğin Konumu Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara arabesk kültür içerisinde kadının ve erkeğin konumu hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcılar erkeklerin genellikle ailenin yükünü sırtında taşıyan, zorluklar karşısında hayata tutunmaya çalışan sert ve kontrolcü olarak konumlandırma konusunda hemfikirdirler. Katılımcılar arabesk kültür içerisinde erkekleri geleneklerine bağlı, namuslu, delikanlı, sert ve baskın karakterli, kadınlara göre daha eğitilmiş ve temel amacı zor koşullarda çalışarak ailesinin ve çocuklarının geçimini sağlamak olan bir figür olarak konumlandırmaktadırlar. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile ortaya çıkmaktadır:

- “Erkekler zor koşullarda çalışır, eve zor ekmek getirir, acı içinde büyümüştür, ama adamlar namuslu, delikanlı adamlardır.” (K1)
- “Erkekler her zaman hayatın yükünü çeken, ekonomik zorluklar içinde ailesini koruyan ve geçindiren bireylerdir.” (K4)
- “Erkekler daha geleneklerine bağlıdır.” (K10)
- “Arabesk kültürde erkekler delikanlı, çalışkandırlar.” (K15)
- “Arabesk kültürde erkek mert, dürüst, delikanlı, çalışkan olarak konumlanır.” (K31)

Katılımcılar arabesk kültür içerisinde erkeğin konumu konusunda hemfikir olsalar da kadının konumu konusunda birbirinden farklı görüşler ifade

etmektedirler. Buna göre bazı katılımcılar (n=25) kadınları erkeklere kıyasla daha az eğitilmiş, cahil, nankör, açgözlü saf ve kandırılmaya müsait bir pozisyonda konumlandırmaktadırlar. Bu şekilde düşünen katılımcılar kadınları gözü hep yükseklerde olan, nefesine yenilen, ulaşılması zor isteklerle kocasını bıktıran, zayıf karakterli, saf ve bu nedenle sürekli kandırılan bir kişi olarak konumlandırırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Kadınlar ise bu adamların kıymetini bilmez, paraya bakarlar, nankördürler, işleri güçleri eğlence, gezmek tozmaktır.” (K1)
- “Kadın ise, okumamış, hep gözü daha iyi hayatlarda olan, hayalleri olan, bazen nefesine yenilen bir karakterdir.” (K3)
- “Kadınlar ise, eğitimi düzeyi düşük, kötü yola düşmeye meyillidir.” (K4)
- “Kadınlar bu kültür içinde çabuk kandırılırlar.” (K7)
- “Kadınlar ise zayıf karakterli ve biraz cahildirler.” (K8)
- “Kadınlar ise daha cahil ve zaaflarına düşkün olarak konumlanır.” (K31)

Bazı katılımcılar (n=23) ise arabesk kültür içerisinde kadınları erkeklerle birlikte hayatın zorluklarını sırtlayan, fedakâr, ev içerisindeki sorumluluklarını yerine getiren, erkeğine bağlı bir kişi olarak konumlandırmaktadırlar. Katılımcıların aşağıdaki görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Kadınlar ise maddi zorlular içinde kocalarına ve çocuklarına kol kanat geren, fedakar kadınlardır.” (K2)
- “Kadınlar da fedakar ve zorluk çeken insanlardır.” (K6)
- “Kadınlar da ailesine derler, toplar, zorluklar karşısında ailesine sahip çıkar.” (K11)
- “...kadın ise erkeğe bu konularda destek olur, ailesini bir arada tutar,” (K22)

Katılımcılardan bazıları (n=9) arabesk kültür içerisinde her ne kadar kadınları fedakar, ev içerisindeki sorumluluklarını yerine getiren ve erkeğine bağlı bir kişiler olsalar da yine de büyük şehrin imkanlarına imrendiği için maddi

isteklerinden geri durmayan ve maddi beklenti içerisinde olan kişiler olarak konumlandırmaktadırlar. Katılımcılara göre bu isteklere yetişemeyen erkek bu istekleri karşılayamadığı için kendisini yetersiz hissetmekte ve üzülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların önemli bir çoğunluğu (n=34) kadınları maddi istekleri olan, zayıf karakterli ve erkeklere kıyasla daha az eğitilmiş kandırılmaya müsait kişiler olarak konumlandırmaktadırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Kadınlar da zorluklara erkeklerle beraber göğüs gererler ama, istekleri de vardır.” (K15)
- “kadın ise erkeğe bu konularda destek olur, ailesini bir arada tutar, ama isteklerinden de geri kalmaz.” (K22)
- “Kadınlarda aile içinde ipi sırtlarlar. Erkekler, kadınların isteklerini yerine getiremezlerse, üzülmüşler, kadınlar bu yüzden de üzebilir.” (K23)
- “Kadınlar da bu mücadelenin içindedir ama erkeklerden de mali beklentileri vardır.” (K24)

D. Katılımcıların Arabesk Filmlerin Kadın-Erkek İlişkileri Üzerindeki Etkisi Hakkında Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara arabesk filmlerin kadın ve erkek ilişkileri üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları incelendiğinde arabesk filmlerin kadın ve erkek ilişkileri üzerinde etkili olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Katılımcılar arabesk filmlerde kadın ve erkek arasındaki ilişkinin işleniş tarzının gerçek hayatta karşılık bulduğunu ve bu filmleri izleyen kişilerin buradaki karakterleri örnek aldığını belirtmektedirler. Bu durum aşağıdaki katılımcı görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “...filmlerdeki karakterler, yaşamımızın içinden kişiler, bu da ilişkiler açısından bize örnek olabilir.” (K6)
- “Bütün filmler gibi arabesk filmler de kadın erkek ilişkilerini etkiler. O filmlerdeki bakış açılarını insanlar örnek alabilirler.” (K8)

— *“Etkileyebilir. Bu filmler kadın ile erkeklerin aşklarını anlatmaktadır. Bu ilişkilerdeki gösterilen sorunlar, gerçek hayata dairdir.” (K10)*

Bazı katılımcılar (n=8) ise arabesk filmlerde ahlak ve namus konularının sıklıkla işlenmesinin özellikle erkeklerin kadına bakış açısı üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Katılımcılar arabesk filimlerde işlenen namus, kıskançlık ve ahlak gibi konuların erkeklerin kadın ve erkek arasındaki ilişkiye sürekli namus ve ahlak yönlü bakmasını sağlayarak kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Aşağıdaki katılımcı görüşleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

— *“Bu filmler ilişkileri etkileyebilir. Çünkü o filmlerde kadın erkek ilişkilerindeki ahlaksızlık ile ilgili sorunlar ele alınıyor.” (K5)*

— *“Etkileyeceğini düşünüyorum. Bu filmlerde kadın ve erkek devamlı savaş halinde, erkekler kadınları doğru yola getirmeye çalışıyorlar.” (K7)*

— *“Etkilememesi mümkün değil, çünkü bu filmlerde hep sorunlu kadın erkek ilişkileri var ve devamlı kavga, mücadele var, insan seyredince etkileniyor, kadına bakış açısı değişiyor.” (K16)*

— *“Etkiler diye düşünüyorum. Bu filmlerde devamlı namus ön plandadır ve hep erkeklerin namusu zedelenir. Bu olgular erkekleri namus orjinli yaparak, kadın erkek ilişkilerini etkiler.” (K31)*

Diğer taraftan bazı katılımcılar (n=6) ise arabesk filmlerde kadınların belli ahlaki kurallara sokularak kısıtlandığını ve bu kurallara uymamaları halinde şiddet gördüklerini dolayısıyla arabesk filmlerde genellikle baskın karakterde olan erkeğin kadına hükmetmeye çalıştığını bunun işleniş şeklinin ise gerçek hayatta kadın ve erkek ilişkilerini olumsuz etkilediğini vurgulamaktadırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

— *“Arabesk filmlerde erkek hep mert ve delikanlıdır, kadınlar hata yapar, erkekler buna tepki gösterir. Bu temalar dolayısıyla gerçek hayattaki ilişkilere de model olur, etkiler.” (K41)*

- “Arabesk filmlerde kadınlar kısıtlanır ve belli ahlak kurallarına sokulurlar, uymazlarsa şiddet görürler. Tabi ki bu filmler, gerçek arabesk kültürlerde ilişkileri etkiler.” (K42)
- “Arabesk filmlerde kadın hep baskı altındadır. Bu baskı altında tutma güdüsü, bu filmlerle erkeklere kazınır, o nedenle ilişkileri etkiler.” (K45)
- “Arabesk filmlerde işlenen kuralcı kadın erkek ilişkileri, gerçek hayattaki erkeklerinde kadınlara böyle kurallar koyarak, davranmalarını etkileyebilir.” (K46)

Katılımcılar sinemanın kadın ve erkek ilişkileri üzerinde etkili olduğu görüşünden hareketle sinemada kadın ve erkek arasındaki ilişkinin ahlaki kurallara uygun, toplumsal değerlerle ters düşmeyecek bir şekilde kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi daha sağlıklı bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtmektedirler. bu durum aşağıdaki katılımcı görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “Kadın erkek ilişkilerinde sinema, ahlak kuralları çerçevesinde yer vermelidir.” (K8)
- “Sinemada Türk toplumuna aykırı şeyler işlenmemelidir.” (K20)
- “Kadın ve erkek ilişkileri Türk ve Müslüman topluma aykırı olmayacak şekilde işlenmelidir.” (K30)
- “Sinema kadın erkek ilişkilerine, toplumla çok tersleşmeyecek şekilde yer vermelidir.” (K37)

E. Katılımcıların Arabesk Filmlerin Erkeklerin Patolojik Kıskançlık Davranışları Üzerindeki Etkisi Hakkında Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara arabesk filmlerin erkeklerin patolojik kıskançlık davranışları üzerindeki etkisi hakkında görüşleri sorulmadan önce katılımcıların patolojik kıskançlık hakkında düşünceleri öğrenilmek istemiştir. Katılımcıların tamamı patolojik kıskançlığı ileri düzeyde kıskançlık olarak tanımlarken, önemli bir çoğunluğu (n=35) ise bu durumu olumsuz bir kıskançlık olarak nitelendirmektedir. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Çok fazla kıskanan ve sorun yaratan kişidir.” (K20)
- “Kıskançlığın çok ileri halidir.” (K22)
- “İleri derecede karşı tarafı rahatsız eden bir kıskançlık hastalığıdır.” (K43)

Diğer taraftan katılımcılardan bazıları (n=30) patolojik kıskançlığı bir tür hastalık olarak gördüklerini ve bunun tedavi edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Katılımcılar kıskançlığın aşırı boyutta olmasının bir hastalık olduğunu ve bunun ağır kıskançlık krizi yaşayan kişilerde görüldüğünü dolayısıyla patolojik kıskançlığın hastalık düzeyinde kıskançlık olduğunu vurgulamaktadırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir:

- “Kıskançlığın fazlası iyi bir şey değildir, bu tip durumlar gerçekten hastalıktır.” (K2)
- “Aşırı kıskanç kişilere denir. Bu insanlar tedavi edilmelidir.” (K8)
- “Hasta derecesine çok kıskançlıktır.” (K16)
- “Çok aşırı derecede kıskanan ve kendini kontrol edemeyen kişilerin hastalığıdır.” (K25)

Katılımcılar (n=14) ayrıca patolojik kıskançlığın bireyin kendisini kontrol edememesine ve agresif ve sinirli davranışlar içerisinde olmasına ve bu nedenle eşine şiddet uygulamasına yol açan boyutta bir hastalık olduğunu bu nedenle patolojik kıskançlığın kadın cinayetlerine neden olduğunu belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Aşırı kıskançlık hastalıktır, tedavi edilmesi gerekir. Bu insanlar kadın cinayetleri işleyebilirler, önlenmesi gerekir.” (K3)
- “Çok kıskanç kişilere denir. Kıskanınca çok sinirli olurlar.” (K7)
- “Kıskançlığın hastalıklı boyutudur. Şiddet ve cinayet eğilimleri vardır.” (K31)
- “Kıskançlığın, şiddet eğilimli, hastalıklı halidir.” (K38)

Katılımcılar patolojik kıskançlığı sorunlu bir kıskançlık türü olarak değerlendirmekle birlikte kıskançlığı sevginin bir göstergesi olarak gördüklerini ancak kıskançlığın hastalık boyutuna ulaşmasına neden olan ve bireyi bu davranışa yönelten nedenlerin araştırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. *Her şeyin aşırısı hastalıktır. Seven insan kıskanır ama bu şiddet ve aşırılık içeriyorsa, hastalık düzeyine gelir, bir de bu hastalığa sebep olan unsurlara bakmak gereklidir.*” (K4) Bazı katılımcılar (n=1) ise bireyi bu duruma yönelten temel nedenin kadınlar olduğunu ifade etmektedir. *“Hastalıklı kıskançlık iyi bir şey değil ama bazen bu tür kıskançlığa kadınlar itebiliyor.”* (K1)

Görüldüğü gibi katılımcılar patolojik kıskançlığı kıskançlığın aşırı düzeyde hastalıklı bir boyutu olarak değerlendirmekte ve bunun kadına yönelik şiddet eğilimini arttırdığını ve kadın cinayetlerine neden olduğunu belirtmektedirler. Bu doğrultuda katılımcılara arabesk kültürün erkeklerin patolojik kıskançlık davranışları üzerinde etkili olup olmadığı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların tamamına yakını (n=47) arabesk kültürün erkeklerin patolojik kıskançlık davranışları üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar arabesk kültürde yer alan olguların zaten kıskanç olan Türk erkeğini patolojik boyutta kıskançlık davranışlarına sevk ettiğini belirtmektedir. Bu durum aşağıdaki katılımcı görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- *“Büyük ihtimal etkiliyordur. Zaten kıskanç bir erkeksen, bir de bu filmlerdeki bu replikleri, bu sahneleri izlersen, daha çok kıskanç olmak muhtemeldir.”* (K4)
- *“Türk erkekleri genelde kıskançtır. Bu filmlerde de kıskanç erkekler gösterilir ama, bu kıskançlıklar, haklı kıskançlıklardır. O nedenle tabi ki, filmlerin bu şekilde işlenmesi, biz erkekleri daha kıskanç olmaya itebilir.”* (K11)
- *“Anadolu erkeği kıskançtır, arabesk kültürün özellikleri kıskançlığı daha da etkiler, o kültürde kıskanma vardır.”* (K20)

Öte yandan bazı katılımcılar (n=16) ise arabesk kültürde yer alan ahlak ve namus temalı mesajların ve ahlak ve namus kurallarına uymayan kadınların cezalandırılması gerektiği mesajlarının erkekleri patolojik boyutta kıskanç olmaya yönelttiğini belirtmektedir. Katılımcılar arabesk filmlerin sık sık ahlak ve

namus mesajlar vererek patolojik kıskançlık unsurlarını beslediğini vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- *“Etkiler ama şöyle etkiler; kadın paraya önem verip, gezip, tozup, lüks peşindeyse, başına kötü şeyler gelecekse, erkeklerin bunu önlemesi gerektiğini öğretir.” (K1)*
- *“Etkileyebilir. Çünkü bu filmlerde kadınların namussuz davranışları karşısında, erkeklerin tavırları sert oluyor, bu da bizleri ister istemez etkiler.” (K2)*
- *“Etkileyebilir, sanırım. Çünkü işlenen konularda kadınlar, erkekleri yoldan çıkaracak şeyler yapıyorlar, erkeklerin namuslarını lekeliyorlar ve olaylar oluyor. Bunu izleyen erkekler kadınlara daha da bilenebilir.” (K12)*
- *“Kıskançlık potansiyeli olan erkekler, bu kültürde namus kavramının keskin kurallarını görünce daha kıskanç oluyorlar.” (K23)*

Katılımcılar ayrıca arabesk filimlerde yer alan “ya benimsin ya kara toprağın” ya da “evinin kadını çocuklarının anası olacaksın” gibi repliklerin erkeklere kadını kısıtla ve sahiplen mesajı verdiğini ve bu repliklere maruz kalan erkeklerde patolojik kıskançlık olgusu ortaya çıktığını vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- *“Etkileyeceğini düşünüyorum. Bu lafları hep izledik. Kadın devamlı bu şekilde konumlanıyor.” (K17)*
- *“Bu mesajlar devamlı bu filmlerde tekrarlandı. Bu mesajların devamlı tekrarlanması erkeklerde daha çok patolojik kıskançlık durumları oluşturabilir.” (K34)*
- *“Bu replikler direkt kıskançlık ve sahiplenme replikleridir. Bu mesajlar kıskanç kişilerde patolojik kıskançlığa sebep olabilir.” (K38)*
- *“Bu replikler direkt aşırı kıskançlık içerir ve kadını kısıtlar. Buna maruz kalan erkeklerde aşırı, patolojik kıskanç olurlar.” (K39)*

Katılımcılardan bazıları (n=9) ise arabesk filmlerde yer alan “ya benimsin ya kara toprağın” ya da “evinin kadını çocuklarının anası olacaksın” gibi repliklerin ve genel olarak yaşadıkları kıskançlık davranışı üzerinde etkili olmadığını belirtmektedir. Burada dikkat çekici olan husus ise arabesk filmlerin kıskançlık davranışı üzerinde etkisi olmadığını belirten katılımcıların tamamının yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüş olmasıdır. Bu şekilde görüş bildiren katılımcıların 5’i lisans, 2’si yüksek lisans ve 2’si ise doktora düzeyinden öğrenim görmüştür. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Ben çok kıskanç değilim, çok etkilendiğimi düşünmüyorum.” (K31, Lisans)

— “Ben kıskanç değilim o nedenle etkilenmiyorum.” (K41, Yüksek Lisans)

— “Ben çok kıskanç değilim, etkilediğini pek zannetmem.” (K48, Doktora)

Yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüş katılımcıların aksine ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde öğrenim görmüş katılımcılar ise arabesk filmlerden etkilendiklerini ve bu filmlerde verilen mesajlar sayesinde “kötü yola” düşen kadınlara nasıl davranılması gerektiğini öğrendiklerini belirtmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

— “Kıskançlığa etkisi olduğunu düşünüyorum ama bu etki olumlu yöndedir. Çünkü o filmlerde kadınlar hep kötü yola gidiyor, erkek de bunu kıskanıp, gereğini yapması gerektiğini anlıyor.” (K1, İlkokul)

— “Kıskançlığa etkisi olduğunu düşünüyorum ama bu filmler sadece ben de haklı olarak olan kıskançlığı, biraz daha etkiliyor. Doğru bir kıskançlık yaşadığımı düşünüyorum.” (K2, İlkokul)

— “Etkiliyor. Çünkü o filmlerde erkeklerin çektiklerini görünce (kadınlar çok üzüyor) daha da kıskançlık ve öfke duygusu hissediyorum.” (K10, Ortaokul)

Katılımcıların yanıtlarından da ortaya çıktığı üzere patolojik kıskançlık bireyin şiddet ve öfke eğilimini arttırmaktadır. Çizelge 4’te katılımcıların fiziksel ve duygusal şiddet eğilimi ile eğitim durumları arasındaki ilişki ortaya konulmaktadır.

Çizelge 4. Katılımcıların Fiziksel ve Duygusal Şiddet Eğilimi İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

	Duygusal Şiddet		Fiziksel Şiddet		
	Evet	Hayır	Evet	Kararsızım	Hayır
Okula gitmedim	-	-	-	-	-
İlkokul	7	-	7	-	-
Ortaokul	7	-	6	-	1
Lise	9	1	5	1	4
Ön Lisans	6	1	3	-	4
Lisans	6	4	3	-	7
Yüksek Lisans	2	4	-	-	6
Doktora	-	2	-	-	3
Toplam	37	12	24	1	25

Katılımcıların fiziksel ve duygusal şiddet eğilimi ile eğitim durumları arasındaki ilişkinin gösterildiği çizelge 4'teki veriler incelendiğinde eşini kışkırttığında ona duygusal şiddet uygulayabileceğini belirten katılımcı sayısının 37 olduğu, fiziksel şiddet uygulayabileceğini belirten katılımcı sayısının ise 24 olduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların eğitim durumunun artmasıyla duygusal şiddet gösterme eğilimlerinin azaldığı görülmektedir. Buna göre ilköğretim (n=7) ve ortaokul (n=7) düzeyinde eğitim gören katılımcıların tamamı eşini kışkırttığında ona duygusal şiddet uygulayabileceğini belirtmektedir. Bu sayı katılımcıların eğitim durumunun artmasıyla değişmektedir. Buna göre lise düzeyinde öğrenim gören 10 katılımcının 9'u, ön lisans düzeyinde öğrenim gören 7 katılımcının 6'sı, lisans düzeyinde öğrenim gören 10 katılımcının 6'sı ve yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören 6 katılımcının 2'si eşini kışkırttığında ona duygusal şiddet uygulayabileceğini belirtmektedir. Doktora düzeyinde öğrenim gören katılımcıların tamamı (n=2) ise eşini kışkırttığında ona duygusal şiddet uygulamayacağını belirtmektedir. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Çok kızdıracak bir şey yaparsa, uyularım.” (K3, İlkokul)
- “Evet ona duygusal ceza verebilirim.” (K7, İlkokul)
- “Hayır” (K48, Doktora)

Bunun yanında katılımcıların eğitim durumunun artmasıyla fiziksel şiddet gösterme eğilimlerinin de azaldığı görülmektedir. Buna göre ilköğretim düzeyinde öğrenim gören 7 katılımcının tamamı kıskançlık durumunda eşine

fiziksel şiddet uygulayabileceğini belirtirken, ortaokul düzeyinde öğrenim gören 7 katılımcının 6'sı, lise düzeyinde öğrenim gören 10 katılımcının 5'i, önlisans düzeyinde öğrenim gören 7 katılımcının 3'ü ve lisans düzeyinde öğrenim gören 10 katılımcının 3'ü kıskançlık durumunda eşine fiziksel şiddet uygulayabileceğini belirtmektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim gören katılımcıların tamamı ise eşine kıskançlık durumunda fiziksel şiddet uygulamayacağını vurgulamaktadır. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Başka erkeklerle yakınlaşırsa, uygulayım.” (K5, İlkokul)
- “Çok büyük hata yaparsa, ufaktan uygulayabilirim.” (K14, Lise)
- “Hayır” (K46, Yüksek lisans)

Bu bulgular katılımcıların genellikle duygusal şiddet eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre eğitim düzeyi yükseldikçe kadına şiddet eğilimi azalmaktadır. Her ne kadar araştırma sonuçları katılımcıların eğitim düzeyinin yükselmesi ile kadına yönelik şiddet eğiliminin azaldığını ortaya koysa da bazı katılımcılar (n=16) kadına yönelik şiddetin haklı bir gerekçesinin olabileceğini ve arabesk filmlerin de bu gerekçeyi desteklediğini vurgulamaktadırlar. Bu durum aşağıdaki katılımcı görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “Tabi ki, kötü yola giden kadına döverek, öldürerek ders vermek gerektiğini, bu filmler anlatıyor. Namusunu kirletene cevaz verilmesi gerektiği öğretiliyor. Kadına şiddet doğru değil ama, gerektiğinde/hakkettiğinde bunu yapmak gerekiyor yoksa, daha kötü şeyler olur.” (K1)
- “O filmlerde kadına şiddet her zaman oluyor. Bazen gereksiz yere oluyor ama, kadın ağır kusur işlediğinde erkek zıvanadan çıkıyor, o zaman şiddet oluyor. Çok ağır kusur olmazsa, desteklemiyorum.” (K9)

VI. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk Türk sinemasının etkisini İstanbul örneğinde incelenmektedir. Bu doğrultuda araştırmada patolojik ve romantik kıskançlık ayrımı yapılarak Türkiye'deki arabesk kültür arabesk film ve müzikler bağlamında incelenmiş ve arabesk filmlerin Türk erkeklerinin duygu durumlarına nasıl yansıdığı hakkındaki görüşleri ele alınmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin uygulandığı çalışmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Hazırlanan görüşme formu İstanbul ilinde yaşayan 48 katılımcıya uygulanmış ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda katılımcıların arabesk kültürü büyük çoğunlukta köyden kente göç edenlerin ve büyük şehirde tutunmaya çalışanların kültürü olarak tanımladıkları görülmüştür. Katılımcılar köyden kente göç etmenin çeşitli zorlukları beraberinde getirdiğini ve bu zorluklarla mücadele etmek isteyen kişilerin ise ağır koşullar altında ezildiğini ve acı çektiğini arabesk kültürün de bu zorlukları yaşamış Anadolu insanının kültürü olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla arabesk kültür kent ile köy kültürü arasında sıkışmış insanların kültürüdür. Bu bulgu literatürde arabesk kültüre ait özellikler ile örtüşmektedir. Kurtlar'a (1980) göre arabesk kültür herhangi bir kültüre ait olamamanın dolayısıyla ne köylü ne de kentli olamamanın verdiği arada kalmışlıkla bireye seslenen ve ona onun anlayacağı dilde aidiyet duygusu kazandıran bir kültürdür.

Kongar (2007) ise arabesk kültürü kırsal alandan kentsel alana yaşanan göç ve gecekondulaşmayla birlikte ailenin geçirdiği değişim ve dönüşüm bağlamında ele almaktadır. Ona göre kırsal alandan kentsel alana yaşanan göç ile birlikte kırsal alanda tarım işçisi veya çiftçi olan erkek kentsel alanda hizmetli veya sanayi işçisi konumuna gelmiştir. Bu durum aile ilişkilerini değiştirmiştir. Gecekonduya yaşamaya başlayan aileler kendisini artık köydeki komşuları ile birlikte değil kentin zenginleri ile karşılaştırmaya ve kentsel alanın yaşamsal olanaklarından faydalanmak istemeye başlamıştır. Tüm bu gelişmeler gecekondu

ailesinin hızla kentsel alana ait değerleri benimsemesine ve geride bıraktığı köyü ile beraber geleneksel değerlerini büyük oranda terk etmesine ancak geldiği çevrenin endüstriye dayanan yeni sistemini de tam anlamıyla özümseyememesine neden olmuştur. Dolayısıyla gecekondü aileleri her iki değerler sisteminin dışında kalmış ve kendilerine has yeni bir değerler sistemi olan arabesk kültürü geliştirmiştir.

Araştırmanın sonunda katılımcıların arabesk kültür içerisinde erkekleri genellikle kadınlara kıyasla daha akıllı, ailenin yükünü sırtında taşıyan, zorluklar karşısında hayata tutunmaya çalışan sert ve kontrolcü olarak bir yapıda konumlandıkları, kadınları ise erkeklere kıyasla daha az eğitilmiş, cahil, nankör, açgözlü saf ve kandırılmaya müsait bir pozisyonda konumlandıkları görülmüştür. Dolayısıyla arabesk kültürde kadınlar kolayca kandırılabilmesi için kontrol edilmesi gereken kişiler olarak görülmekte ve kadınlara uygulanan şiddetin sorumlusu ise kadınların kendisi olarak görülmektedir. Bu sonuç da literatürdeki diğer araştırma bulguları ile desteklenmektedir. Bu araştırmalardan birinde Orhon (2005) 1980 öncesinde ve sonrasında Türk sinemasındaki erkek karakterleri ve erkek imgesindeki değişimi ele aldığı çalışmada her iki dönem açısından erkek karakterinin ve erkek imajının kendine has özellikler gösterse de erkeklerin merkezîyetçi rolünün devam ettiğini, toplumsal hayatta yaşanan göç ile birlikte erkek karakterlerin güce, egemen olmaya ve vurguya dayalı rolünün ağırlıklı olarak değişmediğini belirtmektedir. Bu durumu toplumsal cinsiyet bağlamında ele almak da mümkündür. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkek rollerini en iyi yansıtan kavram ikilisi özel alan ve kamusal alan ayrımıdır. Kadınların kimliği, toplumsal varlığı, eylemleri ve konumu tanımlanır iken genellikle kamusal alan kavramı referans alınmaktadır. Buna göre kız çocukları ve kadınlar genellikle pasif ve eve dönük nitelikler kazanacak şekilde yetiştirilmekte ve bu durum sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşamın her anında erkeklerle aynı derecede ve eşit olma imkanlarından yoksun kalmalarına neden olmaktadır. Yapılan yasal düzenlemelere rağmen eğitim gören çocuk sayısı açısından bakıldığında kız çocuklarının aleyhine farklar görülmektedir. Özellikle kırdan kente göçmüş yoksul ailelerde genellikle erkek çocuklarının eğitime ağırlık verilmekte ve kız çocukları eğitim imkanlarından yoksun kalmaktadır

(Vatandaş, 2007). Bu bağlamda değerlendirildiğinde arabesk kültürün toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ürettiğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın sonunda katılımcıların arabesk filmlerde ahlak ve namus konularının sıklıkla işlenmesinin özellikle erkeklerin kadına bakış açısı üzerinde etkili olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Katılımcılar arabesk filimlerde işlenen namus, kıskançlık ve ahlak gibi konuların erkeklerin kadın ve erkek arasındaki ilişkiye sürekli namus ve ahlak yönlü bakmasını sağlayarak kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Erkekler tarafından kadının namusunun ise kadının cinsel ilişkiye girip girmemesine göre anlamlandırıldığı görülmüştür. Namusu kirlenen ve ailenin namusunu kirleten kişiye gerekli dersin verilmesi ailenin erkeklerine düşmektedir. Güdücü'ye (2018) göre bu durum müslüman toplumlarına has bir durumdur; çünkü Müslüman toplumlarda haysiyet, şeref ve bekaret gibi kavramların içiçe geçmiş ailenin şeref ve haysiyeti kızların bekareti ile eşdeğer görülmektedir. Başta erkekler ve baba olmak üzere ailenin her bir ferdi tıpkı bir "bekaret jandarması" gibi davranmaktadır. Ailenin erkekleri eğer ailenin namusu bekaret kaybı nedeniyle lekelenmiş ise bu lekeyi temizlemek konusunda görevlendirilmiştir. Bu görev ise genellikle kızlarını iffal eden kişinin ve bekareti bozulan kızın öldürülmesi ile yerine getirilmektedir (Arsel, 2014). Diğer taraftan bekaret aynı zamanda kadının bir mal olarak değerini tayin etmektedir. Bekaretini kaybetmiş bir kadın evlenme şansından mahrumdur ve evde kalmış demektir (Güdücü, 2018). Dolayısıyla kadınlar arabesk filimlerde yer alan olgularla belli ahlaki kurallara sokularak kısıtlanmakta ve bu kurallara uymamaları halinde şiddet görmektedirler. Bu nedenle arabesk filmlerde genellikle baskın karakterde olan erkeğin kadına ahlak ve namus üzerinden hükmetmeye çalışmasının işleniş şeklinin erkeklerin kadın ve erkek arasındaki ilişkiye sürekli namus ve ahlak yönlü bakmasını sağladığı ve bu durumun gerçek hayatta kadın ve erkek ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği ve kadına yönelik şiddeti arttırdığı söylenebilir.

Araştırmanın sonunda kadına yönelik şiddet eğilimi üzerinde etkili olan bir başka faktörün de patolojik kıskançlık olduğu görülmüştür. Katılımcılar kıskançlığın aşırı boyutta olmasının bir hastalık olduğuna ve bunun ağır kıskançlık krizi yaşayan kişilerde görüldüğüne, patolojik kıskançlığın bireyin kendisini kontrol edememesine agresif ve sinirli davranışlar içerisinde olmasına

ve bu nedenle eşine şiddet uygulamasına yol açan boyutta bir hastalık olduğuna dolayısıyla patolojik kıskançlığın kadın cinayetlerine neden olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu sonuç literatürdeki diğer araştırma bulguları ile desteklenmektedir. Bu araştırmalardan birinde Curun ve Çapkın (2014) kıskançlığın, bazı durumlarda taraflar için ciddi zararlar oluşturabildiğini kıskançlık olumsuz bir duygu olarak radikal bir tutuma dönüştüğünde ölümlere dahi neden olduğunu belirtmektedir. Başka bir araştırmada ise White ve Mullen (1989) patolojik kıskançlığın boşanma, şiddet ve partnerin öldürülmesi gibi bireyin normal hayatta yapmayacağı davranışları yapmasına yol açabileceği bulgusuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonucunda katılımcılar patolojik kıskançlığı kıskançlığın aşırı düzeyde hastalıklı bir boyutu olarak değerlendirmiş ve bunun kadına yönelik şiddet eğilimini arttırdığını ve kadın cinayetlerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların yanıtlarından da ortaya çıktığı üzere patolojik kıskançlık bireyin kadına yönelik şiddet ve öfke eğilimini arttırmaktadır. Ancak eğitim düzeyinin yükselmesi kadına yönelik şiddet eğilimi azaltmaktadır. Akkuş ve Yıldırım (2018) tarafından yapılan araştırma bulguları da bu sonuçlarla paralellik göstermektedir. Erkeklerin kadınlara yönelik fiziksel şiddet uygulaması üzerinde etkili olan faktörlerin incelendiği söz konusu araştırmada eğitim durumu ile fiziksel şiddet uygulama davranışı arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre ortaöğretim ve daha alt eğitime sahip erkekler ile üniversite mezunu erkekler arasında fiziksel şiddet uygulama açısından önemli bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla katılımcıların eğitim seviyesinin yükselmesi ile kadınlara yönelik fiziksel şiddetin azaldığı görülmüştür.

Erkeğin kadını yanlış bir şekilde sahiplenmesi fiziksel şiddete neden olmaktadır. Arabesk filmlerdeki repliklerde bu unsurlara yapılan vurgular ise izleyicilerin ilgisini çekerek izleyicilerde davranış değişikliklerine neden olmaktadır. Çünkü filmlerdeki olaylar özellikle de arabesk türündeki filmler gerçek olaylara yakın olarak senaryolaştığı için insanların ilgisini çekmektedir. Bu filmlerde kadına şiddet uygulansa dahi erkek rolündeki kişi genellikle hem kahraman hem de etik olarak değerli gösterilmektedir. Bu da filmleri izleyenleri toplumdan kabul görme ya da baskın kültüre ayak uydurma adına kıskançlığa

yönelmektedir (Canbolat, 2014). Bu durum araştırma bulguları ile ortaya konulmaktadır. Araştırmanın sonunda arabesk filimlerde yer alan “ya benimsin ya kara toprağın” ya da “evinin kadını çocuklarının anası olacaksın” gibi repliklerin erkeklere kadını kısıtla ve sahiplen mesajı verdiği ve bu repliklere maruz kalan erkeklerde patolojik kıskançlık olgusu ortaya çıktığı görülmüştür. Bu cümleler bir slogan gibi filmin kahramanları tarafından söylendiğinden bir tür rol modele dönüşmektedir. Rol modele dönüşen bir film kahramanı ise kitleleri daha çok etkilemektedir. Söz konusu kıskançlık olduğunda ise bu etkilenme kötü olmaktadır. Bu bağlamda özellikle erkeklerin bir noktada kadına yönelik şiddete dönüşebilecek kıskançlığının çıkış noktaları filmlerden bulunabilmektedir.

A. Öneriler

Bu sonuçlardan hareketle arabesk sinemasında işlenen konuların toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında düşünülerek senaryolaştırılması ve toplumun eğitim seviyesini yükseltmeye yönelik uygulamalar ise demokratik aile düzenine geçişin sağlanması önerilmektedir. Eğitim programlarına toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı iş bölümü, cinsiyet kalıplar, ayrımcılık, cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi başlıklar içeren derslerin eklenmesi ve toplumun bu konularla ilgili bilgi edinmesinin sağlanması farkındalık düzeyinin artırılması önerilmektedir. Bunun yanında toplumun bu konularda deneyim paylaşımı yapabileceği zemin oluşturulmalı ve bu sayede oluşturulacak bilinç yükseltme çalışmalarıyla toplumun konuya yönelik dikkati çekilmeli ve önleyici programlar üretilmelidir. Diğer taraftan araştırma bulgularının karşılaştırılabilmesi için sonraki araştırmacılar tarafından nicel yöntemlerin de ele alındığı daha geniş örneklem grubunun, özellikle kadınların ilgili araştırma konusunda ele alınan patolojik kıskançlıktan nasıl etkilendiğinin de, araştırmaya dahil edildiği yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABADAN UNAT, N.(1998). “İdeoloji Açısından Kadın Araştırmaları”(Ed.Oya Çitçi), **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, ss.3-11, Ankara: İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayınları.
- AKAY, A., (1991). **Konumlar**, 1. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- AKTOSUN, Y., (2009). **Evli misiniz Eşli misiniz?**, 3. Baskı, Timas Yayınları, İstanbul.
- ARSEL, İ. (2014). **Şeriat ve Kadın**. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- BAL, H. (2016). **Nitel araştırma yöntem ve teknikleri (uygulamalı-örnekli)**. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- BELGE, M. (2008). **Tarihten güncelliğe**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- BLEVİS, M., (2010). **Kıskançlık**, (çeviren: Işıl Aydın), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- BLÉVİS, M.,ve HEAL, O. (2009). **Jealousy: True stories of love's favorite decoy**. Other PressLlc.
- BUSS, D. M. (2000). **The dangerous passion: Why jealousy is as necessary as love and sex**. Simon and Schuster.
- BUUNK, B. P. VE DİJKSTRA, P. (2006). Temptations and Threat: Extradyadic Relationships and Jealousy. A. L. Vangelisti ve D. Perlman içinde, **The Cambridge Handbook of Personalrelationships** (s. 533–556). New York: Cambridge University Press.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., AKGÜN, Ö. E., DEMİREL, F., KARADENİZ, Ş., & ÇAKMAK, E. K. (2015). **Bilimsel araştırma yöntemleri**. Ankara: Pegem akademi.
- CANATAN, K., ve YILDIRIM, E., (2016). **Aile Sosyolojisi**, Genişletilmiş 5. bs., İstanbul, Açılım Kitabevi.

- ÇİCEKLİOĞLU M. VE SAÇAKLIOĞLU F., (1994). **Kadına Yönelik Şiddet**. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Kitabı. 203-206.
- DEMİRAY, E. (1998). **Türk Sinemasında 1960 ve 1990 Yılları Arasında Çekilmiş Filmlerde Kentsel Aile**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- DOKUR, M. ve PROFETA, Y. (2006). **Aile ve Çift Terapisi**. İstanbul; Morpa Kültür Yayınları.
- ENOCH, M. D. ve TRETOWAN, W. H. (1979) **Uncommon Psychiatric Syndromes** (2nd edn), pp. 25–40. Bristol: John Wright.
- EROL, Z., ve SAĞIR G., F., (2006). **Takıntılı Asklar**, Timas Yayınları, İstanbul.
- ESEN, Ş. K. (2010). **Türk sinemasının kilometre taşları**. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- ESEN, Ş., (2000). **80’ler Türkiye’inde Sinema**, İstanbul: Beta Yayınları.
- EVREN, B., (1997). **Değişimin Dönemecinde Türk Sineması**, İstanbul: Leya Yayıncılık.
- GARAUDY, R., & BERCAVİ, A. F. (2012). **İslamiyet ve sosyalizm**. Rebeze Kitaplığı.
- GAZÂLİ (2012). **Abidler Yolu**. (Çev. İlyas İbni Abdullah El- Nihani) İstanbul: Hisar Yayınevi.
- GÖKALP, E. (2010). Kültür ve toplum. **Sosyolojiye giriş**. (Ed: N. Suğur). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- GÖKÇE, B. (1991). **Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir Araştırma**. Aile Yazıları, Ankara, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- GÜDÜCÜ, B. (2018). Biyolojik Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet. **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi içinde**, Editörler: Dolunay Şenol, Havva Eylem Kaya, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 13-33.
- GÜNERİ, F., Y. (1996). **Ailede Kadına Yönelik Şiddet, Evdeki Terör, Kadına Yönelik Şiddet**. Mor Çatı Yayınları, İstanbul.
- GÜNGÖR, N. (1993). **Sosyokültürel açıdan arabesk müzik**. (2. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

- GÜRBİLEK, N., (2001). **Vitrinde Yaşamak: 1980'lerin Kültürel İklimi**, Metis Yayınları, İstanbul.
- HART, S. L., & LEGERSTEE, M. (2013). **Handbook of jealousy: Theory, research, and multidisciplinary approaches**. Londres: Wiley-Blackell.
- İBN HALDUN. (2004). **Mukaddime**. (çev. Halil Kendir). İstanbul: Yeni Şafak Kültür Yayınları.
- İBN SÎNÂ. (1992). “**Aile Siyasetine Dair Risale/er-Risale fi’s Siyaseti’l Menziliyye**”, Sosyal Değişim Sürecinde Türk Ailesi’nin içinde, (çev. Vecdi Akyüz). Ankara: T. C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- KARTAL, S. K. (1992). **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme**. Ankara: Adım Yayınları.
- KAYGALAK, S. (2009), **Kentin Mültecileri**, Dipnot Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, R. (2012). **Kentleşme Politikası**. İstanbul: İmge Kitabevi.
- KIRAY, M. (1960), **İstihlak Normları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, İstanbul.
- KONGAR, E. (2007). **21. yüzyılda Türkiye: 2000’li yıllarda, Türkiye’nin toplumsal yapısı**. (39. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KOZANOĞLU, C. (1994). **Cilâlı imaj devri: 1980’lerden 90’lara Türkiye ve starları**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KÜÇÜKKAPLAN, U. (2013). **Arabesk – Toplumsal ve müzikal bir analiz**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- MAXWELL, J. A. (2018). **Nitel araştırma tasarımı: Etkileşimli bir yaklaşım**. Trans. Ed.: M. Çevikbaş). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MOWAT, R. R. (1966). **Morbid jealousy and murder**. Tavistock Publ..
- NURSES, I. C. N. (2001). **Always there for you: United against violence**. International Nurses Day. Anti-Violence Tool Kit.
- OLEŞA, Y., (2015). **Kıskançlık**. (Çev., Sabri Gürses), Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.

- ORHAN, A. (2010). **Geçinmeye gönlün var mı? Evlenmeden önce, boşanmadan önce**. Ankara: İlkın Kitabevi.
- OSKAY, Ü. (2010). **Yıkanmak istemeyen çocuklar olalım**. (4. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- OZBEK, M. (1991). **Popüler kültür ve Orhan Gencebay arabeski**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZBEK, M. (1998). Arabesk kültür: bir modernleşme ve popüler kimlik örneği. **Türkiye’de modernleşme ve ulusal kimlik**, 168-187.
- ÖZBEK, M. (1999). Arabesk kültür: bir modernleşme ve popüler kimlik örneği. **Türkiye’de modernleşme ve ulusal kimlik**. (2. baskı), (Ed: S. Bozdoğan ve R. Kasaba). (Çev: N. Elhüseyni).
- ÖZBEK, M. (2012). **Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZÖN, N., (1985). **Sinema Uygulayımı-Sanatı-Tarihi**, İstanbul: Hil Yayınları.
- PİNES, A. M. (1998). **Romantic Jealousy: Causes, Symptoms, Cures**. New York: Routledge.
- PİNES, A., M., (2003). **Ask ve Kıskançlık**, (Çev., Canan Yonsel), Okyanus Yayınları, İstanbul.
- POWER, M., ve DALGLEİSH, T. (2015). **Cognition and emotion: From order to disorder**. UK: Psychology Press.
- REED, E. (2003) **Bilim ve Cinsiyet Ayrımı**, Payel Yayınları: İstanbul.
- SAYAR, K. (2006). **Ruh hali**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- SERİM, Ö., (2007). **Türk Televizyon Tarihi 1952-2006**, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- SOLMUŞ, T. (2008). **Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- STOKES, M. (1998). **Türkiye’de arabesk olayı**. (Çev: H. Eryılmaz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- STOKES, M. (1998). **Türkiye’de arabesk olayı**. (H. Eryılmaz, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- SUNGUR, M., Z. (2009). **Sen, Ben ve Aramızdaki Her Sey**, Goa Yayın, İstanbul.
- T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1995). **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, Yayın no: 86, Ankara.
- TARHAN, N., (2009). **Kadın Psikolojisi**, 45. Baskı, Nesil Yayınları, İstanbul.
- TDK- Türk Dil Kurumu. (2011). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TOL, U. U., & TAŞKAN, D. (2018). **Erkeklik ve Babalık Halleri**. İstanbul: AÇEV Yayınları.
- WHITE, G. L., & MULLEN, P. E. (1989). **Jealousy: Theory, research, and clinical strategies**. Guilford Press.
- WHITE, G. L., ve MULLEN, P. E. (1989). **Jealousy: Theory, Research, And Clinical Strategies**. New York: Guilford Press.
- WHITE, G. L., ve MULLEN, P. E. (1989). **Jealousy: Theory, research, and clinical strategies**. Guilford Press.
- YEŞİLYAPRAK, B. (2003). **Çalışan Anne ve Çocuk**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

MAKALELER

- AKKUŞ, S., & YILDIRIM, Ş. (2018). Erkeklerin kadına yönelik fiziksel şiddet uygulamasına etki eden faktörlerin incelenmesi. **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 17(4), 1368-1388.
- AMATO, P. R. VE ROGERS, S. J. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. **Journal of Marriage and the Family**, 59(3), 612-624.
- APAN, A. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar. **Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi**, Mayıs, 11(5), 26-33.
- ARIN, C. (1996). Kadına yönelik şiddet. **Cogito**, 6(7):305- 312.
- AYTAÇ, Ö. (2005). Türkiye Kentleşmesinde Bir Ara Kurum Kent Kahvehaneleri. **Sosyal Bilimler Dergisi** 2, 179-200.

- BAKANAY, E. A. (2007). İkizler: Aynı ve Ayrı Olmak. **Psikoloji Dergisi**, 5 (13), 80-93.
- BARELDS, D. P., ve BARELDS-DİJKSTRA, P. (2007). Love at first sight or friends first? Ties among partner personality trait similarity, relationship onset, relationship quality, and love. **Journal of Social and Personal Relationships**, 24(4), 479-496.
- BATINIC, B.,DUISIN, D.,ve BARISIC, J. (2013).Obsessive versus delusional jealousy. **Psychiatria Danubina**, 25, 334–339.
- BECHARA, A.,DAMASIO,H., DAMASIO, A. R.,veLEE, G. P. (1999). Different contributions of the human amygdala and ventromedial prefrontal cortex to decision-making. **Journal of Neuroscience**, 19, 5473–5481.
- BRINGLE, R. G. ve BOEBINGER, K. L. (1990). Jealousy and the 'Third' Person in the Love Triangle. **Journal of Social and Personal Relationships**, 7(1), 119-133.
- BUSS, D. M. (2000). The evolution of happiness. **American psychologist**, 55(1), 15.
- BUSS, D. M., ve SHACKELFORD, T. K. (1997). From vigilance to violence: Mate retention tactics in married couples. **Journal of personality and social psychology**, 72(2), 346.
- BUUNK, B. P., ANGLEITNER, A., OUBAID, V. ve BUSS, D. M. (1996). Sex Differences in Jealousy in Evolutionary and Cultural Perspective: Tests From the Netherlands, Germany, and the United States. **Psychological Science**, 7(6), 259-363.
- CAN, C. (2019). Türkiye’de Gündelik Hayatın Modernleşmesi Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Arabesk Müzik, **Uluslararası Müzik ve Bilimler Sempozyumu Bildirileri** (17-19 Nisan 2019).
- CANBOLAT, F. (2014). Haset ve Psikopatoloji İlişkisinin Film Örnekleriyle Ele Alınması. **AYNA Klinik Psikoloji Dergisi** 2014, 1(2), 55-63.
- CENKCI, K., (2019). Ümit Ünal Sinemasında Ataerkil Söylemin Eleştirisi. **International Social Sciences Studies Journal**, 5(40), 3971-3982.

- CHARLTON, B. G.,ve MCCLELLAND,H.A. (1999). Theory of mind and the delusional disorders. **Journal of Nervous and Mental Disease**, 187, 380–383.
- COBB, J. (1979). Morbid jealousy. *British journal of hospital medicine*, 21(5), 511-518.
- CRİCHTON, P. (1996). Did Othello have ‘the Othello Syndrome’?. **Journal of Forensic Psychiatry**, 7(1), 161-169.
- CURUN, F. ve ÇAPKIN, M. (2014). Romantik Kıskançlığın Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Doyumu Açısından Yordanması. **Psikoloji Çalışmaları/Studies İn Psychology**, 34(1), 1-22.
- DALY, M., WILSON, M., ve WEGHORST, S. J. (1982). Male sexual jealousy. **Ethology and sociobiology**, 3(1), 11-27.
- DE ALMEIDA, T. VE SCHLÖSSER, A. (2014). Romantic jealousy and love infidelity correlations. **Current Urban Studies**, 2(03), 212-219.
- DE SOUZA, A. A. L., VERDERANE, M. P., TAİRA, J. T., ve OTTA, E. (2006). Emotional and sexual jealousy as a function of sex and sexual orientation in a Brazilian sample. **Psychological Reports**, 98(2), 529-535.
- DEMİR, Ü. (2000). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi**, 3(1), 67-61.
- DESTENO, D. A.; VALDESOLO, P.; BARLETT, M. Y. (2006). Jealousy and the threatened self: Getting to the heart of the green eyed monster. **Journal of Personality and Social Psychology**. 91 (4): 626–641.
- DİJKSTRA, P., ve BUUNK, B. P. (2002). Sex Differences İn The Jealousy-Evoking Effect Of Rival Characteristics. **European Journal of Social Psychology**, 32(6), 829–852. doi:10.1002/ejsp.125
- DRAGHİ-LORENZ, R. (2000, July). Five-month-old infants can be jealous: Against cognitivist solipsism. In *a symposium convened for the XIIth Biennial International Conference on Infant Studies (ICIS)* (pp. 16-19).

- DUTTON, D. G., VAN GINKEL, C., ve LANDOLT, M. A. (1996). Jealousy, intimate abusiveness, and intrusiveness. **Journal of Family Violence**, 11(4), 411-423.
- EASTON, J. A., SCHİPPER, L. D., ve SHACKELFORD, T. K. (2007). Morbid jealousy from an evolutionary psychological perspective. *Evolution and Human Behavior*, 28(6), 399-402.
- EASTON, J. A., ve SHACKELFORD, T. K. (2009). Morbid jealousy and sex differences in partner-directed violence. **Human Nature**, 20(3), 342-350.
- ERŞANLI, B. (2012). Bir Alt Kùltür Yansıması Olarak Arabesk Video Müzik Klipleri Dilinin İncelenmesi. **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 1(1), 117-123.
- FEENEY, J. A. (2002). Attachment, Marital İnteraction And Relationship Satisfaction: A Diary Rstudy. **Personal Relationships**, 9, 39-55.
- FLEİSCHMANN, A. A., SPİTZBERG, B. H., A., A. P. VE ROESCH, S. C. (2005). Tickling he monster: Jealousy induction in relationships. **Journal of Social & Personal Relationships**, 22(1), 49-73.
- FLEİSCHMANN, A. A., SPİTZBERG, B. H., ANDERSEN, P. A. VE ROESCH, S. C. (2005). Tickling the Monster: Jealousy Induction in Relationships. **Journal of Social and Personal Relationships**, 22(1), 49-73.
- GUERRERO, L. K. (1998). Attachment-style differences in the experience and expression of romantic jealousy. **Personal Relationships**, 5(3), 273-291.
- GUERRERO, L. K., TROST, M. R.,ve YOSHİMURA, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. **Personal Relationships**, 12, 233-252.
- GUERRERO, L. K., ve ANDERSEN, P. A. (1996). Jealousy experience and expression in romantic relationships. **Handbook of communication and emotion, Theory, Applications, and Contexts**, 155-188.
- GUERRERO, L.K., ANDERSEN, P.A., ELOY, S.V., VE SPİTZBERG, B.H. (1995). Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. **Communication Reports**, 8 (2), 77-85.

- GÜLER, N., TEL, H., ve TUNCAY, F. Ö. (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. **CÜ Tıp Fakültesi Dergisi**, 27(2), 51-56.
- GÜNEŞ, G., KAYA, M., ve PEHLİVAN, C. (2000). Tıp fakültesi öğrencilerinin ailelerinde kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili bir araştırma. *Toplum ve Hekim*, 15(5), 391-397.
- HARRİS, C. R., ve DARBY, R. S. (2010). Jealousy in Adulthood. **Handbook of Jealousy: Theory, Research, and Multidisciplinary Approaches**, 547-571.
- HART, S. L., CARRINGTON, H. A., TRONICK, E. Z., & CARROLL, S. R. (2004). When infants lose exclusive maternal attention: Is it jealousy?. **Infancy**, 6(1), 57-78.
- HART, S., & CARRINGTON, H. (2002). Jealousy in 6-month-old infants. **Infancy**, 3(3), 395-402.
- HEISSE, L. (1993). Violence against women; the hidden burden. **World Health Statistics Quarterly**, 46(1), 14-22.
- İMAMOĞLU, A. ve ÇELİK, Y. (2009). Evlilik Hayatında Kıskançlık- Dindarlık İlişisine Psikolojik Yaklaşım. **Dini Araştırmalar**, Eylül-Aralık 2009, Cilt: 12, s. 35, ss. 7-29.
- KASIM, M., & ATAYETER, H. D. (2012). 1960'lı Yıllarda Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik. **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, 1(4), 19-33.
- KAYMAL, C. (2017). Kırdan Kente Göçün Sosyokültürel Sonuçları: Gecekondulaşma ve Arabesk. **ulakbilge**, 5 (15), s.1499-1519.
- KELLETT, S., VE TOTTERDELL, P., (2013). Taming the green-eyed monster: Temporal responsiveness to cognitive behavioural and cognitive analytic therapy for morbid jealousy. **Psychology and Psychotherapy: Theory, Research ve Practice**. 86 (1): 52–69.
- KIRIK, A., M., (2014). “Türk Sinemasında Arabeskin Doğuşu Ve Gelişimi”. **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi** 2 (3): 90-117.

- KIŞLAK, Ş. ve ÇABUKÇA, F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi. **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, 2(5), 35-42
- KİNGHAM, M., ve GORDON, H. (2004). Aspects of morbid jealousy. **Advances in Psychiatric Treatment**, 10(3), 207-215.
- KRUG, E. G., MERCY, J. A., DAHLBERG, L. L., ve ZWİ, A. B. (2002). The world report on violence and health. **The lancet**, 360(9339), 1083-1088.
- KUTLAR, O. (1980). Arabesk olayı. **Milliyet Sanat Dergisi**. (9), 18-19.
- MATHES, E. W., ADAMS, H. E., ve DAVİES, R. M. (1985). Jealousy: Loss of relationship rewards, loss of self-esteem, depression, anxiety, and anger. **Journal of personality and social psychology**, 48(6), 1552.
- MCGUIRK, E. M., PETTİJOHN, T. F., ve TERRY, F. (2008). Birth order and romantic relationship styles and attitudes in college students. **North American Journal of Psychology**, 10(1), 37-52.
- MUİSE, A., CHRISTOFİDES, E., ve DESMARAİS, S. (2009). More Information than You Ever Wanted: Does Facebook Bring Out the Green-Eyed Monster of Jealousy? **Cyberpsychology ve behavior**, 12(4), 441-444.
- MULLEN, P. E., ve MARTİN, J. (1994). Jealousy: A community study. **The British Journal of Psychiatry**, 164(1), 35-43.
- MUSLU, L., ve ERDEM, M. (2002). Eşi tarafından fiziksel şiddet gören ve görmeyen kadınların benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. **Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi**, 4(2), 31-38.
- ORHON, E. N. (2005). 1980 Öncesi ve Sonrası Türk Sinemasında Yer Alan Erkek Karakteri Ve Erkek İmgesindeki Değişim. **Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi**, (1), 201-216.
- ÖNK, Ü. Y., (2011). Türk Sineması'nda Türler Üzerine Bir İnceleme (1970-1980). **Journal of Yasar University**, 6(23), 3866-3877.
- ÖZDEMİR, H. (2012). Türkiye'de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme. **Akademik Bakış Dergisi**, 30(11), 1-18.

- ÖZTÜRK, M. (2004). Türk Sinemasında Gecekonducular. **European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey**, (1).
- PFEIFFER, S. M., ve WONG, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. **Journal of social and personal relationships**, 6(2), 181-196.
- PINES A. M., ve FRIEDMAN, A. (1998). Gender Differences In Romantic Jealousy. **The Journal of Social Psychology**, 138: 54-71.
- PINES, A. VE ARONSON, E. (1983). Antecedents, correlates and consequences of sexual jealousy. **Journal of Personality**, 51 (1), 108-136.
- PINES, A., ve ARONSON, E. (1983). Antecedents, correlates, and consequences of sexual jealousy. **Journal of Personality**, 51(1), 108-136.
- PINES, A.M. (1992). Romantic jealousy: Five perspectives and an integrative approach. **Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training**, 29 (4), 675-683.
- PYTLAK, M. A., ZEREGA, L. M., ve HOUSER, M. L. (2015). Jealousy evocation: Understanding commitment, satisfaction, and uncertainty as predictors of jealousy-evoking behaviors. **Communication Quarterly**, 63(3), 310-328.
- ROBERTS, K. A. (2005). Women's experience of violence during stalking by former romantic partners: Factors predictive of stalking violence. **Violence Against Women**, 11(1), 89-114.
- RUSBULT, C. E., & ZEMBRODT, I. M. (1983). Responses to dissatisfaction in romantic involvements: A multidimensional scaling analysis. **Journal of experimental social psychology**, 19(3), 274-293.
- RYDELL, R. J., & BRINGLE, R. G. (2007). Differentiating reactive and suspicious jealousy. **Social Behavior and Personality: an international journal**, 35(8), 1099-1114.
- SABATELLI, R. (1988). Exploring Relationship Satisfaction: A Social Exchange Perspective On The Interdependence Between Theory, Research And Practice. **Family Relations**, 37, 217-222.

- SCHEINKMAN, M., ve WERNECK, D. (2010). Disarming Jealousy In Couples Relationships: A Multidimensional Approach. **Family Process**, 1(49), 486-502.
- SEEMAN, M. V. (2016). Pathological jealousy: An interactive condition. **Psychiatry**, 79(4), 379-388.
- SEIDENBERG, R. (1952). Jealousy: The wish. **Psychoanalytic Review**, 39, 345–353.
- SHARPSTEEN, D. A. VE KIRKPATRICK, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. **Journal of Personality and Social Psychology**, 72(3), 627-640.
- SHARPSTEEN, D. J., & KIRKPATRICK, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. **Journal of personality and social psychology**, 72(3), 627.
- SHEA, C. A., MAHONEY, M., ve LACEY, J. M. (1997). Breaking through the barriers to domestic violence intervention. *AJN The American Journal of Nursing*, 97(6), 26-33.
- SHEETS, V. L., FREDENDALL, L. L., ve CLAYPOOL, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. **Evolution and Human Behavior**, 18(6), 387-402.
- SHEPHARD, M., (1961). Morbid Jealousy: Some clinical and social aspects of a psychiatric symptom. **Journal of Mental Science**. 107 (449): 687–753.
- SILVA, A. J., FERRARI, M. M., LEONG, G. B., ve PENNY, G. (1998). The dangerousness of persons with delusional jealousy. **Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online**, 26(4), 607-623.
- SOKOLSKI, D.M. ve HENDRICK, S.S. (1999). Marital Satisfaction. **American Journal Of Family Therapy**, 26(1), 39-49.
- SPITZBERG, B. H., FLEISCHMANN, A. A., ANDERSEN, P. A., ve ROESCH, S. C. (2005). Tickling the monster: Jealousy induction in relationships. **Journal of Social and Personal Relationships**, 22(1), 49-73.

- SÜMER, S. ve ARICAK, T. (2018). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Romantik Kıskançlık ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Psikoloji Araştırmaları**, 3(6): 6-13
- ŞİRİN, A. (1998). Kadın İstismarı Ve Kadına Yönelik Şiddet. **Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**, 14(1), 1-10.
- TARRIER, N., BECKETT, R., HARWOOD, S., ve BISHAY, N. (1990). Morbid jealousy: a review and cognitive-behavioural formulation. **The British Journal of Psychiatry**, 157(3), 319-326.
- TERZİ, S. (2014). Romantik İlişkilerde Bağlanma Yaralanmalarına Yol Açan Olaylar: Nitel Bir Çalışma. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 12 (2), 99-108.
- TEZER, E. (1994). Evlilik ve İş Doyumu İlişkisi: İkili Çatışmalar ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(1), 1-12.
- TEZER, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(7), 1-7.
- TUNA, E. (2018). Haset ve Kıskançlığın Tanımlanması ve Klinik Görünümü. **DTCF Dergisi** 58.2, 1751-1767.
- TUTAREL-KIŞLAK, Ş. (1999). Evlilik Uyum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. **3P (Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji) Dergisi**, 7(1), 50-57
- TWENGE, J. M., CAMPBELL, W. K. ve FOSTER, C. A. (2003). Parenthood And Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review. **Journal Of Marriage And Family**, 65, 574-583.
- ULUDAĞLI, N. P. ve AKBAŞ, G. (2019). Evlilik ile Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Sosyal Saat Algısı ve Evlilik Doyumu. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. 19, 42, 183-219.
- VATANDAŞ, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. **Istanbul Journal of Sociological Studies**, (35), 29-56.
- WELCH, R. ve HOUSER, M. (2010). Extending the Four-category Model of Adult Attachment: An Interpersonal Model of Friendship Attachment. **Journal of Social and Personal Relationships**, 27(3), 351-366.

- YILMAZ, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, 4(4), 49-58.
- YURDAKUL, M. (1996). Kadın istismarı, şiddet ve hemşirelik. **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, 3(1), 52-60.
- ZABUN, A. (2009). Temel Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin Sosyoloji Öğretim Programlarında Yer Alış Durumu. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 17 (17), 97-103.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- AVRASYA, (2012). Türklerde Toplumsal Yapı ve İktisat. <http://www.yeraltitarih.com/2014/04/turklerde-toplumsal-yapi-ve-iktisat-2012.html>, (Erişim Tarihi: 26.03.2021).
- DEMREN, Ç. (2003). Erkeklik, ataerkillik ve iktidar ilişkileri. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/erkek.htm>.
- DOKUZLU, E., (2020). Aşırı Kıskançlık Hastalığı Nedir? Belirtileri ve Tedavisi. <https://www.anadolusaglik.org/blog/asiri-kiskanclik-hastaligi-nedir-belirtileri-ve-tedavisi>, (Erişim Tarihi: 26.03.2021).
- ERKMEN, H., (2021). Othello Sendromu, <https://npistanbul.com/eriskin-psikiyatri/othello-sendromu>, (Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- ETHEMOĞLU, A. (2019). Türk Sineması'nda Arabesk Filmler Kuşağı — Sosyolojik bir analiz, <https://medium.com/@aysenur.ethemoglu/t%C3%BCrk-sinemas%C4%B1nda-arabesk-filmler-ku%C5%9Fa%C4%9F%C4%B1-sosyolojik-bir-analiz-a1b77d58a86f> (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- EVANS, M., T., (2021). Jealousy – Pathological Jealousy and Envy. <http://www.melanietoniaevans.com/articles/jealousy-pathological.htm>, (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

- KAHRAMAN, H., B., (2011) 1980’li Yıllar: Çağ Atlayan Türkiye, <http://www.sabah.com.tr/Pazar/Yazarlar/kahraman/2012/04/22/1980li-yillar-cag-atlayan-turkiye>, (Erişim Tarihi: 27.03.2021).
- ÖZTÜRK, O., (2012). Önyazı, <http://www.turkpsikiyatri.com/ftr.aspx?id=838>, (Erişim Tarihi: 27.03.2021).
- SAMİ, A. (2012). Pathological Jealousy: Its Symptoms and Definition. <http://www.freethoughtlebanon.net/2012/10/pathological-jealousy-its-symptoms-and-definition/>, (Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- SARIOĞLU AKTÜRK, S., (2015). Othello sendromu (Patolojik kıskançlık). https://www.tavsiyedyorum.com/makale_14798.htm, (Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- STOCKİLL, Z., (2017). Obsessive Jealousy or “Normal” Jealousy? Here’s How To Know... <https://www.retroactivejealousy.com/normal-jealousy-obsessive-jealousy/#> (Erişim Tarihi: 25.03.2021).
- TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama, (Erişim Tarihi: 27.03.2021).

TEZLER

- BEŞTAV, G. (2007). “Romantik İlişki Doyumu İle Cinsiyet, Bağlanma Stilleri, Rasyonel Olmayan İnançlar ve Aşka İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ÇELİK, E. (2009). “Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stili, Denetim Odağı ve Bazı Nitelikleri Açısından Evlilik Uyum Düzeylerinin İncelenmesi.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- DEMİRTAŞ, H. A. (2004). “Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler).” Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELAL, M., E., (2013). Arabesk Filmlerde Çocuk. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ERBEN, G. (2008). Hezeyanlı Bozuklukta Hezeyan Profili ve Bağlantılı Parametreler. Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- KAHRAMAN, Z. (2011). “Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- KARABABA, G., (2019). “Gelenek ve Modernite İkileminde Aile: Kütahya Örneği.” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA, S. (2012). “1970-2000 Yılları Arası Türk Sinemasında Arabesk Kültür Üzerine Bir İnceleme.” Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÜÇÜKKAPLAN, U., (2012). 1930'lardan Bugüne Türkiye'de Arabesk Müziğin Kültürel Zemini ve Toplumsal Müzikal Analizi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MISIR, F., (2020). “Arabesk Müzik, Mekân Ve Kimlik İlişkisi.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- SÜMER, S. (2017). “Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi.” Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- TAŞDAN, G. (2015). “1980 sonrası çağdaş Türk sanatında sosyokültürel ve estetik bağlamda arabesk kültür etkileri.” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- TORTAMIŞ, M. (2014). “Evli bireylerde romantik kıskançlık düzeyi ve aldatma eğiliminin şema terapi modeli çerçevesinde değerlendirilmesi.” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Ankara.

- YAŞAR, F. (2009). “İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişkisini Kabul ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu Ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi.” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, Ç., (2010). “Genç ve Yetişkin Evlilerde Kıskançlığın Din Psikolojik Tahlili.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

EKLER

Ek 1 Mülakat Formu

Ek.2 Etik Kurul Raporu

**TÜRK ERKEKLERİNDE GÖRÜLEN PATOLOJİK KISKANÇLIĞA
ARABESK TÜRK SİNEMASININ ETKİSİ- İSTANBUL ÖRNEĞİ**

MÜLAKAT FORMU

Bu mülakat formu Türk erkeklerinde görülen patolojik kıskançlığa arabesk Türk sinemasının etkisini İstanbul örneği üzerinde incelemek üzere geliştirilmiştir. Formda isim ya da soy isim kullanılmadığı gibi veriler sadece akademik araştırma bağlamında isimsiz bir şekilde kullanılacaktır. Gerektiği noktada akademik metinde katılımcı numarasına yer verilecektir.

Bilgilendirme

Patolojik Kıskançlık: Kıskançlık daha çok erkeklerin eşlerini başka erkeklerden sakınması ile oluşmaktadır. Bu bağlamda eşlerin birbirlerine kıskanması romantik kıskançlık olarak ifade edilmektedir. Bu kıskançlık psikolojik ve sosyolojik açıdan herhangi bir problem teşkil etmemektedir. Ancak bu kıskançlık, eşlerin birbirlerinin davranışlarına farklı anlamlar yüklemesiyle patolojik (hastalıklı) bir hal almasına neden olmaktadır. Patolojik kıskançlık ise özellikle erkeklerin eşlerine fiziksel ve psikolojik şiddet uygulamalarına neden olmaktadır.

Katılımcı no:

DEMOGRAFİK VERİLER

1. Daha önce hiç arabesk film seyrettiniz mi?

☐ Evet ☐ Hayır

2. Yaşınız:

3. Doğduğunuz Bölge :

☐ Marmara ☐ Ege ☐ Akdeniz ☐ Karadeniz

☐ Doğu Anadolu ☐ İç Anadolu ☐ Güneydoğu Anadolu ☐

Yurt Dışı

4. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz sosyal çevre:

☐ Büyük Şehir(Metropol) ☐ Küçük şehir ☐ İlçe ☐ Köy

☐ Kasaba ☐ Yurtdışı

5. Medeni haliniz :

☐ Evli ☐ Hiç evlenmemiş ☐ Birlikte yaşıyor

☐ Nişanlı

☐ Eşinden ayrılmış ☐ Eşi vefat etmiş ☐ Flört halinde ☐ İlişkisi yok

6. Nikâh durumunuz :

☐ Resmi Nikâh ☐ Dini Nikâh ☐ Her ikisinde

7. Eğitim Durumunuz:

☐ Okula gitmedim ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise

☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

8. Mesleğiniz:

9. Gelir Düzeyiniz:

() 2.800 TL ve altı () 2.801 TL – 4.000 TL arası () 4.001 TL – 6000 TL arası () 6.001 – 8.000 TL arası () 8.001 TL ve üstü

10. Varsa eşinizin/sevgilinizin eğitim durumu :

() Okula gitmemiş () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

11. Eşiniz/sevgiliniz düzenli bir işte çalışıyor mu?

() Evet () Hayır

12. Eşiniz/sevgiliniz çalışıyor ise mesleği:

() Evet () Hayır

13. Kendinizi kıskanç biri olarak tanımlıyor musunuz?

() Evet () Hayır () Az kıskancım

14. Daha önce arabesk kültürü hiç duydunuz mu?

() Evet () Hayır

SORULAR

1. Arabesk Kültürü nasıl tanımlarsınız?

2. Arabesk kültürün öne çıkan özellikleri üzerine neler söylersiniz?

Arabesk Kültürün Tanımı: Arabesk kültür Türk modernleşmesinin simgesel ve mekânsal göç ile inşa edilmiş yaşayan popüler kültürüdür. Bu kültür kırsal alandan göç eden kişilerin 1950'li yıllardan itibaren yaygınlaşan modernleşme çabalarıyla biçimlenmiş yaşantılarını dile getirmekte ve bu kitleler tarafından popüler hale getirilmektedir. Arabesk kültür bir dönem cumhuriyetin esas temeli olarak görülen ve saygı duyulan ancak göç ederek kent merkezi sınırlarında yedek işgücü olarak yaşamaya başlayan kişilerin ortaya çıkardığı kültürdür.

3. Sizce arabesk kültür içinde kadın ve erkek nasıl konumlanmaktadır?

4. Arabesk kültürün bir parçası olan arabesk filmler kadın-erkek ilişkilerini etkiler mi? Nasıl?

5. Arabesk kültür, erkeklerin patolojik kıskançlık davranışlarını etkiler mi? Eğer etkiliyorsa bu nasıl olmaktadır?

6. Arabesk filmlerin repliklerinden olan “ya benimsin ya kara toprağın” ya da “evinin kadını çocuklarının anası olacaksın” gibi repliklerin erkeklerdeki patolojik kıskançlığa etkisi olmakta mıdır? Nasıl?

7. Soruya evet cevabı verdiyseniz, arabesk filmlerin kıskançlığınıza etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Bu etkiyi nasıl tanımlarsınız?

8. Arabesk filmlerde kadına yönelik şiddetin nasıl ele alındığı ile ilgili neler söyleyebilir siz? Burada ki şiddeti destekliyor musunuz?

9. Kıskançlığın hastalıklı olan boyutunu ifade eden patolojik kıskançlık üzerine neler söyleyebilirsiniz?

10. Eşinizi/ sevgilinizi kıskandığınızda duygusal şiddet uygular mısınız?

11. Eşinizi/sevgilinizi kıskandığınızda fiziksel şiddet uygular mısınız?

12. Sinemanın erkek kadın ilişkilerine etkileri olduğu düşünüldüğünde sinema kadın erkek ilişkilerine nasıl yer vermelidir?

Ek.2 Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 16.03.2021-7709

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-7709
Konu : Etik Onayı Hk.

Sayın Merter BETON

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz mülakat sorularınız İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 03.03.2021 tarihli ve 2021/02 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin KAZAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BE8A31LFE Pin Kodu : 49291	Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys
Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL	Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ
Telefon : 444 1 428	Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı
Web : http://www.aydin.edu.tr/	Tel No : 31002
Kep Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr	

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyadı : Merter BETON

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans : Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Bölümü, 2001.

Yüksek Lisans : İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı

Yabancı Dil : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

- BioBellinda Kozmetik – Satış ve Pazarlama Direktörü (2019-2021)
- İletişim Fikirleri Reklam Ajansı – Satış ve Pazarlama Koordinatörü (2015-2019)
- Yıldız Holding (ÜLKER) – Ticari Pazarlama Müdürü (2013-2015)
- Yıldız Holding (ÜLKER) – Marka Müdürü (2003-2013)

